

HELSINGIN YLIOPISTO  
Oikeustieteellinen tiedekunta

**Vahingonkorvausvastuulla tehostettu hallituksen  
jäsenen huolellisuusvelvollisuus säätiössä**

Lisensiaatintutkimus  
Ammatillisesti suuntautunut OTL-tutkinto  
Syyskuu 2017  
Tekijä: Terhi Maijala

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution– Department	
Oikeustieteellinen		Yksityisoikeus	
Tekijä/Författare – Author			
Terhi Majala			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Vahingonkorvausvastuulla tehostettu hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuus säätiössä			
Oppiaine /Läroämne – Subject			
Velvoiteoikeus			
Työn laji/Arbetets art – Level	Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
Lisensiaatintutkimus	09/2017	100	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Tutkimusaiheeni on vahingonkorvausvastuulla tehostettu hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuus säätiössä. 1.12.2015 voimaan tulleen säätiölain (487/2015, jäljempänä säätiölaki) 1 luvun 4 §:n mukaan säätiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä säätiön tarkoituksen toteutumista ja säätiön etua. Nimenomainen huolellisuusvelvollisuussäännös on säätiölaissa uusi, mutta velvollisuus vastaa aiemmin voimassa ollutta oikeutta. Yhteisöoikeudessa on vastaava säännös.</p> <p>Huomioiden säätiötoiminnan merkitys yhteiskunnassa, vähäinen määrä säätiöitä koskevaa tutkimusta, säätiöiden poikkeavuus yhteisöistä ja säätiön hallituksen erityisasema, sekä säätiötoimintaa kohtaan jossakin määrin tunnettu epäluottamus, on tarpeellista tutkia säätiön hallituksen huolellisuusvelvollisuuden säätiöoikeudellista sisältöä. Säätiölain mallina on ollut osakeyhtiölaki. Koska säätiö ei ole yhteisö eikä yhtiö, on syytä tutkia, onko säätiöoikeudellisella huolellisuusvelvollisuudella omaa yhteisö- ja yhtiöoikeudesta erottuvaa sisältöä.</p> <p>Tutkimuskysymyksenä on säätiön ominaispiirteiden vaikutus säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuteen. Tarkastelen säätiön ominaispiirteitä, säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden sisältöä, ja miten säätiön erityispiirteet vaikuttavat siihen. Huolellisuusvelvollisuuden tehosteena on vahingonkorvausvelvollisuus. Sekään ei ole uusi velvollisuus säätiölaissa, ja vastaava velvollisuus on yhteisöoikeudessa. Tutkin säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta vahingonkorvausvastuun näkökulmasta. Tutkimuksessa käsitellen myös säätiön hallituksen jäsenen korvausvastuun vakuuttamista.</p> <p>Omistajien ja jäsenten puuttuminen erottaa säätiön rakenteen yhteisön rakenteesta. Siitä seuraa myös säätiön tarkoituksen ja hallinnon omintakeisuus. Säätiö ei ole henkilöiden muodostama yhteenliittymä, vaan yhden tai useamman henkilön määräämä tarkoitus ja oikeushenkilö pääomineen tämän yksilöidyn tarkoituksen toteuttamiseen. Johtopäätökseni on, että yhteisö- ja säätiölakien sanamuotojen yhtäläisyydestä huolimatta on olemassa säätiöoikeudellinen huolellisuusvelvollisuus erotuksena yhteisöoikeudellisesta. Säätiö- ja yhteisölakien sanamuotojen yhtenäisyys edellyttää huolellisuusvelvollisuus- ja vahingonkorvausnormien yhdenmukaista tulkintaa niin pitkälle kuin mahdollista. Säätiön erityispiirteet on kuitenkin otettava huomioon säätiön hallituksen jäsenen huolellisuutta arvioitaessa. Piirteet ovat tiivistetysti yksilöllinen, pysyvä, hyödyllinen tarkoitus, jota on toteutettava sekä omistajakontrollin puuttumisesta seuraava hallituksen poikkeuksellisen itsenäinen asema tarkoituksen toteuttajana ja valvojana. Kantaani tukevat säätiölain 1 luvun 4 §:n perustelut sekä vanhan säätiölain aikaiset tulkintakannat oikeuskirjallisuudessa. Säätiöiden erityispiirteitä tai huolellisuusvelvollisuutta ei ole muutettu säätiölain kokonaisuudistuksessa.</p> <p>Säätiölain 1 luvun 4 §:stä ja säätiön erityispiirteistä on johdettavissa säätiön hallituksen jäsenen tarkoitussidonnaisuus, aktiivisuusvelvollisuus, tehokkuusvelvollisuus, velvollisuus riskienhallintaan sekä velvollisuus itsearviointiin. Säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta korostaa säätiön hallituksen erityinen luottamusasema, erittäin itsenäinen ja vastuullinen rooli yhdistettynä toteuttajana ja valvojana. Valtaosassa säätiöitä hallitus on ylin päätös- ja valvontavaltaa käyttävä elin, ja säätiön hallinto on yksiportainen. Hallitus täydentää itse itsensä ja valvoo omaa toimintaansa. Tämä itsenäinen asema korostaa säätiön hallituksen roolia säätiöoikeushenkilössä verrattuna osakeyhtiön hallitukseen, jonka yläpuolella aina on yhtiökokous. Roolin merkittävyys ja itsenäisyys sekä oman toiminnan ohjeistus, arviointi ja valvonta ovat perusteita säätiön hallituksen jäsenen korostuneelle huolellisuusvelvollisuudelle. On perusteltua edellyttää, että säätiön hallituksen jäsen kaikessa itsenäisyydessään, toisen omaisuutta hallinnoidessaan ja sitä kolmannen hyväksi käyttäessään, toimii korostetun huolellisesti. Näin varmasti käytännössä useimmissa säätiöissä toimitaankin. Haasteeksi jää varmistaa, että näin toimitaan kaikissa säätiöissä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
säätiö, huolellisuus, huolellisuusvelvollisuus, hallituksen jäsen, vahingonkorvaus, korvausvastuu			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

## Sisällys

Lyhenteet.....	III
1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuksen aihe .....	1
1.2 Tutkimusaiheen ajankohtaisuus .....	2
1.3 Tutkimuskysymykset ja rajaukset .....	6
1.4 Metodi, lähdeaineisto ja tutkimuksen rakenne .....	8
2 Säätiön ominaispiirteet .....	10
2.1 Säätiölain kokonaisuudistus ei muuttanut säätiön ominaispiirteitä.....	10
2.2 Hyödyllistä, säännöistä ilmenevää tarkoitusta toteuttava oikeushenkilö .....	10
2.2.1 Itsenäinen oikeushenkilöllisyys .....	10
2.2.2 Säätiökohtainen pysyvä tarkoitus.....	12
2.2.3 Tarkoituksen hyödyllisyys, ei-kaupallisuus .....	16
2.2.4 Tarkoitusta on toteutettava.....	20
2.2.5 Itse itseään täydentävä, vaikeasti erotettava, yksiportainen hallinto .....	22
2.2.6 Sisäinen valvonta säätiössä .....	25
2.2.7 Säätiöiden ulkoinen valvonta .....	28
3 Säätiöoikeudellisen vahingonkorvausvelvollisuuden edellytykset.....	33
3.1 Velvollisuuden alainen säätiön johto .....	33
3.2 Velvollisuuden henkilökohtaisuus .....	34
3.3 Korvausvastuun edellytykset.....	35
3.4 Tuottamusarviointi .....	37
3.4.1 Vahingonkorvausoikeudellisesta arvioinnista.....	37
3.4.2 Säätiölain 1 luvun 4 §:n käyttäytymisvaatimus .....	39
3.4.3 Sama käyttäytymisvaatimus voimassa jo ennen nimenomaista säännöstä .....	40
3.4.4 Business judgement rule eli liiketoimintapäätösperiaate .....	42
3.4.5 Laki ja säätiön säännöt .....	45
3.4.6 Hyvä säätiötapa ja hyvän hallinnon ohjeet .....	46
3.4.7 Säätiön sisäiset ohjeet .....	49
3.4.8 Säätiön hallituksen jäsenen korostunut huolellisuusvelvollisuus .....	50
4 Säätiön ominaispiirteet hallituksen jäsenen huolellisuutta arvioitaessa .....	52
4.1 Tarkoitussidonnaisuus .....	52
4.1.1 Hallituksen jäsen on sidottu säätiökohtaiseen, pysyvään tarkoitukseen .....	52

## II

4.1.2	Tarkoitussidonnaisuus esimerkiksi lahjoituksia vastaanotettaessa .....	54
4.2	Tarkoituksen hyödyllisyyden toimintaa ohjaava vaikutus .....	55
4.3	Oikeushenkilöllisyyden huomioon ottaminen päätöksenteossa .....	57
4.4	Säätiön hallituksen aktiivisuus- ja tehokkuusvelvollisuus .....	60
4.4.1	Aktiivisuusvelvollisuus .....	60
4.4.2	Jatkuva, jokaista toimintavuotta koskeva velvollisuus .....	61
4.4.3	Aktiivisuusvelvollisuus yksittäisen hallituksen jäsenen toiminnassa .....	63
4.4.4	Tehokkuusvelvollisuus .....	65
4.4.5	Poikkeavat toimintavuodet .....	69
4.4.6	Velvollisuus olosuhteiden edellyttämiin muutoksiin .....	70
4.5	Velvollisuus riskienhallinnan järjestämiseen .....	72
4.6	Velvollisuus itsearviointiin .....	74
4.7	Foundation judgement rule eli tarkoitussidonnaisuusperiaate .....	76
4.8	Yleissäännöksen toimivuus edellyttää sen aktiivista soveltamista .....	77
5	Säätiön hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuun vakuuttaminen .....	81
5.1	Hallinnon vastuuvakuutus osana säätiön riskienhallintaa .....	81
5.2	Hallinnon vastuuvakuutuksen kattavuus suhteessa hallituksen jäsenen korvausvastuuseen 85	
5.3	Hallinnon vastuuvakuutuksen ehdot .....	88
5.3.1	Valittavana kotimaiset ja kansainväliset ehdot .....	88
5.3.2	Hallinnon vastuuvakuutuksen vakuutusmäärä .....	89
5.3.3	Hallinnon vastuuvakuutuksen ajallinen ulottuvuus .....	90
5.3.4	Hallinnon vastuuvakuutuksen rajoitusehdot .....	92
6	Johtopäätökset .....	94
	Lähteet .....	101

## Lyhenteet

DL	Defensor Legis
HBL	Hufvudstadsbladet
HE	hallituksen esitys
HelHO	Helsingin hovioikeus
HS	Helsingin Sanomat
JFT	Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland
KM	komiteanmietintö
LM	Lakimies
KKO	korkein oikeus
OKL	osuuskuntalaki (421/2013)
OYL	osakeyhtiölaki (624/2006)
OM	oikeusministeriö
OTJP	Oikeustiede Jurisprudentia
PRH	patentti- ja rekisterihallitus
TS	Turun Sanomat
US	Uusi Suomi
VahL	vahingonkorvauslaki (412/1974)
VakSL	vakuutussopimuslaki (543/1994)
VKL	Vakuutuslautakunta
YhdL	yhdistyslaki (503/1989)

# 1 Johdanto

## 1.1 Tutkimuksen aihe

Tutkimusaiheeni on vahingonkorvausvastuulla tehostettu hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuus säätiössä. Huolellisuusvelvollisuudesta on säädetty 1.12.2015 voimaan tulleen säätiölain (487/2015, jäljempänä säätiölaki) 1 luvun 4 §:ssä:

Säätiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä säätiön tarkoituksen toteutumista ja säätiön etua.

Vaikka säännös on aiempaan lakiin verrattuna uusi, on lainvalmistelussa todettu velvollisuuden olleen voimassa jo aiemmin, ja säännöksen sisällöltään vastaavan voimassa olevaa oikeutta.<sup>1</sup> Velvollisuuden aiempaa voimassaoloa ei ole hallituksen esityksessä tarkemmin perusteltu. Säännös johdon huolellisuusvelvollisuudesta on myös yhteisöoikeudessa: osakeyhtiölain (624/2006, jäljempänä OYL) 1 luvun 8 §:ssä, osuuskuntalain (421/2013, jäljempänä OKL) 1 luvun 8 §:ssä ja yhdistyslain (503/1989, jäljempänä YhdL) 35.1 §:ssä (678/2010). Huolellisuusvelvollisuuden tehosteena niin säätiössä kuin yhteisössä on vahingonkorvausvastuu. Säätiölain 8 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa on säädetty säätiöoikeudellisista vahingonkorvausperusteista:

Hallintoneuvoston jäsenen, hallituksen jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään 1 luvun 4 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoitteen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut säätiölle.

Hallintoneuvoston jäsenen, hallituksen jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava myös vahinko, jonka hän on tehtävässään muuten tätä lakia tai säätiön sääntöjä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut säätiölle tai muulle henkilölle.

Säätiön hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuusta on säädetty alkuperäisestä säätiölaista alkaen (109/1930, jäljempänä vanha säätiölaki). Uudesta vahingonkorvausperusteesta säätiölaissa ei siis ole kysymys. Vastaavat hallituksen jäsenen vahingonkorvausperusteet ovat yhteisöoikeudessa: OYL 22 luvun 1 §, OKL 25 luvun 1 § ja YhdL 39.1 § (628/2016). Tutkin säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta vahingonkorvausvastuun näkökulmasta.

---

<sup>1</sup> HE 166/2014 s. 51, 72 ja 130.

Vahingonkorvausnormit ovat olennaisessa yhteydessä vakuutuksiin ja erityisesti vastuuvakuutuksiin. Korvausvastuun voi vahingonaiheuttajan puolesta kantaa vastuuvakuutuksenantaja.<sup>2</sup> Säätiölakiin perustuvan hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuun varalta voi ottaa vastuuvakuutuksen.<sup>3</sup> Otan myös tämän säätiöoikeudellisen korvausvastuun vakuuttamisnäkökulman huomioon tässä tutkimuksessa.

## 1.2 Tutkimusaiheen ajankohtaisuus

Huomioiden säätiötoiminnan merkitys yhteiskunnassa, säätiöiden poikkeavuus yhteisöistä, vähäinen määrä säätiöitä koskevaa tutkimusta Suomessa sekä säätiötoimintaa kohtaan jos-sakin määrin tunnettu epäluottamus, pidän tarpeellisenä, ajankohtaisena ja kiinnostavana tutkia säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden säätiöoikeudellista sisältöä. Tarkastelen seuraavassa yksityiskohtaisesti näitä tutkimusaiheeni lähtökohtia.

Tutkimus koskee Suomessa rekisteröityjä itsenäisiä yksityisoikeudellisia säätiö-oikeushenkilöitä. Säätiöt on vakiintuneesti jaoteltu 1) itsenäisiin ja epäitsenäisiin, 2) yksityisoikeudellisiin ja julkisoikeudellisiin, 3) apurahoja jakaviin (terminä myös apurahasäätiöt, rahoitus-säätiöt, pääomasäätiöt) ja toiminnallisiin säätiöihin (terminä myös laitossäätiöt ja jatkuvarahoitteiset säätiöt). Apurahasäätiöt toteuttavat tarkoitustaan apurahoja jakamalla. Toiminnalliset säätiöt sen sijaan toteuttavat tarkoitustaan esimerkiksi oppilaitosta, sairaalaa tai muuta laitosta ylläpitämällä tai asuntoja omistamalla sekä tuottamalla näihin liittyviä palveluja. Lisäksi ovat eläkesäätiöt.<sup>4</sup>

Säätiölain 1 luvun 1 §:n soveltamisalasäännöksen mukaan lakia sovelletaan kyseisen lain mukaisesti Suomessa rekisteröityihin säätiöihin. Tällaisia rekisteröityjä itsenäisiä yksityisoikeudellisia säätiö-oikeushenkilöitä Suomessa on noin 2 700 kappaletta. Vuonna 2016 säätiöiden määrä hieman laski. Uusia säätiöitä rekisteröitiin 29 kappaletta ja säätiörekisteristä poistui 139 säätiötä. Suurin osa poistuneista, 106 kappaletta, poistettiin säätiörekisteristä viranomaisaloitteisesti säätiölain 12 luvun 4 §:n perusteella.<sup>5</sup> Säätiöiden lukumäärä Suomessa on pieni jo sellaisenaan sekä myös verrattuna suomalaisten yhteisöjen määrään. Esimerkiksi

<sup>2</sup> Hemmo 2005 s. 6–7, Hoppu – Hemmo 2006 s. 9–10, Norio-Timonen LM 2007 s. 808.

<sup>3</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 158–159.

<sup>4</sup> HE 4/1929 s. 1, Aro 1971 s. 44, 67 ja 69, Hovi 2005 s. 40, Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 96 ja Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 13.

<sup>5</sup> PRH:n säätiörekisterissä oli 23.8.2017 2 727 säätiötä.

osakeyhtiöitä on Suomessa noin 270 000 kappaletta, osuuskuntia noin 4 000 ja rekisteröityjä yhdistyksiä noin 100 000 kappaletta.<sup>6</sup>

Säätiöt ovat merkittäviä yhteiskunnallisia vaikuttajia. Ne rahoittavat tutkimusta, kulttuuria ja sosiaalista hyvinvointia yhteiskunnan varojen ohella sekä siellä, minne valtion rahoitusta ei riitä. Säätiöiden toiminta on pitkäjänteistä ja sitä tehdään vuosikymmenten kokemuksella.<sup>7</sup> Voimassa olevan säätiölain perusteluissa säätiöt mainitaan yleisen hyvän edistäjinä.<sup>8</sup> Pie-nestä lukumäärästään huolimatta säätiöillä on monessa yhteydessä todettu olevan tärkeä merkitys ja asema suomalaisessa yhteiskunnassa.<sup>9</sup> Jokaisella suomalaisella säätiöllä on sen sääntöihin kirjoitettu hyödyllinen tarkoitus ja sääntömääräykset tarkoituksen toteuttamista-vasta (säätiölain 1 luvun 2 §). Hyödyllinen tarkoitus on ollut säätiön perustamisen edellytksenä vanhan säätiölain voimaantulosta 1.1.1931 lähtien (vanhan säätiölain 4 ja 5 §). Säätiöt ovat olemassa sitä varten, että ne edistävät kukin jotakin hyödyllistä tarkoitusta.

Säätiörekisteriin merkittyjen säätiöiden taseiden loppusumma oli vuonna 2016 lähes 20 miljardia euroa.<sup>10</sup> Kaikki tämä on tarkoitettu hyödyllisten tarkoitusten edistämiseen kunkin säätiön säännöissä määrättyllä tavalla. Suomessa toimii yksi säätiöitä edustava etu- ja tukijärjestö, yhdistys nimeltä säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry (jäljempänä neuvottelukunta). Neuvottelukunnassa on jäsenenä 185 apurahoja jakavaa suomalaista säätiötä ja yhdistystä. Vuonna 2015 neuvottelukunnan jäsensäätiöt tukivat tiedettä, taidetta, kulttuuria ja sosiaalista hyvinvointia noin 451 miljoonalla eurolla.<sup>11</sup>

Säätiöiden kansantaloudellista merkitystä ei voi mitata pelkästään rahassa. Säätiöt ovat vuosikymmenten ajan vaikuttaneet merkittävästi ja monipuolisesti, aineellisesti ja aineettomasti suomalaisten terveyteen, sivistykseen ja hyvinvointiin.<sup>12</sup> Säätiöiden tärkeä tehtävä on ollut myös käynnistävä voima säätiöiden toiminnasta ensimmäistä lakia valmisteltaessa 1920-lu-

---

<sup>6</sup>PRH:n kaupparekisterissä oli 31.12.2016 268 093 osakeyhtiötä ja 4 315 osuuskuntaa. PRH:n yhdistysrekisterissä oli 30.6.2017 104 531 yhdistystä.

<sup>7</sup> Suvikumpu 2016.

<sup>8</sup> HE 166/2014 s. 42.

<sup>9</sup> HE 166/2014 s. 23–24, Halila LM 1998 s. 20, Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 130, Säätiön hyvä hallinto 2015 s. 8, 29 ja 37, Suvikumpu 2016, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta 2017.

<sup>10</sup> PRH:n säätiörekisteri 31.10.2016.

<sup>11</sup> Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta 2017.

<sup>12</sup> Suvikumpu 2016.



vun lopussa. Varman lainsäädäntöpohjan katsottiin edistävän hyödyllisten säätiöiden syntymistä ja toimintaa.<sup>13</sup> Säätiöiden merkitys hyvinvointipalvelujen tuottajina ja esimerkiksi tutkimuksen ja kulttuurin rahoittajina on kasvussa.<sup>14</sup> Säätiöissä on myös nähty merkittävää potentiaalia edistämään, tänäkin päivänä niin keskeistä, Suomen kilpailukykyä.<sup>15</sup> Kun julkisia menoja joudutaan supistamaan, yksityisen rahoituksen merkitys korostuu monien hyödyllisten ja tärkeiden intressien edistämisessä. Vajaa 3 000 suomalaisen säätiön hallitukset ja niiden jäsenet ovat siis paljon vartijoina.

Säätiöissä, samoin kuin yhtiöissäkin, yleisellä mielipiteellä ja julkikuvalla on tärkeä merkitys toiminnalle.<sup>16</sup> Säätiölakia valmisteltaessa lainsäätäjän tavoitteena on ollut monin tavoin edistää rehellistä säätiötoimintaa. Hallituksen esityksessä on useampaan kertaan mainittu säätiöiden toimintaa kohtaan tunnettu luottamus – sen säilyttäminen, suojaaminen, edistäminen tai lisääminen.<sup>17</sup> Kun luottamusta näin kovasti on vaalittava ja edistettävä, täytyy jonkinlaista epäluottamusta olla ilmassa, vaikkei säätiöiden tarvetta ja merkitystä tänä päivänä kukaan kiistäne.<sup>18</sup> Luottamuksen edistämistä ja sen tarvetta kuvaa myös osuvasti Skotlannin säätiövalvontaviranomaisen itselleen määrittelemä valvonnan tavoite: ”Charity regulation should add value to the sector by underpinning public confidence in charities.”<sup>19</sup>

Tarve luottamuksen osoittamiseen nousee esiin myös säätiöiden itsensä keskuudessa. Suomalaisia apurahasäätiötä edustava neuvottelukunta on kiinnittänyt huomiota luottamuksen osoittamisen tärkeyteen seuraavasti: ”Hyvä maine on säätiön keskeinen menestystekijä ja sen vaaliminen on erittäin tärkeää, ehkä tärkeintä kaikesta.”<sup>20</sup> Luottamusta säätiötoimintaa kohtaan horjuttavat säätiöjohdon väärinkäytökset ja laiminlyönnit tai niitä koskevat epäilyt julkisuudessa.<sup>21</sup>

---

<sup>13</sup> HE 4/1929 s. 1.

<sup>14</sup> HE 166/2014 s. 23, Suvikumpu 2016.

<sup>15</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. xlii ja 416.

<sup>16</sup> HE 109/2005 s. 36 ja 39, Suvikumpu 2016.

<sup>17</sup> HE 166/2014 s. 33, 43, 47, 51, 52, 60, 128 ja 147.

<sup>18</sup> Vuonna 1972 asetettiin säätiölaitoskomitea, joka selvitti säätiöiden olemassaolon päämääriä. Tämä koettiin koko institution uhaksi. Komitea ei ehdottanut säätiöiden lakkauttamista, mutta sellaistakin esitettiin. KM 1975:81 s. 104 ja 263 (eriävä mielipide), Halila LM 1998 s. 19–20 ja Halila DL 2013 s. 597.

<sup>19</sup> Skotlannin valvontaviranomaisen valvontasuunnitelma.

<sup>20</sup> Löfman 2016, samoin Säätiön hyvä hallinto 2015 s. 29.

<sup>21</sup> Muutama esimerkki, joissa säätiötoimintaan liittyvää väärinkäytöstä tai sen epäilyä on käsitelty mediassa: US 28.6.2017: ”Säätiöiden villi länsi”. HBL 28.2.2017: ”Usel insyn i stiftelseskötsel – Vittnen berättar: Så försvann de Nymanska stiftelsernas allmännyttiga pengar”. HS 26.10.2016: ”Lasten loppumista” ihmetellyt Bensowin lastenkotisäätiön toiminnanjohtaja sai syytteet useista törkeistä talousrikoksista”. YLE 26.10.2016 ”Nuorisosäätiö järjesteli miljoonien pikavoitot johtajansa kaverille – näin kiinteistökaupat syntyivät”. HS 16.10.2016: ”Kymmenien suomalaisten säätiöiden

Säätiölakia uudistettaessa vuonna 2015 on oikeussuojajärjestelmää pyritty tehostamaan. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat myös tämän tutkimuksen kohteena olevan hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden ja sen rikkomisesta seuraavan vahingonkorvausvastuun sääntely ja sääntelyn toimivuus. Nimenomainen huolellisuusvelvollisuusnormi on säätiölaissa uusi, ja vahingonkorvausvastuusäännöksiä on laissa uudistettu. Korvausvastuun peruste ei ole muuttunut, mutta vastuusääntelyn tehokkuutta ja selkeyttä on lain perustelujen mukaan parannettu.<sup>22</sup>

Säätiöoikeudellista tutkimusta ei ole Suomessa paljon.<sup>23</sup> Huolellisuusvelvollisuudesta ja vahingonkorvausvastuusta yhteisöoikeudessa ja erityisesti yhtiöoikeudessa on kirjoitettu runsaasti. Koska säätiö ei ole yhteisö eikä yhtiö, on syytä tutkia, onko säätiöoikeudellisella huolellisuusvelvollisuudella omaa yhteisö- ja yhtiöoikeudesta erottuvaa sisältöä. Ajankohitaiseksi kysymyksen tekee voimassa olevan säätiölain valmistelutausta. Säätiölain sisällön ja kirjoitusasuun yhtenäistäminen tuoreen yhteisölainsäädännön kanssa on ollut lain valmistelun punainen lanka. Mallina on ollut vuoden 2006 osakeyhtiölaki.<sup>24</sup>

Ei ole itsestään selvää, että tämä on ainoa ja oikea tai paras mahdollinen malli säätiötoiminnan sääntelyyn. Säätiölain valmisteluvaiheessa Heikki Halila kyseenalaisti tämän mallin sopivuuden säätiöiden sääntelyyn. Perustellusti hän kiinnitti huomiota osakeyhtiölain anglo-amerikkalaiseen sääntelymalliin, oletama- ja periaatesäännösten runsauteen, sääntelytiheyden merkittävään kasvuun sekä liiketoimintapiirteiden korostumiseen. Vertailu säätiöiden ja yhdistysten välillä olisi Halilan mukaan voinut olla tarkoituksenmukaisempaa johtuen muun muassa niiden yhteisistä piirteistä siviilioikeudellisina oikeushenkilöinä sekä yhtenäisestä sääntelytarpeesta.<sup>25</sup>

1.12.2015 voimaan tullut säätiölaki noudattaa osakeyhtiölain rakennetta ja monelta osin sen sisältöä. Lain perusteluissa kuitenkin todetaan, että ”ehdotus ei johda säätiötoiminnan erityispiirteiden muuttumiseen”.<sup>26</sup> Useammassa kohtaa säätiölain perusteluita on huomioitu

---

toiminnassa epäselvyyksiä – HS:n hankkima lista näyttää 34 tutkinnan kohdetta”. HBL 24.3.2016: ”Stiftelsen Bensow försöker få tillbaka pengar som gick förlorade under renoveringsfiaskot i stiftelsens daghem 2014 och låter en juridikprofessor granska om förra styrelsens kan tvingas ersätta skadorna.” TS 18.12.2015: ”Pietari-säätiön nykyisen hallituksen ja Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) nostamassa vahingonkorvauskanteessa on kyse Suomi-talon remonttia varaten otetusta lainasta.”

<sup>22</sup> HE 166/2014 s. 38–39, 42 ja 48–49, 53.

<sup>23</sup> Hovi 2005 s. 5 ja 19.

<sup>24</sup> HE 166/2014 s. 41 sekä yli 50 viittausta yhteisölainsäädäntöön hallituksen esityksessä. Halila DL 2013 s. 599–602, 604, 613, 615.

<sup>25</sup> Halila DL 2013 s. 599–605.

<sup>26</sup> HE 166/2014 s. 52.

säätiöiden ominais- tai erityispiirteet.<sup>27</sup> Pidän toisaalta selvänä, että säätiölain valmistelutausta sekä säätiölain huolellisuusvelvollisuutta ja vahingonkorvausperustetta koskevien säännösten yhtenäisyys yhteisöoikeuden vastaaviin säännöksiin vaikuttavat säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden tulkintaan. Huomioiden säätiöiden pieni lukumäärä ja siten myös nimenomaan säätiöitä koskevan oikeuskäytännön vähäisyys, tästä on varmasti hyötyä monissa säätiön hallituksen jäsenen menettelyä ja korvausvastuuta koskevissa tulkintakysymyksissä. Lainsäätäjän tarkoitus on nimenomaan ollut ”helpottaa ja yhdenmukaistaa laintulkintaa”.<sup>28</sup>

Toisaalta kuitenkin myös säätiöiden erityispiirteet tulevat niin selkeästi esiin sekä säätiölaissa että sen perusteluissa, että myös niillä täytyy olla vaikutusta säätiön hallituksen jäsenen toimintaa arvioitaessa. Säätiölain valmistelutausta sekä ulkoasu huomioiden näen tarpeellisena, ajankohtaisena ja kiinnostavana tämän erityispiirteiden vaikutuksen tutkimisen. Yhteisö- ja säätiölakien sanamuotojen yhtenäisyys voi muuten jättää nämä erityispiirteet tulkintatilanteessa huomiotta. Se ei olisi suomalaisten säätiöiden moninaisten hyödyllisten tarkoitusten edistämisen eikä säätiöiden edun mukaista.

### 1.3 Tutkimuskysymykset ja rajaukset

Tutkin säätiön ominaispiirteiden vaikutusta säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden arvioinnissa. Tämä edellyttää vastaamista kysymyksiin, mitkä ovat säätiön ominaispiirteet, mikä on säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden sisältö ja miten säätiön erityispiirteet vaikuttavat siihen. Säätiölain 1 luvun 4 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvollisuuden tehosteena on säätiölain 8 luvun 1 §:n mukaan vahingonkorvausvastuu. Tarkastelen säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta tämän vahingonkorvausvastuun näkökulmasta.

Vahingonkorvausvelvollisuus voi realisoitua vain, jos on aiheutunut vahinkoa ja muut vahingonkorvausoikeuden edellytykset täyttyvät. Vahingonkorvausvastuun yleisiä edellytyksiä käsittelen tutkimuksessa siltä osin kuin huolellisuusvelvollisuuden tutkiminen vahingonkorvausvastuun näkökulmasta edellyttää. Mahdollisuus siirtää vahingonkorvausvastuuriski vakuutuksenantajalle liittyy olennaisesti korvausvastuuseen. Tässä tutkimuksessa käsittelen myös säätiön hallituksen jäsenen korvausvastuun vakuuttamista. Selvitän, miten säätiön hallituksen jäsenen korvausvastuuriskiä voi hallita vastuuvakuutuksella ja sitä, mikä on hallinnon vastuuvakuutuksen kattavuus suhteessa säätiölain mukaiseen korvausvastuuseen.

---

<sup>27</sup> HE 166/2014 s. 35, 41–43, 76, 106, 124–125 ja 146.

<sup>28</sup> HE 166/2014 s. 52.

Tutkimukseni koskee säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta ja sen rikkomisesta seuraavaa korvausvastuuta. Yksinkertaisuuden vuoksi käytän tutkimuksessa myös termiä hallitus, mutta tarkoitan sillä kaikkia hallituksen yksittäisiä jäseniä. Tutkimuskohteeksi olen valinnut nimenomaan hallituksen, koska se on selkeästi keskeisin toimielin säätiössä. Säätiölain mukaan hallitus on säätiön ainut pakollinen toimielin (säätiölain 3 luvun 1 §) ja myös käytännössä säätiölain mukaisista toimielimistä säätiöillä tyypillisesti on vain hallitus. Vuoden 2017 elokuun lopussa 75 säätiörekisterissä olevalle säätiölle oli rekisteröity hallintoneuvosto ja 131 säätiölle toimitusjohtaja.<sup>29</sup> Hallituksen huolellisuusvelvollisuus ja sen rikkomisesta seuraava korvausvastuu on säätiöyhteydessä kiinnostavin ja käytännössä tärkein, koska hallituksella ei säätiön sisällä yleensä ole valvojaa. Mikäli säätiössä on toimitusjohtaja, sillä on aina esimiehenään ja valvojanaan hallitus.

Hypoteesini on, että säätiöt eroavat niin merkittävästi yhteisöistä, ettei se voi olla vaikuttamatta säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden ja korvausvastuun arviointiin. Yhteisö- ja säätiölakien sanamuotojen yhtäläisyydestä huolimatta on olemassa säätiöoikeudellinen huolellisuusvelvollisuus erotuksena yhteisöoikeudellisesta huolellisuusvelvollisuudesta. Säätiöllä on ominaispiirteitä, jotka on huomioitava säätiölain 1 luvun 4 §:ssä ilmaistua tulkinnanvaraista huolellisuusvelvollisuutta arvioitaessa ja tulkittaessa. Siten säätiöoikeudellisella huolellisuusvelvollisuudella on oma, yhteisöoikeudellisesta huolellisuusvelvollisuudesta erottuva sisältö. Koska säätiölain 8 luvun 1 §:n mukaisen henkilökohtaisen vahingonkorvausvelvollisuuden edellytyksenä on huolimattomuus, on myös vahingonkorvausvelvollisuuden arvioinnissa otettava huomioon säätiöoikeudellinen huolellisuusvelvollisuus eli millainen toiminta nimenomaan säätiössä on huolellista.

Rajaan tutkimukseni säätiölaissa säädettyyn vastuuseen. En tutki muuhun lakiin perustuvaa säätiön hallituksen jäsenen vastuuta. Säätiölain sisällä vastuuperusteista tutkin vain siviilioikeudellista vastuuta, en rikosperusteista vastuuta. Tutkimukseni koskee hallituksen jäsenen henkilökohtaisen korvausvastuun edellytyksiä, ei määrää. Tutkimukseni ei myöskään koske vastuun vanhentumista tai ajallista ulottuvuutta, vahingonkorvauksen sovittelua tai korvausvastuun jakaantumista, eikä näyttökysymyksiä tai tuottamusolettamaa. Säätiön perustajan, työntekijän, tilintarkastajan tai muiden säätiöön liittyvien henkilöiden vahingonkorvausvastuu ei sisälly tutkimukseen.

Säätiölaissa on 1 luvun 4 §:n johdon yleisen huolellisuusvelvollisuuden lisäksi erillisiä määräyksiä johdon velvollisuuksista esimerkiksi lähipiiritoimissa (säätiölain 1 luvun 2.1 ja 8 §

---

<sup>29</sup> OM 47/2012 s. 22, PRH:n säätiörekisteri 28.8.2017.

ja 5 luvun 2.2 ja 3 §) sekä liike- ja sijoitustoiminnassa (säätiölain 1 luvun 5, 6 ja 7 §). Tässä tutkimuksessa ei tarkastella yksityiskohtaisia säätiölain säännöksiä johdon velvollisuuksista.

#### 1.4 Metodi, lähdeaineisto ja tutkimuksen rakenne

Tämä on lainopillinen, säätiöoikeudellinen tutkimus. Lainopin tehtävä on lain tulkinta ja systematisointi.<sup>30</sup> Tutkittavat oikeusnormit säätiön hallituksen huolellisuusvelvollisuudesta ja vahingonkorvausvastuusta kuuluvat säätiöoikeuteen.<sup>31</sup> Sääntely on yhdenmukaista, lähes samasanaista yhteisöoikeuden vastaavien normien kanssa, joten säännöksiä on tutkittava osana tätä kokonaisuutta. Kysymykseksi jääkin, onko säätiöoikeudellisella hallituksen jäsenen huolellisuus- ja vahingonkorvausvelvollisuudella jotakin omaa, yhteisöoikeudesta erotuvaa sisältöä.

Oikeuslähteenä tutkimuksessani ovat hallituksen huolellisuusvelvollisuutta ja vahingonkorvausvastuuta koskevien säännösten esityöt, hallituksen vastuuta koskevat tuomioistuinratkaisut sekä säätiö-, yhteisö- ja vahingonkorvausoikeutta koskeva oikeuskirjallisuus. Suomessa säätiöoikeudellisen tutkimuksen rungon muodostavat Pirkko-Liisa Haarmannin väitöskirja Säätiön tarkoituksesta ja sen toteuttamisen takeista vuodelta 1971, Risto Hovin väitöskirja Säätiövarallisuuden suoja vuodelta 2005, Ritva Pykäläinen-Syrjäsen väitöskirja Säätiön tehokkuus vuodelta 2007 sekä säätiöoikeutta käsittelevät artikkelit.

Koska säätiöiden ominaispiirteet eivät ole muuttuneet, Haarmannin väitöskirjassa on sen iästä huolimatta edelleen merkittävää tutkimustietoa säätiöoikeuden perusteista. Risto Hovin tutkimat sijoitus- ja liiketoimintakieltonormit ovat uuden säätiölain myötä jääneet historiaan, mutta siinäkin on edelleen ajankohtaista tutkimustietoa esimerkiksi säätiön ominaispiirteistä, sijoittamisesta, liiketoiminnasta ja riskinotosta säätiössä. Pykäläinen-Syrjäsen tutkimus säätiön tarkoituksen tehokkaasta toteuttamisesta, sekä tutkimuksessa esiin tuodut säätiön hallituksen valvonnan haasteet liittyvät olennaisesti tähän säätiön hallituksen huolellisuusvelvollisuutta koskevaan tutkimukseen. Heikki Halilan säätiöoikeuden tutkimuskysymyksiä koskeva Lakimiehen artikkeli vuodelta 1998 valaisee säätiöoikeudessa tänäkin päivänä keskeisiä kysymyksiä ja vastauksia sekä sitä, miten kysymyksiä tulisi tutkia. Hänen artikkelinsa Defensor Legiksessä vuodelta 2013 taas tuo tärkeän säätiölähtöisen näkökulman uuteen säätiölakiin ja sen valmistelutaustaan.

---

<sup>30</sup> Aarnio 1989 s. 304.

<sup>31</sup> Ks. Säätiöoikeuden suhteesta siviilioikeudellisiin instituutioihin ja yhteisöoikeuden yleisiin oppeihin Halila LM 1998 s. 23–25.

Säätiöitä koskeva oikeudellinen sääntely on vahvasti kansallista oikeutta. Vaikka pohjoismaista lainsäädäntöyhteistyötä ei säätiölain osalta ole tehty, pohjoismaisissa säätiölaeissa on tutkimuksen kohteena olevan aiheen kannalta samankaltaisia ratkaisuja.<sup>32</sup> Näiden kuin muidenkin maiden oikeuskäytännöstä tai oikeuskirjallisuudesta voi löytyä tutkimuskysymyksiä havainnollistavia ratkaisuja tai kannanottoja. Huomioiden tämän tutkimuksen laajuus ja Ruotsin säätiöoikeuden sisällöllinen läheisyys Suomen säätiöoikeuden kanssa, vertailevat näkökohdat tässä tutkimuksessa rajoittuvat Ruotsin oikeuteen.<sup>33</sup>

Huolellisuusvelvollisuutta koskevien ongelmien havainnollistamiseksi ja mahdollisten vahingonkorvaustilanteiden kartoittamiseksi hyödynnän myös viranomaiskäytäntöä. Säätiöitä koskevaa tuomioistuinkäytäntöä on erittäin vähän, joten tulkintakäytäntöä säätiön hallituksen huolellisuusvelvollisuudesta on saatavissa lähinnä viranomaiskäytännöstä.<sup>34</sup>

Tutkimukseni jakautuu kuuteen lukuun. Luku 2 koskee sitä, mikä on säätiö ja miten se eroaa yhteisöstä. Luvussa käydään yksityiskohtaisesti läpi säätiöiden ominaispiirteet. Ilman säätiön ominaispiirteiden huolellista tutkimista, ei voi ottaa kantaa siihen, mikä vaikutus piirteillä on hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta arvioitaessa. Luvussa 3 käsittelen säätiöoikeudellisen vahingonkorvausvastuun edellytyksiä. Siinä selvitän, millä edellytyksillä huolellisuusvelvollisuuden vahingonkorvaustehoste voi realisoitua, ja miten säätiöiden ominaispiirteet vaikuttavat edellytyksiin. Koska tutkimuskohteena on säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuus, keskityn tuottamusarvointiin. Luvussa 4 tutkin säätiön ominaispiirteiden vaikutusta siihen, miten säätiön hallituksen jäsenen on perusteltua toimia tai olla toimimatta. Käyn läpi erilaisia vahingonkorvaustilanteita, joissa säätiön ominaispiirteillä on vaikutusta huolellisuusvelvollisuuden arviointiin. Luvussa 5 tutkin, miten säätiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu on hallittavissa vastuuvakuutuksella ja, mikä on vastuuvakuutuksen kattavuus suhteessa säätiölakiin perustuvaan henkilökohtaiseen vahingonkorvausvelvollisuuteen. Luvussa 6 kirjoitan tutkimukseni johtopäätökset.

---

<sup>32</sup> HE 166/2014 s. 20–23 ja Hovi 2005 s. 26.

<sup>33</sup> Halila LM 1998 s. 22–23.

<sup>34</sup> Hallintoviranomaisen ratkaisuihin viittaaminen on oikeuslähdeopillisesti sallittua. Säätiöoikeudessa se on erityisen hyödyllistä kun tuomioistuinratkaisuja on niukasti. Niiden argumenttiarvo on kuitenkin alhaisempi kuin tuomioistuinratkaisujen. Ainakin niillä voidaan havainnollistaa esiintyviä ongelmia. Ks. Halila 1993 s. 200–206 ja Halila LM 1998 s. 18–19.

## 2 Säätiön ominaispiirteet

### 2.1 Säätiölain kokonaisuudistus ei muuttanut säätiön ominaispiirteitä

Voimassa olevan säätiölain hallituksen esityksessä todetaan useaan kertaan säätiön erityis- tai ominaispiirteiden huomioon ottaminen eri yhteyksissä. Samoin todetaan, ettei ehdotus johda säätiötoiminnan erityispiirteiden muuttumiseen.<sup>35</sup> Vaikka laki siis koki ison muutoksen, säätiö-oikeushenkilöt eivät muuttuneet. Alkuperäisen säätiölain hallituksen esityksessä vuodelta 1929 säätiö on kuvattu seuraavasti: ”Kun henkilö tai yhtymä haluaa luovuttaa omaisuutta pysyvästi määrätarkoitukseen käytettäväksi, voidaan sitä varten luoda eri oikeussubjekti siten, että omaisuuden käyttö järjestetään säätiön muotoon.”<sup>36</sup> Sitaatista ilmenevät säätiön oikeushenkilöllisyys, luovutettu omaisuus, pysyvä määrätarkoitus ja omaisuuden käyttäminen. Kiinnitän huomiota tähän vanhaan, ensimmäistä säätiölakia koskevan esityksen kuvaukseen siksi, että omaisuuden käyttäminen - siis aktiivinen tekeminen - on lyhyessä lauseessa mainittu kahdesti. Seuraavassa tarkastelen näitä ja muita säätiön ominaispiirteitä.

### 2.2 Hyödyllistä, säännöistä ilmenevää tarkoitusta toteuttava oikeushenkilö

#### 2.2.1 Itsenäinen oikeushenkilöllisyys

Säätiölain 2 luvun 12 §:n mukaan säätiö syntyy rekisteröimisellä.<sup>37</sup> Säätiöstä oikeushenkilönä, säätiön tarkoituksesta yleisesti ja tarkoitusta toteuttavista toimintamuodoista säädetään voimassa olevan säätiölain 1 luvun 2 §:ssä. Säätiö on perustajastaan erillinen oikeushenkilö, eikä sen tarkoituksena voi olla taloudellisen edun tuottaminen perustajalle tai muulle säätiön lähipiiriin kuuluvalla, eikä liiketoiminnan harjoittaminen. Säätiön lähipiiriin kuuluvista on säädetty saman luvun 8 §:ssä. Se on erittäin laaja oikeushenkilöiden ja luonnollisten henkilöiden joukko, sisältäen muun muassa perustajan, säätiössä määräysvaltaa käyttävän ja säätiön johtoon kuuluvat sekä tilintarkastajan. Lisäksi tulevat edellä mainittujen perheenjäsenet, muut lähisukulaiset ja määräysvallassa olevat oikeushenkilöt.

Säätiölain ensimmäisessä luvussa tuodaan selkeästi esiin, että säätiö ei ole perustajan tai säätiön toimintaan osallistuvien taloudellisia tarpeita varten perustettava oikeushenkilö.

<sup>35</sup> HE 166/2014 s. 35, 41–43, 52, 62, 72, 76, 106–107, 124–125 ja 146.

<sup>36</sup> HE 4/1929 s. 1.

<sup>37</sup> Säätiö oikeushenkilönä on ilmeisesti ollut olemassa jo ennen säätiöiden rekisteröintivelvollisuuden voimaantuloa 1.1.1931. Säätiökäytännössä on ollut laitoksia ylläpitäviä, mutta myös apurahoja jakavia säätiöitä. HE 4/1929 s. 1 ja HE 89/1085 s. 3, Aro 1971 s. 21.

Poikkeuksena ovat säätiölain 1 luvun 9 §:ssä säännelty tukisäätiö ja sukusäätiö. Ensin mainitun tarkoitus on säätiön perustajana olevan tai säätiössä määräysvaltaa käyttävän oikeushenkilön taloudellinen tukeminen. Edellytyksenä on, että oikeushenkilön omistajilla, jäsenillä tai muilla edunsaajilla ei ole oikeutta kyseisen oikeushenkilön varoihin. Jälkimmäisen tarkoitus on tukea säätiön perustajan perheenjäseniä tai sukulaisia. Tuki- ja sukusäätiöitä on ollut säätiökäytännössä jo ennen säätiölain säätämistä, vaikka vanhassa säätiölaissa ei sellaisista säädetty.<sup>38</sup> Sekä tukisäätiö- että sukusäätiöstatus ilmenevät säätiön säännöistä, ja nämä ovat poikkeuksia säätiön perusrakenteeseen.

Säätiö irtautuu perustajastaan, kun se rekisteröidään. Perustajalla ei lähtökohtaisesti säätiön rekisteröinnin jälkeen ole asemaa säätiön organisaatiossa säätiön perustajana. Sääntömääräykseen perustuen päätöksenteko säätiössä voi edellyttää perustajan suostumusta, ja lisäksi perustajalla on muita oikeuksia säätiön toimintaan liittyen suoraan säätiölain tai säätiön sääntöjen perusteella.<sup>39</sup> Säätiölaissa mainittuja oikeuksia perustajalla on aiempaa lakia enemmän. Vanhassa säätiölaissa oli nimenomainen säännös vain säätäjän oikaisuvaatimuksesta PRH:lle (vanhan säätiölain 15 § (1172/1994)), vaikka muitakin oikeuksia oli. Perustaja voi säätiölain 1 luvun 3 §:n mukaan pidättää määräaikaisten oikeuden säätiölle luovuttamaansa varallisuuteen. Tämä oikeus perustajalla on aiemminkin ollut. Oikeudesta ylipäättään, eikä siten myöskään sen kestosta, säädetty vanhassa säätiölaissa.<sup>40</sup> Perustaja voi myös perustetun säätiön säännöissä määrätä, että säätiön purkautuessa varat palautetaan perustajalle.<sup>41</sup>

Määräysvaltaa säätiössä perustaja on voinut ja voi edelleen käyttää toimimalla säätiön toimielimissä. Säätiölain 2 luvun 2 §:n mukaan säätiön perustamiskirjassa on aina mainittava säätiön ensimmäisen hallituksen ja mahdollisen hallintoneuvoston jäsenet tai miten heidät valitaan. Perustajana oleva luonnollinen henkilö tai henkilöt voivat olla perustamiskirjassa mainittuja ensimmäisen hallituksen tai hallintoneuvoston jäseniä tai näiden toimielinten jäsenten valinta voi kuulua perustajalle, perustajille tai näiden perustamiskirjassa määräämälle taholle. Perustajalla on keinot varmistaa myös hyvin pitkäaikainen – luonnollisen henkilön osalta elinikäinen – paikka säätiön johdossa.

---

<sup>38</sup> HE 166/2014 s. 43, 53, 64, 67–68 ja 81–82, Jauhiainen 2014 623–624.

<sup>39</sup> Säätiölain 6 luvussa sääntöjen ja tarkoituksen muuttamiseen liittyvät oikeudet, 7 luvussa päätöksen moite ja mitättömäksi julistaminen, 8 luvun 5 §:ssä toissijainen kanneoikeus johdon ja tilintarkastajan vahingonkorvausvastuun toteuttamiseksi, 11 luvun 1 §:ssä sulautumisen edellytyksiä koskevat sääntömääräykset ja 12 luvun 3 §:ssä purkamisen edellytyksiä koskevat sääntömääräykset sekä 6 §:ssä vireillepano-oikeus selvitystilaan määräämisessä. Ks. HE 166/2014 s. 129 aiempaa laajemmasta mahdollisuudesta säännöissä antaa perustajalle tai säännöissä määrätyle taholle vaikutusvaltaa säätiön toimintaan liittyvässä asiassa.

<sup>40</sup> HE 166/2014 s. 26, 65, 71, Halila DL 2013 s. 607.

<sup>41</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 38.



Vanha säätiölaki ei asettanut rajoituksia hallituksen jäsenten toimikauden pituudelle.<sup>42</sup> Voimassa oleva sääntely lähtee määräaikaisesta jäsenyydestä, mutta rajattu mahdollisuus elinikäiselle tai toistaiseksi jatkuvalla jäsenyydellä on edelleen olemassa säätiölain 3 luvun 11 §:n mukaan. Rajoituksia ei sovelleta ennen 1.12.2015 alkaneeseen toimikauteen (Säätiölain voimaantulon (488/2015) 7.2 §). Säätiön toimielimen jäsenenä perustajan oikeudet ja velvollisuudet ovat samat kuin muullakin toimielimen jäsenellä.<sup>43</sup> On myös huomattava, että säätiöllä ei koko sen elinkaarta aina ole perustajatahoa olemassa ja käyttämässä perustajan oikeuksia. Perustajana oleva luonnollinen henkilö tai henkilöt kuolevat jossain vaiheessa. Säätiön perustanut oikeushenkilö taas voidaan esimerkiksi purkaa tai se voi fuusioitua toiseen oikeushenkilöön, eikä sitä sen jälkeen ole käyttämässä perustajan oikeuksia.<sup>44</sup>

### 2.2.2 Säätiökohtainen pysyvä tarkoitus

Määrätty tarkoitus, luovutettu omaisuus ja hallinto muodostavat vakiintuneesti säätiö-oikeushenkilön rakenteen.<sup>45</sup> Vanha säätiölaki edellytti omaisuuden luovuttamista säätiön perustamista varten, säätiön tarkoituksen mainitsemista säätiön perustamismääräyksessä ja säännöissä sekä hallituksen valitsemista (vanhan säätiölain 1, 3, 4 ja 9 §). Tämä säätiön rakenne ei ole muuttunut säätiölain kokonaisuudistuksessa. Säätiölain 1 luvun 3 §:n mukaan perustettavalla säätiöllä on oltava vähintään 50 000 euron peruspääoma. Saman luvun 2 §:n mukaan säätiöllä on oltava hyödyllinen tarkoitus, joka on määrättävä perustamiskirjaan liitettävissä säännöissä. 3 luvun 1 §:n mukaan säätiöllä on oltava hallitus. Ilman näiden kolmen edellytyksen täyttymistä ei voi rekisteröidä itsenäistä säätiö-oikeushenkilöä.

Toisaalta myös osakeyhtiöllä on oltava omaisuus - osakepääoma - (OYL 1 luvun 3 §), osakeyhtiön tarkoitus on määrätty osakeyhtiölaissa tai sitä muokaten yhtiöjärjestyksessä (OYL 1 luvun 5 §) ja osakeyhtiöllä on oltava hallitus (OYL 6 luvun 1 §).<sup>46</sup> Osuuskunnalla on osuuspääoma (OKL 1 luvun 3 §), tarkoitus (OKL 1 luvun 5 §) ja hallitus (OKL 6 luvun 1 §). Yhdistyksellä ei ole pääomavaatimusta, mutta tarkoitus ja hallitus on oltava (YhdL 1 ja 35 §). Ratkaisevan eron tekee se, mitä säätiön rakenteessa ei ole. Säätiön rakenteesta puuttuvat

---

<sup>42</sup> Hovi 2005 s. 74.

<sup>43</sup> Hannula – Kilpinen – Lakari 2015 s. 14–15 ja Kilpinen – Perälä – Perälä - Viertola 2015 s. 12.

<sup>44</sup> HE 166/2014 s. 130.

<sup>45</sup> Aro 1971 s. 70 ja Hovi 2005 s. 23 ja 26.

<sup>46</sup> Ks. Oikeusministeriön arviomuistio 20/2016 osakeyhtiölain muutostarpeista s. 25 kohta 3.1.2: ”Yksityisen osakeyhtiön vähimmäispääomavaatimus poistetaan tai alennetaan yhteen euroon.”

osakkeenomistajat.<sup>47</sup> Säätiöllä ei myöskään ole jäseniä, kuten osuuskunnassa (OKL 1 luvun 3 §) tai yhdistyksessä (YhdL 10.1 §).

Omistajien ja jäsenten puuttuminen on merkittävä rakenteellinen ero jo sellaisenaan. Lisäksi siitä seuraa säätiön tarkoituksen ja hallinnon omintakeisuus. Säätiöiden rakenteen ero yhteisöihin verrattuna on ollut perusteena oikeushenkilöiden jaotteluun: yhteisöt ja säätiöt.<sup>48</sup> Kennelläkään ei säätiössä ole omistusosuutta tai jäsenyyttä tai sellaisen tuomaa asemaa. Merkittävien säätiön yhteisöstä erottava tekijä on uuden säätiölain voimaan tultuakin se, ettei sillä ole näitä yhteisön muodostavia rakenteen osia.

Osakeyhtiö on henkilöiden yhteenliittymä yritystoiminnan harjoittamiseksi.<sup>49</sup> Yhdistys perustetaan aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten (YhdL 1 §). Osuuskunta on luonteeltaan lähinnä yhdistys ja sen toiminta perustuu jäsenyyteen.<sup>50</sup> Ellei säännöissä toisin määrätä, osuuskunnan toiminnan tarkoituksena on OKL 1 luvun 5 §:n mukaan jäsenten taloudenpidon tai elinkeinon tukemiseksi harjoittaa taloudellista toimintaa siten, että jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan tarjoamia palveluita. Toisin kuin yhteisöt, säätiöt eivät ole luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden yhteenliittymiä.<sup>51</sup> Säätiötä perustettaessa ja rekisteröitäessä ei synny henkilöiden muodostamaa yhteisöä, vaan yhden tai useamman henkilön (luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö) määräämä tarkoitus ja oikeushenkilö pääomineen tämän yksilöidyn tarkoituksen toteuttamiseen.

Säätiöoikeudellisessa tutkimuksessa säätiön tarkoituksen on perinteisesti todettu olevan keskeisin säätiön tunnusmerkki.<sup>52</sup> Säätiön olemassaolon perusta on kautta vuosikymmenten ollut, ja on sitä edelleen, säännöissä määrätty tarkoitus. Säätiö perustetaan säännöissä määrätyn tarkoituksen toteuttamista varten.<sup>53</sup> Tarkoitus on aina säätiökohtainen. Yksittäisen säätiön tarkoitus ei ilmene laista, vaan säätiön säännöistä.<sup>54</sup> Perinteinen lähtökohta on ollut tarkoituksen pysyvyys.<sup>55</sup> Pysyvyys ilmeni vanhasta säätiölaista vaikeutettuna tarkoituksen

---

<sup>47</sup> HE 166/2014 s. 62.

<sup>48</sup> Hovi 2003 s. 28.

<sup>49</sup> Mähönen – Villa 2015 s. 281–283.

<sup>50</sup> Mähönen – Villa 2014 s. 7.

<sup>51</sup> Hovi 2005 s. 23–24.

<sup>52</sup> Aro 1971 s. 70 ja Hovi 2005 s. 23, 26, 29 ja 138.

<sup>53</sup> Aro 1971 s. 3 ja 70, Hovi 2005 s. 11, 23, 88, 141, 314 ja Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 118.

<sup>54</sup> Hovi 2005 s. 28, 140 ja Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 130.

<sup>55</sup> HE 4/1929 s. 1, Aro 1971 s. 72, Hovi 2005 s. 29, 89 ja Jauhiainen 2014 s. 622, 624 ja 626.

muuttamisena.<sup>56</sup> Säätiön sääntöjen tarkoituksimääräyksen muuttamiselle on uudessakin säätiölainssa säädetty tiukat sisällölliset edellytykset (säätiölain 6 luvun 2 §). Tarkoituksen muutosta koskeva sääntömuutosilmoitus rekisteriviranomaiselle on perustettava edellytysten täyttymisen osoittamiseksi.<sup>57</sup> Säätiön purkamiseen, sulautumiseen toiseen säätiöön tai määräaikaiseksi muuttamiseen on myös säädetty laissa sisällölliset edellytykset (voimassa olevan säätiölain 6 luvun 3.1 §, 11 luvun 1.1 § ja 12 luvun 3.1 §).

Voimassa oleva säätiölaki on tuonut säätiön ja säätiön tarkoituksen pysyvyyteen kuitenkin uuden elementin. Säätiölain 6 luvun 2.4 §:n mukaan säätiön perustaja voi perustettavan säätiön säännöissä määrätä tarkoituksen muuttamisen edellytyksistä lain määräyksistä poikkeavasti. Edellytyksiä voi tiukentaa, mutta myös väljentää. Edellytykset voi jättää lain perustelujen mukaan niinkin väljiksi, että sääntömääräyksen mukaan ne jäävät perustajan myöhempään päätäntävaltaan. Säätiön toiminnan aikana tarkoituksmuutoksen edellytyksiä ei kuitenkaan voi muuttaa, paitsi poistamalla säätiötä perustettaessa sääntöihin otetun määräyksen edellytyksistä.<sup>58</sup>

Vastaavasti perustaja voi nykyään myös määrätä säätiön sulautumisen ja purkamisen edellytyksistä laista poikkeavasti (säätiölain 11 luvun 1 § ja 12 luvun 3 §). Toisaalta on huomattava, että säätiöitä on myös aiemmin voinut perustaa määräajaksi tai määrättyjen edellytysten varaan tai sääntömuutoksen edellytyksin muuttaa määräaikaiseksi (vanha säätiölaki 17.3 ja 18.1 §). Pysyvyys ei siis ennen uutta säätiölakiakaan ole ollut säätiö-oikeushenkilöllisyyden edellytys. Se on ollut vahva säätiön ominaispiirre ja on sitä edelleen.

Sääntömuutoksesta ja siten myös tarkoituksmuutoksesta päättää aina säätiön toimielin: voimassa olevan säätiölain 6 luvun 1.1 §:n mukaan hallitus tai hallintoneuvosto. Päätösvaltaa asiassa ei voi, eikä ole voinut aiemminkaan siirtää säätiön ulkopuoliselle.<sup>59</sup> Säätiölaista poikkeavat edellytykset tarkoituksmuutokselle, sulautumiselle tai purkautumiselle ovat olleet mahdollisia vasta uuden lain mukaisessa uuden säätiön perustamisessa. Suomen säätiökantaa voi sanoa siis edelleen sitovan tiukat edellytykset tarkoituksen muuttamiselle ja säätiön purkamiselle tai sulautumiselle. Mikäli tulevaisuudessa tämän uuden mahdollisuuden seurauksena säätiön tarkoituksen pysyvyys tulisi muuttumaan, se tapahtuisi hitaasti. Perustettavien säätiöiden määrä vuosittain on pieni. Ja olemassa olevien säätiöiden tarkoitus – niin, se on pysyvä.

---

<sup>56</sup> Hovi 2005 s. 140.

<sup>57</sup> HE 166/2014 s. 128.

<sup>58</sup> HE 166/2014 s. 132.

<sup>59</sup> HE 166/2014 s. 129.

Toisin kuin säätiössä, yhteisössä jäsenet tai omistajat muodostavat yhteisön tahdon ja voivat muokata sitä yhteisöä koskevan lainsäädännön mukaisessa järjestyksessä ja viimekädessä päättää yhteisön olemassaolosta harkintansa mukaan.<sup>60</sup> Yhteisössä on jäsenistä tai omistajista koostuva toimielin, joka voi päättää säännöistä tai yhteisön purkamisesta oman harkintansa mukaan ilman laissa mainittujen sisällöllisten edellytysten rajoituksia. Osakeyhtiössä se on yhtiökokous (OYL 5 luvun 1 ja 30 § sekä 20 luvun 3 §), osuuskunnassa osuuskunnan kokous (OKL 5 luvun 1 ja 34 § sekä 23 luvun 3 §) ja yhdistyksessä yhdistyksen tai valtuutettujen kokous (YhdL 16 ja 23 §).

Osakeyhtiöoikeuden keskeinen periaate on tahdonvaltaisuus: OYL 1 luvun 9 §:n mukaan osakkeenomistajat voivat yhtiöjärjestyksessä määrätä yhtiön toiminnasta.<sup>61</sup> Vastaavasti jäsenet voivat säännöissä määrätä osuuskunnan toiminnasta (OKL 1 luvun 9 §). Säätiölakiin ei otettu OKL tai OYL 1 luvun 9 §:ää vastaavaa tahdonvaltaisuussäännöstä. Sen sisällön todettiin säätiölain perusteluissa olevan vakiintunutta oikeutta ja sen vuoksi erillistä säännöstä ei nähty tarpeelliseksi.<sup>62</sup> Säätiön sääntöjä voidaan toki muuttaa. Mutta säätiön osalta ei kuitenkaan voida puhua toiminnan vapaasta muuttamisesta, kun sääntöjen keskeisimmän eli tarkoituseräyksen muuttaminen on laissa säännelty. Toisin kuin yhteisön, säätiön on perustamisensa jälkeen noudatettava siihen nähden ulkopuolisen, eli perustajan tahtoa.<sup>63</sup> Perustajan tahto ilmenee säätiön sääntöihin kirjoitettuna säätiön tarkoituksena.<sup>64</sup>

Säätiöiden johdon toimintaa päämies – agenttiteorian valossa tutkiessaan Ritva Pykäläinen-Syrjänen on pitänyt säätiössä päämiehenä sen sääntöihin kirjoitettua perustajan tahtoa.<sup>65</sup> Hallituksen vastinparina säätiössä on siis paperille kirjoitettu tarkoitus, kun se yhteisössä on sen toiminnasta viimekädessä päättävien luonnollisten tai oikeushenkilöiden ryhmä. Vaikka osakeyhtiössäkin lähtökohta on, että päätöksenteosta vastaa johto, eikä osakkeenomistajat, osakkeenomistajilla on kuitenkin viimekätinen riski yrityksen varallisuuden huonosta hoidosta, intressi maksimoida yrityksen varallisuus ja keinot puuttua johdon ja sitä kautta yrityksen toimintaan.<sup>66</sup> Säätiön rakenteeseen ei teoriassakaan kuulu henkilöitä, joilla on oikeus

---

<sup>60</sup> Hovi 2007 s. 23–24.

<sup>61</sup> Mähönen – Villa 2015 s. 53.

<sup>62</sup> HE 166/2014 s. 63.

<sup>63</sup> Aro 1971 s. 71, Halila 1993 s. 473 ja Hovi 2005 s. 23–24 ja 28.

<sup>64</sup> Aro 1971 s. 2–3 ja Hovi 2005 s. 67 ja 87.

<sup>65</sup> Pykäläinen-Syrjänen s. 10 ja 389.

<sup>66</sup> Mähönen – Villa 2015 s. 329–330.

odottaa itselleen taloudellista hyötyä säätiön toiminnasta ja siten intressi sekä keinot säätiön ja sen hallituksen toimintaan puuttumiseen.

### 2.2.3 Tarkoituksen hyödyllisyys, ei-kaupallisuus

Säätiön tarkoitukselle on laissa säädetty sisällöllisiä vaatimuksia. Voimassa olevan säätiölain 1 luvun 2.1 §:n mukaan säätiön perustaminen edellyttää, että säätiön säännöissä määrätty tarkoitus on hyödyllinen. Tämä epämääräiseksi parjattu vaatimus säätiön tarkoitukselle on ollut vanhassa säätiölaissa sen alkuperäisestä sanamuodosta alkaen (5 §).<sup>67</sup> Sinänsä lähes mikä tahansa päämäärä voi jollekin ryhmälle olla hyödyllinen. Laissa asetettu hyödyllisyysvaatimus on väljä. Esimerkkejä rekisteröinti-ilmoituksen hylkäämisestä hyödyttömän tarkoituksen perusteella ei ole tiedossa.<sup>68</sup> Vaatimus ei siis sellaisenaan juurikaan rajaa säätiön tarkoituksen kirjoittamista säätiötä perustettaessa. Säätiön tarkoitus voi olla yleishyödyllinen, mutta sen ei tarvitse olla sitä, hyödyllisyys riittää.<sup>69</sup> Säätiön tarkoituksen ei myöskään tarvitse olla aatteellinen, toisin kuin rekisteröitävien yhdistysten tarkoituksen yhdistyslain 1 §:n mukaan on oltava.<sup>70</sup>

Voimassa olevan säätiölain valmistelussa hyödyllisyysvaatimusta pidettiin oikeuskirjallisuuteen viitaten epäselvänä.<sup>71</sup> Oikeuskirjallisuudessa Haarmann, Pykäläinen-Syrjänen ja Jauhiainen ovat kiinnittäneet huomiota hyödyllisyys-termin epämääräisyyteen.<sup>72</sup> Nykyistä lakia valmisteltaessa termin merkitystä katsottiin hämärtävän myös vanhan säätiölain mukainen osittainen mahdollisuus taloudellisesti tukea lähipiiriä. Uudessa laissa kattavalla lähipiirikiellolla ja raportointivelvollisuudella haluttiin nimenomaan selventää säätiön tarkoituksen hyödyllisyysvaatimusta. Hyödyllisyys-sanana säilyttämistä laissa perusteltiin vain säätiöiden julkikuvalla ja varovaisuussyillä.<sup>73</sup> Heikki Halila sen sijaan on pitänyt hyödyllisyys-ilmaisua selkeänä, vaikka hyödyllisen ja hyödyttömän tarkoituksen erottaminen vaatii keskustelua. Hyödyllisyysvaatimus sellaisenaan on kuitenkin säätiöideologinen lähtökohta.<sup>74</sup>

---

<sup>67</sup> HE 4/1929 s. 6 (vastalause), Aro 1971 s. 88.

<sup>68</sup> Aro 1971 s. 88–89 ja 92, Ahdeoja 2017.

<sup>69</sup> HE 4/1929 s. 1, HE 4/1964 s. 2, HE 166/2014 s. 64. Yleishyödyllisyys on vero- ja aravalainsäädännön käsite, ei säätiöoikeuden käsite.

<sup>70</sup> HE 4/1964 s. 2 ja HE 166/2014 s. 64.

<sup>71</sup> HE 166/2014 s. 24 ja 63.

<sup>72</sup> Aro 1971 s. 88–89 ja 92, Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 120 ja Jauhiainen 2014 s. 633.

<sup>73</sup> HE 166/2014 s. 24, 42, 63 ja 64.

<sup>74</sup> Halila DL 2013 s. 602.

Vaatimus tarkoituksen hyödyllisyydestä siis säilyi laissa nimenomaisena sanana, vaikkeivat lainvalmistelijat antaneetkaan tuolle ilmaukselle sisällöllistä merkitystä (julkikuva ja varovaisuus). Lisäksi itse vaatimuksen sisällöllistä merkityksellisyyttä osoittavat perusteluissa mainitut lain muutokset, joilla nimenomaan on ollut tarkoitus selvittää hyödyllisyysvaatimusta.<sup>75</sup> Voidaan siis todeta, että määrittelyhaasteista huolimatta säätiötoiminnan ydin – hyödyllisyys – pysyi säätiölain kokonaisuudistuksessa terminä ja myös vahvistui sisällöllisesti.

Merkittävä rajausta säätiön hyödylliseen tarkoitukseen ilmenee suoraan hyödyllisyysvaatimusta koskevasta säännöksestä: säätiön tarkoituksena ei voimassa olevan säätiölain 1 luvun 2.1 §:n mukaan voi olla liiketoiminnan harjoittaminen tai taloudellisen edun tuottaminen säätiölaissa määriteltyyn lähipiiriin kuuluvalla henkilölle. Säätiölain perusteluissa on lisäksi täsmennetty, että voiton tuottaminen ei voi olla säätiön tarkoituksena.<sup>76</sup> Vastaava liiketoiminnan harjoittamisen ja lähipiirin taloudellisen tukemisen nimenomainen rajausta säätiötarkoituksen ulkopuolelle on säätiölainsäädäntöön tullut vanhan säätiölain muutoksella vuonna 1964. Hyödyllisyysvaatimuksen sekä -termin itsenäistä sisältöä korostaa, että hallituksen esityksessä rajauksen lisäämistä lakiin ei tuolloin pidetty varsinaisena muutoksena säätiötoimintaan. Sitä pidettiin ainoastaan selvennyksenä. Säätiölaista ja elinkeino- ja toiminimilainsäädännöstä katsottiin ilmenevän, ettei säätiötä ole tarkoitettu yritystoiminnan perustuspiksi.<sup>77</sup>

Hyödyllisyysvaatimuksen itsenäistä merkitystä vahvistavat myös vanhan säätiölain voimassa ollessa esitetyt kannanotot vaatimuksen tarkoituksesta. Heikki Halila on todennut säätiön hyödyllisyyden tarkoittavan ei-kaupallista tarkoitusta, vastaavasti kuin rekisteröidyn yhdistyksen aatteellinen tarkoitus.<sup>78</sup> Yhdistyslain mukaisen aatteellisen yhdistyksen tarkoitus ei yhdistyslain 2 §:n mukaan voi olla voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen toimintaan osallisille. Yhdistyksen tarkoituksen ei-taloudellisuuden on kuitenkin todettu ilmenevän jo yhdistyslain 1 §:n aatteellisuusvaatimuksesta.<sup>79</sup> Myös Ritva Pykäläinen-Syrjänen on korostanut, että nimenomaan säätiön tarkoituksen hyödyllisyysvaatimuksesta seuraa se, että säätiön pääasiallisena tarkoituksena ei voi olla voiton tai taloudellisen

---

<sup>75</sup> HE 166/2014 s. 24, 42, 63 ja 64.

<sup>76</sup> HE 166/2014 s. 65.

<sup>77</sup> HE 4/1964 s. 2.

<sup>78</sup> Halila LM 1998 s. 30 ja 32 ja Halila DL 2013 608–609.

<sup>79</sup> Halila – Tarasti 2011 s. 70 ja 75.

edun hankkiminen toimintaan osallisille.<sup>80</sup> Hyödyllisyysvaatimuksen sisältö ja merkitys ilmenevät siis vaatimuksen lainsäädäntötaustasta, säätiöoikeudellisesta tutkimuksesta, lähipiiriä ja liiketoimintaa koskevasta voimassa olevan säätiölain 1 luvun 2.1 §:stä ja tiukennetusta lähipiirisääntelystä sekä sitä koskevasta raportointivelvollisuudesta.

Kun säätiön tarkoituksen laatimisvaiheessa hyödyllisyysvaatimus kuitenkin jättää runsaasti harkintavaltaa ja lukuisia vaihtoehtoja, voi kysyä missä vaatimuksen käytännön merkitys on. Mielestäni vaatimuksen merkitys tulee vahvasti esiin säätiön toiminnassa ja siten myös hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta arvioitaessa. Säätiön toiminnan on oltava hyödyllistä. Tämä vastaa yhdistyksen tarkoituksen aatteellisuusvaatimuksen merkitystä. Tarkoituksen aatteellisuutta arvioitaessa yhdistyksen tosiasiallisella toiminnalla on merkitystä, ei vain sillä, miten tarkoitus on yhdistyksen sääntöihin kirjoitettu.<sup>81</sup>

Säätiölain 6 luvun 2.1 §:n mukaan säätiön tarkoitusta on muutettava, jos varojen käyttäminen säätiön tarkoitukseen on olosuhteiden muuttumisen vuoksi kokonaan tai huomattavalta osalta hyödytöntä. Velvollisuus muuttaa sääntöjä tarkoituksen toteuttamisen ollessa hyödytöntä, on säätiölain perustelujen mukaan ollut olemassa jo ennen nimenomaista säännöstä. Se on perustunut johdon huolellisuus- ja lojaliteettiperiaatteeseen. Voimassa olevan säätiölain perustelujen mukaan säätiön varat on käytettävä hyödyllisellä tavalla.<sup>82</sup>

Hyödyttömyys on mainittu myös säätiön selvitystilaan asettamista koskevassa voimassa olevan säätiölain 12 luvun 3 §:ssä. Mikäli tarkoitusta ei voida muuttaa tilanteessa, jossa säätiölaki siihen velvoittaa, on säätiö purettava.<sup>83</sup> Hyödyllisyysvaatimus siis ohjaa säätiön hallituksen toimintaa. Lähipiirikielto on koskenut ja koskee edelleen säätiötä perustettaessa kirjoitettavaa tarkoituseräystä, ellei perusteta tuki- tai sukusäätiötä sitä koskevien edellytysten mukaisesti. Mutta se koskee yhtäläillä myös säätiön tosiasiallista toimintaa.<sup>84</sup> Liiketoimintaa säätiö voi harjoittaa, mutta se ei voi olla säätiön sääntöihin kirjoitettava tarkoitus, eikä myöskään säätiön tosiasiallisen toiminnan tarkoitus. Säätiötä ei voi perustaa liiketoiminnan harjoittamiseksi.<sup>85</sup>

---

<sup>80</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 122–123.

<sup>81</sup> Halila – Tarasti 2011 s. 80.

<sup>82</sup> HE 166/2014 s. 130.

<sup>83</sup> HE 166/2014 s. 37, Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 124.

<sup>84</sup> HE 166/2014 s. 66. Poikkeuksena ovat tuki- ja sukusäätiöt.

<sup>85</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 39.

Säätiön toimintamuotona voi olla liiketoiminnan harjoittaminen tai liiketoimintaa voidaan harjoittaa toiminnan rahoittamiseksi. Se on keino, ei tarkoitus. Liiketoiminnan tuotto kokonaisuudessaan on käytettävä säätiön säännöissä määritellyn hyödyllisen tarkoituksen edistämiseen.<sup>86</sup> Mitään muutosta vaatimukseen säätiön hyödyllisestä tarkoituksesta ei säätiölain kokonaisuudistuksessa ole tullut, paitsi että sitä on tiukemmalla lähipiirisääntelyllä selvennetty.

Säätiön keinovalikoima tarkoituksen toteuttamisessa ja sen edistämisessä on parantunut, kun tiukka vanhan säätiölain 8a §:n (400/1964) liiketoimintarajoitussäännös on jäänyt historiaan. Jotta säätiö voi toimia eli toteuttaa tarkoitustaan, se tarvitsee varoja. On säätiötoiminnan etu, että myös liiketoiminta on yksi keino siihen, eikä sen harjoittamista laissa rajoiteta. Säätiö-oikeushenkilön tarkoitusta se ei kuitenkaan muuta. Se on edelleen hyödyllinen, ei kaupallinen. On huomattava, että kun keinot ja samalla siis vapaus tarkoituksen toteuttamiseen on säätiön hallituksella lain muutoksessa kasvanut, myös vastuu kasvaa vapauden mukana. Tämä korostaa hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden merkitystä. Kun laissa ei ole yksityiskohtaista sääntelyä kielletyistä ja sallituista keinoista, ne on säätiön hallituksen harkittava säätiölain 1 luvun 4 §:n huolellisuusvelvollisuus ohjeena.

Osakeyhtiön tarkoitus on päinvastoin nimenomaan kaupallinen. OYL 1 luvun 5 §:n mukaan osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on voiton tuottaminen osakkeenomistajalle, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Voitontavoittelutarkoitus ei ole välttämätön ehto osakeyhtiö-oikeushenkilölle, se on osakeyhtiön tyypillinen piirre. Poikkeusmahdollisuudesta huolimatta pääsääntö kuitenkin on, että osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on voiton tuottaminen sen toimintaan osallisille eli osakkeenomistajille.<sup>87</sup>

Osakeyhtiön johdolla ei ole velvollisuutta maksimoida voittoa lyhyellä aikavälillä, mutta pidemmällä kyllä. Yhtiön pitkävaikutteisilla toimilla, kuten investoinneilla, on tavoiteltava yhtiön voitontuottamiskyvyn parantamista.<sup>88</sup> Voiton tuottamisen ohella yhtiöt osaltaan kantavat yhteiskuntavastuuta. Lisäksi osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä tarkoitus voidaan poikkeuksellisesti määrätä esimerkiksi yleishyödylliseksi.<sup>89</sup> Menemättä syvemmälle osakeyhtiö-oikeuden teorioihin osakeyhtiön tarkoituksen tulkinnasta tai poikkeusmahdollisuuksiin voitontuottamistarkoituksesta voi todeta, että lähtökohta osakeyhtiön tarkoituksessa ja säätiön

---

<sup>86</sup> HE 166/2014 s. 28.

<sup>87</sup> Mähönen – Villa 2015 s. 39–40 ja 42.

<sup>88</sup> HE 109/2005 s. 38–39.

<sup>89</sup> HE 109/2005 s. 36 ja 39, Mähönen – Villa 2015 s. 351–352.



tarkoituksessa on päinvastainen: osakeyhtiön tarkoitus on kaupallinen ja toimintaan osallisia hyödyttävä, säätiön tarkoitus on ei-kaupallisen ja muita kuin toimintaan osallisia hyödyttävä.

#### 2.2.4 Tarkoitusta on toteutettava

Omaisuus tai omaisuusmassa korostuvat usein säätiötä määriteltäessä tai säätiö suorastaan rinnastetaan omaisuuteen.<sup>90</sup> Voimassa olevan säätiölain 1 luvun 2.1 §:n mukaan säätiön toiminta rahoitetaan pääomalla, toiminnan tuloilla ja muulla rahoituksella. Myös pääomaa voi käyttää tarkoituksen toteuttamiseen, ellei sitä säännöissä rajoiteta. Säännöissä voidaan esimerkiksi määrätä, että vain pääoman tuotto on käytettävissä.<sup>91</sup> Aiempikaan säätiölaki ei määrännyt säätiön pääomaa pysyväksi tai koskemattomaksi. Oikeuskirjallisuudessa säätiön pääoman käyttöä on runsaasti käsitelty. Vaikka laissa ei ollut pääoman käytöstä määräystä tai rajoitusta, säätiön pysyvyydellä tai ikuisuudella katsottiin olevan vaikutusta asiassa.<sup>92</sup> Edelleen huolellisuusvelvollisuus, mukaan lukien säätiötoiminnan lähtökohtainen pysyvyys, pitää ottaa huomioon pääoman käyttämisessä, kuten kaikessa säätiön varainhoidossa ja –käytössä. Pääoman käytön on tapahduttava siten, kun se säätiön tarkoituksen toteuttamisen ja säätiön edun kannalta on parasta.

Aiemmassa oikeuskirjallisuudessa pohdittu pääoman käyttöä koskevan kysymyksen voi kääntää myös toisinpäin. Ei kysytä, saako pääomaa käyttää, vaan pitääkö pääomaa käyttää. Säätiölainsäädäntöhän alun perin loi perustan omaisuuden käyttämiseen määrättyllä tavalla oikeushenkilön muodossa.<sup>93</sup> Säätiö-oikeushenkilöä ei ole säädetty omaisuuden passiiviseen hallintointiin tai säilyttämiseen. Säätiö on oikeushenkilö, jolla on tehtävä. Kuten jo säätiöiden perusjaottelusta ilmeni, tätä tehtävää säätiö voi toteuttaa kahdella eri tavalla. Toisin kuin vanhassa säätiölaissa, voimassa olevassa laissa molemmat tarkoituksen toteuttamistavat on nimenomaisesti mainittu. Säätiölain 1 luvun 2 §:n mukaan säätiö joko tukee tai harjoittaa itse säännöissä määrättyä tarkoitustaan edistävää toimintaa. Säätiö voi toteuttaa tarkoitustaan myös näillä molemmilla tavoilla.<sup>94</sup> Säätiökäytännössä nämä toimintatavat ovat esiintyneet koko vanhan säätiölain voimassaoloajan ja sitä ennenkin.<sup>95</sup>

<sup>90</sup> HE 89/1985 s. 3, HE 166/2014 s. 24, Hovi 2005 s. 23–24, Pöyhönen Edilex 2009 s. 4 ja Jauhiainen 2014 s. 622.

<sup>91</sup> HE 166/2014 s. 25, 43, 64–65, 70, 73, 86 ja 91, Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 55 ja 61.

<sup>92</sup> Aro 1971 s. 212, Halila LM 1998 s. 28–29, 31, Hovi 2005 s. 29–30 ja Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 154.

<sup>93</sup> HE 4/1929 s. 1.

<sup>94</sup> HE 166/2014 s. 64.

<sup>95</sup> HE 89/1985 s. 3, HE 166/2014 s. 24, Aro 1971 s. 21, Hovi 2005 s. 24–25 ja Jauhiainen 2014 s. 623.

Nimenomaista säännöstä toimintamuodoista on hallituksen esityksessä perusteltu tarpeella ilmaista selvästi, että säätiölaki koskee sekä apurahanäätiöitä että toiminnallisia säätiöitä.<sup>96</sup> Mielestäni säännöksen sanamuodosta ilmenee kuitenkin myös aktiivinen tekeminen. Siinä todetaan velvoittavassa muodossa, että säätiö tukee tai harjoittaa tarkoitusta edistävää toimintaa. Molemmat, sekä tukeminen että harjoittaminen, ovat aktiivista tekemistä. Muita vaihtoehtoja ei säännös jätä, vaan säätiön on toimittava. Ja koko toiminnan on edistettävä säännöissä määrättyä tarkoitusta.<sup>97</sup> Säätiölaki eroaa edeltäjästään siinä, että säätiön tarkoituksena ei voi enää osittainkaan olla taloudellisen edun hankkiminen säätiötä lähellä olevalle taholle (poikkeuksena tuki- ja sukusäätiöt).<sup>98</sup> Jos säätiö edistäisi osittain muuta kuin säännöissä määrättyä hyödyllistä tarkoitusta, se olisi selkeästi säätiölain vastaista. Lisäksi säätiölain sanamuodon vastaista on se, että säätiö ei edistä mitään tarkoitusta. Ei säätiön sääntöjen vastaista, mutta ei mitään muutakaan tarkoitusta eli pysyttelee passiivisena.

Sääntöjen osoittamissa rajoissa säätiön hallitus voi toteuttaa tarkoitusta kattavasti tai osittain ja muuttaa painotuksia eri toimintavuosina. Mikäli säätiöllä on sääntöjen mukaan muutama tai useampi eri tarkoitus, hallituksella on päätösvalta sääntöjen antamissa rajoissa eri tarkoitusten edistämisen suhteesta.<sup>99</sup> Säätiölain perusteluista ei tule esiin sellaista vaihtoehtoa, että hallitus päättäisi olla kokonaan toteuttamatta mitään säätiön sääntöjen mukaisista tarkoituksista. Tai ilman nimenomaista päätöstä vain käytännössä olisi toteuttamatta tarkoitusta lainkaan. Edelleen säätiölain 1 luvun yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, että säätiön varoja on käytettävä säätiön säännöissä määrättyyn tarkoitukseen, kuten vanhan säätiölain mukaan.<sup>100</sup> Selvää on, että varoja ei voi käyttää muuhun kuin säätiön sääntöjen mukaiseen tarkoitukseen. Voimassa olevan lain sanamuodosta sekä perusteluista on tehtävissä se johtopäätös, että säätiön varoja on myös aktiivisesti käytettävä. Säätiön rakenteesta puuttuu elin, joka voisi päättää, että tarkoitusta ei toteuteta.

Säätiölain perusteluissa tarkoituksen hyödyllisyyden on todettu määrittyvän lähipiiri- ja liiketoimintasääntelyn lisäksi säätiön johdon velvollisuuksien selventämisellä sekä säätiön toiminnan avoimuuden lisäämisellä.<sup>101</sup> Mielestäni johdon velvollisuuksien selkeä määrittely ja toiminnan avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen velvoittavat säännökset eivät määritä hyödyllistä

---

<sup>96</sup> HE 166/2014 s. 64.

<sup>97</sup> HE 166/2014 s. 52.

<sup>98</sup> HE 166/2014 s. 64.

<sup>99</sup> HE 166/2014 s.73, Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 59.

<sup>100</sup> HE 166/2014 s. 62 ja 69.

<sup>101</sup> HE 166/2014 s. 42.

tarkoitusta. Ne varmistavat sen toteutumista. Osakeyhtiön tarkoituksen ei tarvitse olla hyödyllinen, mutta johdon velvollisuuksien määrittely ja johdon vahingonkorvausvastuu varmistavat osakeyhtiön tarkoituksen toteuttamista.<sup>102</sup> Lisäksi myös hyödyttömästä tarkoituksesta voi raportoida avoimesti. Kun säätiölaissa edellytetään hyödyllistä tarkoitusta ja sen toteuttamista, avoimuusvaatimuksilla varmistetaan näiden toteutuminen. Tässä korostuu säätiön aktiivinen tehtävä tarkoituksen toteuttajana. Säätiön tarkoituksen on oltava hyödyllinen eli hyödytettävä jotakin – siis säännöissä määrättyä tarkoitusta. Jo säätiölaissa määriteltä säätiö-oikeushenkilön yleinen tarkoitus pitää sisällään, että jotakin on tapahduttava – jotakin hyödyllistä. Toiminnan avoimuutta, raportointivelvollisuutta sekä vahingonkorvausvastuuta koskevien säännösten tehtävänä on varmistaa, että näin myös käytännössä tapahtuu.

#### 2.2.5 Itse itseään täydentävä, vaikeasti erotettava, yksiportainen hallinto

”Valvottava valitsee sekä itse itsensä että itselleen valvojat”, on Ritva Pykäläinen-Syrjänen todennut säätiöistä ja niiden hallituksista.<sup>103</sup> Tämä on erittäin osuva ilmaus. Suurimmalla osalla suomalaisista säätiöistä hallitus on ainoa toimielin. Vanhan säätiölain mukaisia hallituksen yläpuolisia valtuuskuntia tai vastaavia toimielimiä oli vähemmistössä säätiöitä.<sup>104</sup> Voimassa olevan säätiölain mukaisia hallintoneuvostoja on vajaassa sadassa ja toimitusjohtajia reilussa sadassa säätiössä.<sup>105</sup>

Hallinnon rakenne säätiöissä on osakkaiden ja jäsenten puuttumisen seurauksena omintakeinen. Säätiön hallinto on useimmiten yksiportainen. Yhdistyksessä, osakeyhtiössä ja osuuskunnassa se on aina vähintään kaksiportainen. Hallituksen yläpuolella on aina jäsenistä, osakkeenomistajista tai heidän edustajista koostuva, päätösvaltaa käyttävä elin: yhtiökokous, osuuskunnan kokous, yhdistyksen tai valtuutettujen kokous. Hallituksen sekä tilintarkastajien valinta ja erottaminen sekä tilinpäätöksen vahvistaminen ja hallituksen vastuuvapaudesta päättäminen ovat yhtiökokouksen (OYL 5 luvun 3 §), osuuskunnan kokouksen (OKL 5 luvun 4 §) ja yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksen keskeisesti päätettäviä asioita (YhdL 23 §). Säätiössä nämä hallituksen kokoonpanoa, sen toiminnan arviointia ja valvontaa koskevat keskeiset tehtävät kuuluvat johdolle itselleen, useimmissa säätiössä hallitukselle itselleen.

---

<sup>102</sup> Mähönen – Villa 2015 s. 460.

<sup>103</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 93, 221 ja 327.

<sup>104</sup> OM 47/2012 s. 22.

<sup>105</sup> PRH:n säätiörekisteri 28.8.2017.

Kunkin säätiön hallinnon rakenne määritellään säännöissä säätiötä perustettaessa ja sitä voidaan muokata sääntöjä muuttamalla. Uutta säätiölaissa on, että siinä on tyhjentävästi määritetty säätiöoikeudelliset toimitukset ja näiden tehtävät.<sup>106</sup> Hallituksen olemassaolo perustuu suoraan säätiölakiin. Hallintoneuvosto on säätiöllä oltava, jos säännöissä tästä toimituksesta määrätään. Toimitusjohtajan olemassaolo riippuu sääntöjen sanamuodosta ja säätiön hallituksen päätöksestä. Sääntömääräyksen mukaan toimitusjohtaja voi olla pakollinen toimielin säätiössä tai sen valinta voi säännöissä jäädä hallituksen päätäntävaltaan. Ilman sääntömääräystä hallitus ei voi valita säätiölle toimitusjohtajatoimielintä.

Vaikka säätiölain 3 luvun säännökset säätiön johdosta näyttävät samalta kuin osakeyhtiön johdon sääntely, on säätiön hallinnon rakenne täysin erilainen verrattuna osakeyhtiön rakenteeseen. Säätiön hallinto on lähtökohtaisesti yksiportainen, ja toimintaan osallisista omistajista muodostuvaa elintä säätiöön ei koskaan saada. Säätiön hallinnon yhteisöistä poikkeava rakenne on niin merkittävä, että se on mielestäni otettava huomioon säätiön hallinnon – hallituksen – toimintaa arvioitaessa. Huolellisuusvelvollisuus korostuu kun organisaatioon ei kuulu toimielintä, joka arvioi ja valvoo hallituksen toimintaa.

Osakeyhtiössä yhtiökokous tai yhtiöjärjestysmääräyksen perusteella hallintoneuvosto valitsee yhtiön hallituksen jäsenet (OYL 6 luvun 9.1 §). Yhtiöoikeudessa on todettu asian luonteesta seuraavan, että hallitus ei voi valita jäseniään. Osakeyhtiölain systematiikkaan perustuva vastuuketju yhtiökokous – hallitus – toimitusjohtaja puoltaa yhtiökokousta aina valitsijana.<sup>107</sup> Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodissa suositellaan, että yhtiökokous valitsee hallituksen niissäkin yhtiöissä, joissa on hallintoneuvosto.<sup>108</sup> Hallituksen jäsenten valinnan osakeyhtiössä on todettu olevan yhtiökokouksen tärkeimpiä päätöksiä.<sup>109</sup>

Toisin kuin edellä todettu osakeyhtiöstä, säätiössä hallitus voi itse huolehtia itsensä valinnasta. Tämä asian luonteesta seuraava mahdollisuus on säätiössä pääsääntö. Säätiölain 3 luvun 9.1 §:n mukaan säätiön hallitus täydentää itse itseään, ellei valinnasta ole määrätty toisin säännöissä. Tämä oletamasäännös vastaa käytäntöä säätiöissä. Tyypillisin hallituksen valintamenettely säätiössä on, että hallitus valitsee itse jäsenensä.<sup>110</sup> Niissä muutamassa säätiössä, jossa on hallintoneuvosto, sen tehtävänä säätiölain mukaan on hallituksen valinta.

---

<sup>106</sup> HE 166/2014 s. 101.

<sup>107</sup> Mähönen – Villa 2010 s. 256.

<sup>108</sup> Listayhtiöiden hallinnointikoodi 2010 suositus 8, s. 10.

<sup>109</sup> Mähönen – Villa 2010 s. 257.

<sup>110</sup> OM 47/2012 s. 18–19 ja HE 166/2014 s.11.

Säännöissä tästä voidaan kuitenkin määrätä toisin. Vanhan säätiölain mukaisen valtuuskunnan tai hallintoneuvoston tehtäväksi hallituksen valinta voitiin määrätä säännöissä. Kolmanneksi säätiön hallituksen valitseminen voidaan antaa säännöissä jonkin säätiön ulkopuolisen tahon tehtäväksi.<sup>111</sup>

Säätiön hyvän hallinnon ohjeessa suositellaan, että säätiön ulkopuolinen tai hallintoneuvosto valitsee ainakin osan hallituksen jäsenistä. Jollei ulkopuolista valitsijaa ole, suositellaan erillistä nimitystoimikuntaa, joka valmistelee ja esittelee asian hallituksen päätettäväksi.<sup>112</sup> Säätiön hyvä hallinto siis suosittelee rakentamaan menettelyn, jossa ei toimita puhtaasti säätiölain olettamasäännön mukaan. Olettamasäännöksen mukaista menettelyä ei siis ole pidetty ainakaan ideaalina säätiön hyvän hallinnon perustaksi. Suosituksen sisältö huomioiden olettamasäännön mukainen menettely vaikuttaa enempi riskiltä hyvälle hallinnolle.

Pirkko-Liisa Haarmann on todennut hallituksen valintamenettelyn säätiössä korostavan hallituksen luottamusasemaa.<sup>113</sup> Samoin Risto Hovi on korostanut luottamusasemaa vertaamalla säätiön hallituksen jäsenyyttä uskotun miehen asemaan.<sup>114</sup> Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa Katarina Olsson on pitänyt säätiön hallituksen jäsenyyttä yksinäisenä tehtävänä.<sup>115</sup> Säätiön hallituksen toimintaa arvioitaessa on mielestäni perusteltua kiinnittää huomiota siihen, että useissa tapauksissa kyse on itseään täydentävästä toimielimestä. Vaikka säätiölain 3 luvun säännökset säätiön johdosta näyttävät samalta kuin osakeyhtiön johdon sääntely, on säätiön hallituksen ja sen yksittäisen jäsenen asema täysin eri kuin osakeyhtiön vastaavan. Itsensä täydentäminen mielestäni korostaa hallituksen huolellisuusvelvollisuutta ja vastuuta. Tässäkin kohtaa vallan ja vapauden pitää lisätä vastuuta.

OYL 6 luvun 13.1 §:n mukaan osakeyhtiön hallituksen jäsenen valinnut voi myös ennen toimikauden päättymistä erottaa hänet. Osakeyhtiön varallisuuden huonosta hoidosta lopullinen riski on osakkeenomistajilla ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa asiaan vaihtamalla yrityksen johto. Vahingonkorvausvastuun on todettu jäävän käytännössä teoreettisemmaksi uhaksi huolellisuusvelvollisuuden varmistajana. Johdon vaihtaminen on konkreettisempi

---

<sup>111</sup> OM 47/2012 s. 18.

<sup>112</sup> Säätiön hyvä hallinto 2015 s. 13.

<sup>113</sup> Aro 1971 s. 192.

<sup>114</sup> Hovi 2005 s. 190.

<sup>115</sup> Olsson 2008 s. 470.

uhka ja tehoste huolellisuusvelvollisuuden noudattamiselle.<sup>116</sup> Tällaista vaihtumiskannustinta ei säätiössä yksinkertaisesti ole, koska niissä ei ole lopullisen riskin kantavia osakkeenomistajia ja näiden muodostamaa toimielintä hallituksen vaihto-oikeuksineen.

Ylipäänsä hallituksen jäsenyyden vaihtuminen ilman jäsenen omaa tahtoa, on säätiössä enempi poikkeuksellista kuin normaalia. Vanhassa säätiölaissa ei säädetty muusta mahdollisuudesta hallituksen jäsenen erottamiseen kuin 14.2 §:n (1172/1994) mukainen valvojan viranomaisen oikeus hakea hallituksen tai sen jäsenen erottamista tuomioistuimelta. Vastavasta viranomaisen hakemusoikeudesta säädetään nykyisen säätiölain 14 luvun 10.1 §:ssä. Erottamishakemuksen menestymiseen ei riitä luottamuspulla säätiön hallitusta tai sen jäsentä kohtaan, vaan sekä vanhan että voimassa olevan säätiölain edellytyksenä on hallituksen tai sen jäsenen jatkuva tai törkeä lain tai sääntöjen vastainen menettely.

Voimassa olevan säätiölain 3 luvun 13.1 §:n mukaan hallituksen jäsenen valinneella on myös oikeus erottaa nimeämänsä jäsen, edellyttäen, että kyseessä on muu valitsija kuin hallitus itse ja valitsijalle on tällainen oikeus annettu säätiön säännöissä. Erottamisoikeuden saaminen olemassa olevaan säätiön edellyttää siis ensinnäkin sääntömuutosta. Toisaalta mahdollisuudella ei ole mitään vaikutusta siinä vallitsevassa tilanteessa, että säätiön hallitus täydentää itse itseään.

Kun säätiön hallituksen jäsenen toimikausi on määräaikainen, valitsija voi jättää erovuoroisen huolellisuusvelvollisuuden vastaisesti toimineen tai ylittää luottamuksensa menettäneen jäsenen uudelleen valitsematta. Tämä voi toimia silloin, kun valitsijana on muu kuin hallitus itse eli hallintoneuvosto tai säätiön ulkopuolinen valitsija. On kuitenkin huomattava, että valitsijalla ei säätiössä ole sellaista kannustinta vaihtamiseen kuin osakeyhtiön voitontjakoa odottavilla ja yhtiön viimesijaisen riskin kantavilla osakkeenomistajilla. Kun hallitus täydentää itse itseään, lienee täysin inhimillistä, että kynnys oman hallituskumppanin valitsematta jättämiseen on korkeampi verrattuna tilanteeseen, jossa asian arvioi ja ratkaisee askeleen etäämmällä oleva taho.

#### 2.2.6 Sisäinen valvonta säätiössä

Säätiössä, jossa ei ole muuta toimielintä kuin hallitus, sen päätösvalta on yksinomainen ja totaalinen. Hallituksella on päätösvalta, toimeenpanovalta ja kontrollivalta.<sup>117</sup> Ainoana toimielimenä hallitus myös laatii ja hyväksyy omaa toimintaansa koskevat ohjeet. Säätiölain 3

---

<sup>116</sup> Mähönen – Villa 2015 s. 329, 345 ja 348.

<sup>117</sup> Hovi 2005 s. 75 ja Olsson 2008 s. 480.

luvun 2.1 §:n mukaan hallitus huolehtii säätiön hallinnosta ja siitä, että säätiön toiminta järjestetään asianmukaisesti tarkoituksen toteutumiseksi (hallituksen yleistoimivalta). Samoin vanhan säätiölain 10.2 §:n (1987/349) mukaan. Hallituksen on perustettava ja ylläpidettävä tarkoituksenmukaista organisaatiota tarkoituksen toteuttamiseksi. Säätiölain perustelujen mukaan tarkoituksen toteuttamisen edellyttämä organisaatio riippuu säätiön toiminnan laajuudesta, luonteesta ja varoista. Hallituksen yleistoimivalta tarkoittaa, että hallitukselle kuuluvat ne tehtävät, jotka eivät lain tai säätiön sääntömääräyksen perusteella kuulu hallinto-neuvostolle tai toimitusjohtajalle.<sup>118</sup> Kun muita toimielimiä ei ole, kaikki tehtävät – päätökset, niiden toimeenpano sekä oman toiminnan ohjeistus ja valvonta - kuuluvat hallitukselle. Tässäkin kohtaa vallan pitää lisätä vastuuta.

Hallitus vastaa säätiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan järjestämisestä. Mikäli säätiöllä on toimitusjohtaja, hänen tehtävänä on säätiölain 3 luvun 15.1 §:n mukaan huolehtia säätiön tarkoituksen toteutumisesta ja hoitaa päivittäistä hallintoa hallituksen ohjauksessa (toimitusjohtajan yleistoimivalta). Lisäksi hän vastaa säätiön kirjanpidon lainmukaisuudesta ja varainhoidon luotettavasta järjestämisestä. Vanhassa säätiölaissa sekä kirjanpidon ja varainhoidon järjestäminen että niiden valvonta kuuluivat hallitukselle. Näin tietysti myös säätiölain voimassa ollessa, siinä tyypillisessä tilanteessa, että toimitusjohtaja-toimielintä ei säätiössä ole.

Toimitusjohtajan on raportoitava hallitukselle ja sen jäsenelle tiedot, joita hallituksen tehtävän hoitaminen edellyttää. Tämän toimitusjohtaja on velvollinen tekemään oma-aloitteisesti. Viimekädessä hallitus määrittelee tarvittavat tiedot ja toimitusjohtaja on velvollinen tämän mukaan toimimaan. Toimitusjohtajan tehtäviin vaikuttaa olennaisesti se, minkälaisesta säätiöstä on kysymys ja miten säätiö toteuttaa tarkoitustaan. Toimitusjohtajan tehtävät toiminnallisessa säätiössä, pelkästään apurahoja jakavassa säätiössä, pienessä säätiössä tai isossa säätiökonsernissa eroavat käytännössä toisistaan. Jokaisessa säätiössä toimitusjohtajan tehtävien ydin on kuitenkin säätiön operatiivisen toiminnan johto ja valvonta sekä hallituksen päätösten toimeenpano. Toimitusjohtajan toimivaltaa voidaan muokata laajemmaksi tai suppeammaksi hallituksen päätöksillä sekä määräämällä asiasta säätiön säännöissä.<sup>119</sup>

Yhtiöoikeudessa on todettu toimitusjohtajan toimivallan olevan lohkaistu hallituksen toimivallasta.<sup>120</sup> Näin on myös säätiössä voimassa olevan säätiölain mukaan. Säätiössä hallinto-neuvoston ja toimitusjohtajan puuttuminen tarkoittaa, että säätiöoikeudellisten toimielinten

---

<sup>118</sup> HE 166/2014 s. 103.

<sup>119</sup> HE 166/2014 s. 114

<sup>120</sup> Mähönen – Villa 2010 s. 220.

keskeistä tehtävien jakoa ei ole. Päätös-, täytäntöönpano- ja valvontavalta sekä vastuu ovat yksin hallituksella.

Jos säätiössä on voimassa olevan säätiölain mukainen hallintoneuvosto, säätiön hallinnon valvonta on sen lakisääteinen velvollisuus (3 luvun 19.1 §). Sitä ei voi poistaa tai siirtää hallintoneuvostolta toiselle toimielimelle. Toisin kuin muita hallintoneuvoston säätiölain mukaisia tehtäviä voidaan säätiön säännöissä järjestellä laista poikkeavasti (3 luvun 19.3 §). Hallintoneuvoston tehtäväkokonaisuus selviää siis vasta säätiön säännöt lukemalla, mutta kun säätiössä on hallintoneuvosto, seuraa siitä aina, että säätiössä on hallitusta valvova toimielin. Käytännössä näin kuitenkin on siis vain hyvin poikkeuksellisesti.

Voimassa olevan säätiölain mukaisella hallintoneuvostolla on myös käytössään keinoja valvonnan toteuttamiseksi ja tehostamiseksi.<sup>121</sup> Säätiölain 3 luvun 19.2 §:n mukaisista tehtävistä hallituksen toimintaan voidaan vaikuttaa hallituksen jäsenten ja tilintarkastajan valinnalla, päätöksellä hallituksen jäsenten palkkioista, tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen vahvistamisella, toiminnan laajuutta, organisaatiota, sääntömuutosta, sulautumista tai säätiön purkamista koskevilla päätöksillä tai päätösvallalla. Säätiölain 7 luvun 1.1 ja 2.2 §:ien mukaan hallintoneuvostolla ja sen jäsenellä on oikeus moittia hallituksen päätöstä sekä nostaa kanne päätöksen vahvistamiseksi mitättömäksi. Säätiölain 8 luvun 4 §:n mukaan hallintoneuvostolla on päätösvalta hallituksen jäsenen vahingonkorvausvelvollisuutta koskevassa asiassa, jollei sitä ole sääntömääräyksellä siirretty hallitukselle itselle. Mikäli hallituksen tai osan sen jäsenistä valinta kuuluu hallintoneuvostolle, sille voidaan säännöissä antaa oikeus erottaa valitsemansa jäsen (3 luvun 13.1 §).

Vanhan säätiölain 10 a §:n (349/1987) mukaisen, sääntömääräisen, hallituksen yläpuolella olevan toimielimen tehtävät riippuivat säännöistä. Lakiin perustuvaa hallituksen ja hallinnon valvontatehtävää sillä ei ollut.<sup>122</sup> Siinäkin tapauksessa, että hallituksen valvontatehtävä sääntömääräyksen perusteella oli, on oikeuskirjallisuudessa tuotu esiin tehtävän hoitamiseksi tarjolla olevien keinojen puuttuminen (”hampaaton hallintoneuvosto”).<sup>123</sup>

Mikäli hallituksen valinta kuuluu sen yläpuolella olevalle toimielimelle, ja hallituksen jäsenen toimikausi on määräaikainen, on valitsijalla mahdollisuus nyt, kuten aiemminkin, jättää luottamuksen menettänyt jäsen uudelleen valitsematta. Jäsenen erottamisesta tehtävästään

---

<sup>121</sup> HE 166/2014 s. 116–117.

<sup>122</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 92.

<sup>123</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 349 ja 386.



säätiön omin toimin ei säädetty vanhassa säätiölaissa. Voimassa olevan säätiölain perustelujen mukaan PRH:n kanta on ollut, ettei hallituksella itsellään, eikä sen valinneella taholla ollut oikeutta erottaa hallituksen jäsentä kesken toimikauden. Tämän on mainittu tarpeettomasti vaikeuttavan hallinnon valvonnan järjestämistä säätiössä.<sup>124</sup> Edustusvallan puuttumisen perusteella on vanhan säätiölain mukaiselta hallintoneuvostolta myös katsottu puuttuvan oikeus vahingonkorvauskanteen nostamiseen säätiön puolesta.<sup>125</sup>

Haarmann on kuitenkin perustellut sekä vanhan säätiölain mukaisen hallintoneuvoston kanneoikeuden olemassaoloa että hallituksen valinneen tahon mahdollisuutta peruuttaa tietyn edellytyksin valitsemaansa jäsentä koskeva määräyksensä.<sup>126</sup> Jos teoriassa tällaisia oikeuksia oli, ei niitä ole oikeuskäytännössä testattu. Ohjeiden ja keskustelujen lisäksi sääntömääräinen hallitusta valvova toimielin tai sen jäsen on voinut tehdä hallituksen sääntöjen tai säätiölain vastaisesta toiminnasta ilmoituksen säätiöitä valvovalle viranomaiselle, kuten kuka tahansa mahdollisen epäkohdan säätiössä havainnut henkilö. Jatkotoimet asiassa eivät ole riippuneet säätiön toimielimestä, vaan viranomaisen toiminnasta.

Säätiön hallinto ja hallituksen sisäinen valvonta ovat siis selvästi erilaiset aiempaan lakiin verrattuna, mikäli säätiössä on voimassa olevan säätiölain mukainen hallintoneuvosto. Käytännössä näin kuitenkin on siis vain hyvin poikkeuksellisesti. Laissa on nyt keinoja hallituksen sisäisen valvonnan toteuttamiseen, mutta siellä ei yleensä ole keinojen käyttäjää. Toisaalta hallintoneuvostolla ei edelleenkaan ole sellaista intressiä valvoa hallitusta kuin osakeyhtiön yhtiökokouksella. Hallintoneuvoston jäsenillä ei ole odotettavissa osinkoa tai osakkeen arvon nousua vastaavaa taloudellista hyötyä säätiön menestymisestä, eikä viimesijaista vastuuta epäonnistumisesta.

### 2.2.7 Säätiöiden ulkoinen valvonta

Huolellisuusvelvollisuudella säätiölain 1 luvun 4 §:ssä ei ole merkitystä, jos sen noudattamista ei valvota. Valvonnasta vastaa säätiössä ensisijaisesti itse itseään täydentävä hallitus. Säätiön tarkoituksen toteutumiselle itse itsensä täydentämisen on todettu voivan muodostaa riskin.<sup>127</sup> Osakeyhtiössä omistajat valvovat tai ainakin heillä on intressi ja juridiset keinot valvoa, miten johto edistää heidän etuaan. Säätiön sääntöihin kirjoitettu tarkoitus ei reagoi,

---

<sup>124</sup> HE 166/2014 s. 29.

<sup>125</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 187 ja 345.

<sup>126</sup> Aro 1971 s. 235–237

<sup>127</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 159 ja 171.

vaikka sitä ei huolellisesti toteutettaisikaan. Omistajakontrollin puutetta säätiössä korvaa ulkoinen valvonta.

Toisin kuin osakeyhtiössä säätiölain 2 luvun 3 §:n mukaan säätiössä on aina oltava tilintarkastaja. Tilintarkastaja ei kuulu säätiön sisäiseen, vaan ulkoiseen valvontaan.<sup>128</sup> Kun vuonna 1985 valmisteltiin vanhaan säätiölakiin säännöstä säätiön tilintarkastajan vahingonkorvausvastuusta, todettiin nimenomaan jäsen- ja osakasvalvonnan puuttumisesta seuraavan tilintarkastajan keskeinen asema säätiössä.<sup>129</sup> Myöhemmin korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2008:115 todennut saman, eli johtoa valvovan omistajatahon tai jäsenistön puuttumisen korostavan asianmukaisen ja riippumattoman tilintarkastuksen merkitystä säätiöiden valvonassa. Kaikesta tästä erityisen tärkeästä roolista ja merkityksestä huolimatta tilintarkastajan valinta säätiössä kuuluu lähtökohtaisesti valvottavalle itselleen eli säätiön hallitukselle (säätiölain 4 luvun 3 §:n oletettasäännös). Myös käytännössä hallitus valitsee tilintarkastajan suurimmassa osassa säätiöitä.<sup>130</sup>

Tilintarkastuslain (1141/2015) 3 luvun 1.1 §:n (622/2016) mukaan tilintarkastuksen kohteena säätiössä on tilikauden kirjanpito, tilinpäätös sekä hallinto. Hallinnon tarkastus pitää sisällään hallituksen pöytäkirjoihin ja säätiön toimintakertomukseen tutustumisen. Siinä arvioidaan tilintarkastusaineiston perusteella säätiön toiminnan lain ja sääntöjen mukaisuutta.<sup>131</sup>

Säätiölle tilikauden aikana mahdollisesti aiheutettujen vahinkojen osalta tilintarkastajan tehtävä on huomauttaminen. Tilintarkastuslain 3 luvun 5.5 §:n (622/2016) mukaan tilintarkastajan on huomautettava tilintarkastuskertomuksessa, jos säätiön toimielimen jäsen on syylistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus säätiötä kohtaan, tai jos toimielimen jäsen on rikkonut säätiötä koskevaa lakia tai säätiön sääntöjä. Tilintarkastajalla ei säätiölain mukaan ole kanneoikeutta vahingonkorvauksen suorittamiseksi säätiölle.<sup>132</sup> Tilintarkastajan kanneoikeudesta voidaan määrätä säätiön säännöissä. On kuitenkin vaikea nähdä tilintarkastajaa vahingonkorvauskanteen nostajana edes teoriassa, kun jo huomautus tilintarkastuskertomuksessa säätiölain vastaisuudesta on harvinais-

---

<sup>128</sup> Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 56.

<sup>129</sup> HE 89/1985 s. 21.

<sup>130</sup> OM 47/2012 s. 29, HE 166/2014 s. 12.

<sup>131</sup> Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 100.

<sup>132</sup> Säätiölain 8:5:ssä on mainittu tahot, joilla on kanneoikeus hallituksen ja hallintoneuvoston lisäksi. Tilintarkastajaa ei säännöksessä ole mainittu.

nen. Lähes 400:ssä (noin 14 % kaikista) PRH:lle vuonna 2016 toimitetussa säätiön vuosiselvityksessä tilintarkastuskertomus ei vastannut uuden säätiölain vaatimuksia.<sup>133</sup> Tämä siitäkin huolimatta, että nimenomaan auktorisoidun tilintarkastajan tehtävä on valvoa säätiön hallinnon säätiölain mukaisuutta.

Samoin kuin tilintarkastajan myös viranomaisvalvonnan on todettu nimenomaan korvaavan omistajakontrollin puuttumista säätiössä.<sup>134</sup> Viranomaisvalvonnan onnistumisessa taas säätiöiden tilintarkastuksella on erittäin tärkeä rooli.<sup>135</sup> Tilintarkastajalla on huomattavasti paremmat edellytykset havaita mahdollinen säätiölain tai säätiön sääntöjen vastainen toiminta tarkastaessaan säätiön kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon kuin viranomaisella tarkastaessaan pelkän säätiön vuosiselvityksen. Säätiölain 5 luvun 5 §:n mukaan PRH:lle toimitettava vuosiselvitys sisältää tilinpäätöksen tase-erittelyineen, toimintakertomuksen ja tilintarkastuskertomuksen.

Jos säätiön tilinpäätöksen lisäksi kirjanpidon ja hallinnon, mukaan lukien säätiön pöytäkirjat tilikaudella, tarkastaneella tilintarkastajalla ei ole huomautettavaa, voi kysyä, miten sitä olisi viranomaisella pelkän vuosiselvityksen tarkastamisen perusteella. Näillä perusteilla sekä viitaten myös edellä mainittuun korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 2008:115 totean, että koko ulkoisen valvonnan toimivuuden perustavaa laatua oleva edellytys on asianmukainen ja riippumaton tilintarkastus. Huomioiden haasteet ja riskit itse itseään täydentävän yksiporaisen hallinnon omavalvonnassa, se on säätiön hallinnon valvonnan toimivuuden perustavaa laatua oleva edellytys kokonaisuudessaan.

Säätiölain 14 luvun 6.1 §:n mukaan säätiön tilintarkastaja voi oma-aloitteisesti ilmoittaa PRH:lle tehtävää suorittaessaan saamastaan tiedosta. Samoin tilintarkastaja voi toimittaa PRH:lle kopion tilintarkastuspöytäkirjasta, jonka hän on antanut säätiön hallitukselle. Kumpikin on siis vain mahdollisuuksia tilintarkastajalle, velvollisuutta ilmoittamiseen tai toimittamiseen ei ole. Oma-aloitteinen valvontaviranomaisen tiedottaminen säätiövalvonnan kannalta olennaisista tiedoista on tilintarkastajan harkinnassa. Säännöksen perustelujen mukaan tilintarkastaja voi ilmoittaa valvontaviranomaiselle esimerkiksi havainnoistaan, jotka voivat olla valvonnan kannalta tärkeitä, mutta joiden julkistaminen tilintarkastuskertomuksessa voisi aiheuttaa tarpeetonta vahinkoa säätiölle. Säännöksen on katsottu vahvistavan tilintar-

---

<sup>133</sup> PRH:n säätiörekisteri 19.9.2017.

<sup>134</sup> Hovi 2005 s. 81.

<sup>135</sup> HE 89/1985 s. 9, HE 166/2014 s. 33, Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 203 ja 216.

kastajan asemaa suhteessa säätiön johtoon. Säätiölakiin ei kuitenkaan ehdotettu finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 31 §:ää vastaavasti tilintarkastajalle velvollisuutta tietojen oma-aloitteiseen antamiseen valvojalle.<sup>136</sup>

Huomioiden edellä todettu tilintarkastajan selkeästi säätiövalvojaa parempi mahdollisuus mahdollisten epäkohtien tai niiden riskien havaitsemiseen, sekä tilintarkastuksen tunnustettu merkitys viranomaisvalvonnan toteuttamisessa, olisi oma-aloitteinen ilmoitusvelvollisuus todella ollut perusteltu ja tarpeellinen valvonnan tehokkuuden näkökulmasta.

Viranomaisvalvonnan alaista säätiöiden toiminta Suomessa on ollut jo vuosikymmeniä. Säätiöiden valvonnasta säädettiin ensimmäisen säätiölain 3 luvussa (12 – 16 §), mutta jonkinlaista valvontaa on ollut jo ennen säätiölainsäädäntöä ja rekisteröityjen säätiöiden olemassaoloa.<sup>137</sup> Säätiölain perusteluissa vuonna 2015 samoin kuin vanhaa säätiölakia ja sen muutoksia koskevissa esitöissä on tuotu esiin tarve tehokkaalle säätiövalvonnalle, valvonnan tehostamiselle ja kehittämiseksi. Valvonnan tehostaminen on ollut yksi merkittävä syy säätiölainsäädännön monille muutoksille.<sup>138</sup> Säätiöiden toiminnan ulkopuolista viranomaisvalvontaa on pidetty tarpeellisena ja sen toimintaedellytyksiä on vuosien varrella parannettu.

Myös vastakkaisia näkemyksiä on esitetty. Yksityisten henkilöiden perustamien säätiöiden viranomaisaloitteinen valvonta on oikeuskirjallisuudessa kyseenalaistettu.<sup>139</sup> Kritiikkiä on esitetty myös jo ensimmäisen säätiölain valmistelussa. Valvontaviranomaisen (tuolloin oikeusministeriö) valvontakeinot supistuivat lakia säädettäessä hallituksen esittämästä. Ministeriön asemaan ei katsottu soveltuvan ”oikeus suoranaisesti sekaantua säätiöiden ja niiden hallitusten toimintaan” (esimerkiksi hallituksen jäsenen erottaminen ja säätiön lakkauttaminen ministeriön toimesta).<sup>140</sup>

Valvonnan tarve ja sen järjestäminen ei ole kansallinen ilmiö. Eri maiden valvontaviranomaiset tekevät myös yhteistyötä. Esimerkiksi pohjoismaiset ja eurooppalaiset säätiövalvojat vaihtavat valvontakokemuksia keskenään.<sup>141</sup>

---

<sup>136</sup> HE 166/2014 s. 176–177.

<sup>137</sup> Aro 1971 s. 12–13 ja Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 45.

<sup>138</sup> HE 4/1929 s. 2, HE 4/1964 s. 3, HE 89/1985 s. 1, 4–6, 9–10, 22 ja HE 166/2014 s. 1, 33, 40, 45–46, 57, 124, Pöyhönen Edilex 2009 s. 3.

<sup>139</sup> Jauhiainen 2014 s. 636.

<sup>140</sup> HE 4/1929 s. 6 (vastalause).

<sup>141</sup> European Foundation Authorities Meeting 24.5.2016 Lontoossa ja 14.–15.9.2017 Liechtensteinissa. Pohjoismainen säätiövalvojatapaaminen viimeksi Tukholmassa 10.–11.10.2016, seuraavaa tapaamista suunnitellaan tällä hetkellä.

Säätiölain 14 luvun 1 §:n mukaan viranomaisen tehtävänä on valvoa, että säätiön toiminnassa noudatetaan säätiölakia ja säätiön sääntöjen määräyksiä. Laissa määrätty viranomais on PRH. Viranomaisen valvontakeinot on säädetty säätiölain 14 luvussa. Viranomaisella on myös oikeus säätiön toimielimen jäsenen vahingonkorvausvastuuta koskevan kanteen vireillepanoon. 1.12.2015 jälkeen tämä viranomaisen kanneoikeus on säätiölain 8 luvun 5 §:n mukaan toissijainen. Viranomaisen pannessa kannetta vireille on oltava todennäköistä, ettei säätiö itse huolehdi vahingonkorvausvaatimuksen toteuttamisesta. PRH ei ole uuden säätiölain vajaan kahden vuoden voimassaoloaikana käyttänyt toissijaista kanneoikeuttaan. Vanhan säätiölain perusteella PRH on ilman rikosoikeudenkäyntiliityntää nostanut vahingonkorvauskanteen yhden kerran.<sup>142</sup>

Heikki Halila on vuonna 1998 kiinnittänyt huomiota siihen, että viranomais ei ole käyttänyt oikeuttaan vahingonkorvauskanteen nostamiseen, vaikka perusteita olisi ollut.<sup>143</sup> Pykäläinen-Syrjänen on kritisoinut säätiöiden ulkoista valvontaa. Empiiriseen tutkimukseen perustuen hän on todennut epätydyttävästi hoidettujen säätiöiden tulevan myös epätydyttävästi valvotuksi.<sup>144</sup> Kritiikki on perusteltu huomioden Pykäläinen-Syrjäsen esittämät tutkimusaineistosta ilmenneet havainnot seikoista, joihin valvoja ei ollut puuttunut. Oikeuskirjallisuudessa valvonnan voimavarat on vielä uuden säätiölain valmisteluvaiheessa nähty riittämättömänä säätiötoiminnan epäkohtiin puuttumiseen.<sup>145</sup>

Vaikka säätiövalvontaa on useissa vanhan säätiölain muutoksissa ja viimeksi säätiölain kokonaisuudistuksessa tehostettu, lienee merkittävin tehostamiskeino ollut vasta säätiön valvontamaksusta annetun lain (1048/2013) säätäminen. Laki tuli voimaan 1.1.2014. Säätiöiden tilinpäätöksiin perustuva valvonta vaatii osaamista ja työtunteja. Niitä ei saada ilman rahaa. Hallituksen tai sen jäsenen erottaminen edellyttää tuomioistuinkäsittelyä. Myös vahingonkorvausasiat käsittelee luonnollisesti tuomioistuin. Oikeudenkäynnit ovat kalliita ja lisäksi niihin liittyy kuluriski. Vasta laki säätiön valvontamaksusta on käytännössä mahdollistanut säätiölain edellyttämän säätiövalvonnan toteuttamisen.

---

<sup>142</sup> Helsingin käräjäoikeudessa vireillä oleva vahingonkorvausoikeudenkäynti Pietari-säätiö sr ja PRH vastaan säätiön entiset hallituksen jäsenet (L15/50822).

<sup>143</sup> Halila LM 1998 s. 34.

<sup>144</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 95 ja 266.

<sup>145</sup> Halila DL 2013 s. 598.

### 3 Säätiöoikeudellisen vahingonkorvausvelvollisuuden edellytykset

#### 3.1 Velvollisuuden alainen säätiön johto

Säätiölain 1 luvun 4 § koskee säätiön johtoa. Se on määritelty lain 3 luvun 1 §:ssä: hallitus, toimitusjohtaja ja hallintoneuvosto. Säätiölain 3 luvun 1 § ja siten säätiön johtoon kuuluvat toimielimet ovat vastaavat kuin osakeyhtiössä OYL 6 luvun 1 §:n mukaan. Ja vastaavasti kuin OYL 22 luvun 1 §:ssä, säätiölain 8 luvun 1 §:n mukainen vahingonkorvausvelvollisuus koskee näitä laissa määriteltyyn säätiön johtoon kuuluvia toimielimiä: huolellisuusvelvollisuuden vahingonkorvaustehoste on säännösten mukaan hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenellä sekä toimitusjohtajalla. Näistä tämä tutkimus koskee hallituksen jäsentä, koska sillä edellä esitetyn mukaisesti on ratkaisevin asema säätiön tarkoituksen ja edun edistämisessä.

Säätiöoikeudellisessa vahingonkorvausvastuussa olevat on säätiölaissa uudistettu yhdenmukaisesti lain mukaan säätiössä päätösvaltaa käyttävien toimielinten sääntelyn kanssa. Tämä on yksi lain vahingonkorvaussäännökseen tehdyistä muutoksista.<sup>146</sup> Vanhassa säätiölaissa ei säädetty muista toimielimistä kuin hallituksesta ja sen tehtävistä (9.1 ja 10 § (349/1987)). Voimassa olevassa säätiölaissa on säädetty pakollisen toimielimen (hallituksen) lisäksi vapaaehtoisista toimielimistä: hallintoneuvostosta ja toimitusjohtajasta sekä näiden tehtävistä.

Vanha säätiölaki kuitenkin mahdollisti laissa nimeämättömät, sääntömääräykseen perustuvat hallituksen ohella päätösvaltaa käyttävät toimielimet ja toimihenkilöt (10 a § (349/1987), alun perin vanhan säätiölain 9 §). Tällaisen toimielimen olemassaolo, nimi ja tehtävät määräytyivät säätiön sääntöjen mukaan. Elimet saattoivat olla hallituksen ylä- tai alapuolisia.<sup>147</sup> Hallituksen yläpuolella oleva toimielin on voitu nimetä säätiön haluamalla tavalla, esimerkiksi hallintoneuvostoksi tai valtuuskunnaksi. Säätiön ei-työsuhteisella toimihenkilöllä sekä vuoden 1987 lainmuutoksen jälkeen myös sääntömääräisten toimielinten jäsenillä oli säätiön lakimääräisen toimielimen eli hallituksen jäsenten lisäksi säätiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu (vanhan säätiölain 12 a §:n (349/1987)).

Nyt säätiössä päätösvaltaa käyttävät toimielimet on määritelty tyhjentävästi laissa ja myös säätiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu koskee säätiön johdossa toimivista vain näitä.<sup>148</sup> Kuitenkin säätiölain voimaantulon (488/2015) 9 §:n mukaan ennen 1.12.2015 säätiön

<sup>146</sup> HE 166/2014 s. 137–139.

<sup>147</sup> HE 89/1985 s. 18.

<sup>148</sup> HE 166/2014 s. 137–139.

säännöissä määrätyn toimielimen jäsenen ja ei-työsuhteiseen toimihenkilöön sovelletaan säätiölain 1 luvun 4 §:n ja 8 luvun säännöksiä. Säätiöön voidaan edelleen perustaa muita säännöissä määrättyjä elimiä tai johtajia, kuin mitä säätiölaissa on määrätty, mutta ero aiempaan on se, että näillä ei ole päätösvaltaa, ne eivät ole säätiöoikeudellisia toimielimiä, eikä niillä ole säätiöoikeudellista vahingonkorvausvastuuta.<sup>149</sup>

### 3.2 Velvollisuuden henkilökohtaisuus

Säätiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu on toimielimen jäsenellä henkilökohtaisesti toimielimen jäsenen tehtävässä. Vastaavasti säätiölain 1 luvun 4 §:ssä säädetty johdon huolellisuusvelvollisuus koskee henkilökohtaisesti kunkin johtoon kuuluvan toimintaa hänen johtoon kuuluvassa tehtävässä.<sup>150</sup> Vahingonkorvausvelvollisuuden ja sen edellyttämän huolellisuusvelvollisuuden rikkomisen arviointi tapahtuu siis kunkin hallituksen jäsenen osalta yksilöllisesti.<sup>151</sup>

Kukin hallituksen jäsen on siis henkilökohtaisesti velvollinen huolehtimaan huolellisuusvelvollisuuden noudattamisesta sekä kantamaan vahingonkorvausvastuun, mikäli ei ole näin toiminut, ja vahinkoa on aiheutunut. Hallituksen jäsenellä ei ole vahingonkorvausvelvollisuutta, jos korvausvelvollisuuden edellytykset eivät hänen osalta henkilökohtaisesti täyty. Säätiöoikeudellista korvausvastuuta ei hallituksen jäsenellä myöskään ole, jos vahinko säätiölle tai kolmannelle on aiheutettu muussa tehtävässä kuin hallituksen jäsenen tehtävässä.<sup>152</sup> Säätiön hallituksen toiminnassa aiheutetusta vahingosta voi koko hallitus joutua vastuuseen, mutta vastuun kantaa kukin hallituksen jäsen henkilökohtaisesti.

OYL 22 luvun 1 §:n ja OKL 25 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentti ovat samanasaiset säätiölain 8 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentin kanssa. Voimassa olevan säätiölain mukaisia korvausvelvollisia johdon toimielimiä, vastuun henkilökohtaisuutta, vastuun alkamista ja päättymistä ja vahingon aiheuttamista tehtävässään koskeviin kysymyksiin saadaan tulkintaohjeita yhtiöoikeudesta.

<sup>149</sup> HE 166/2014 s. 101–102 ja 138.

<sup>150</sup> HE 166/2014 s. 72, samoin sivulla 73 mainitaan, mitä säätiön edun edistäminen ”jäsenelle” merkitsee.

<sup>151</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 532.

<sup>152</sup> HE 27/1977 s. 109, HE 89/1985 s. 21, Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 535. Yleisen vahingonkorvausoikeuden edellytyksin vastuu voi syntyä.

### 3.3 Korvausvastuun edellytykset

Korvausvastuun edellytykset vahingonkorvausoikeudessa on jaettu korvausvastuun perusteeseen, korvauskelpoiseen vahinkoon ja näiden väliseen syy-yhteyteen.<sup>153</sup>

Säätiöoikeudellisen korvausvastuun perusteet ovat säätiölaissa, eivätkä ne ole säätiölain kokonaisuudistuksessa muuttuneet.<sup>154</sup> Säätiölle tahallaan tai huolimattomuudesta ja muulle henkilölle säätiölakia tai säätiön sääntöjä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheutettu vahinko on korvattava (vanhan säätiölain 12 a § (349/1987) ja säätiölain 8 luvun 1 §). Korvausvastuu edellyttää tahallista tai huolimatonta menettelyä, eli se on tuottamusperusteista korvausvastuuta.<sup>155</sup> Tahallisuutta tai huolimattomuutta ei ole määritelty säätiö- tai yhteisölaeissa, ei myöskään vahingonkorvauslaissa. Käsitteiden tulkinnassa noudatetaan vahingonkorvausoikeuden oppeja.<sup>156</sup>

Säätiölain sanamuodossa uutta on viittaus huolellisuusvelvollisuutta koskevaan 1 luvun 4 §:n säännökseen. Tälle ei säätiölain perusteluissa näytetä antavan mitään erityistä merkitystä. Vanhan säätiölain 12 a §:n ja oikeuskäytännön periaatteita ei ole ollut tarkoitus muuttaa. Muulle kuin säätiölle aiheutetun vahingon korvausedellytyksistä todetaan lain perusteluissa, että vahingon on oltava aiheutettu muuta säätiölain säännöstä kuin 1 luvun 4 §:n yleistä huolellisuusvelvoitetta rikkomalla. Säätiölain nimenomaisen normin rikkomisen lisäksi edellytyksen täyttää säätiölaissa viitatus muun lain säännöksen rikkominen.<sup>157</sup> Esimerkiksi säätiölain 5 luvun 1 §:n mukaan tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisessa on noudatettava säätiölain lisäksi kirjanpitolain säännöksiä.

Vahingonkorvausvelvollisuus ei synny, ellei jollekin toiselle ole aiheutunut korvauskelpoista vahinkoa. Säätiön toiminnassa voi aiheutua erilaisia vahinkoja, niin henkilö- ja esinevahinkoja kuin niistä riippumattomia puhtaita varallisuusvahinkoja, sekä aineettomia että aineellisia vahinkoja. Hallituksen jäsenen henkilökohtainen vahingonkorvausvastuu koskee kaikkia vahinkolajeja.<sup>158</sup> Tyypillisin vahinkolaji hallituksen jäsenen tehtävässä kuitenkin on

---

<sup>153</sup> Hemmo 2005 s. 10–11.

<sup>154</sup> HE 166/2014 s. 49 ja 138–139.

<sup>155</sup> Yleisimmin käytetyn terminologian mukaan tuottamus käsite sisältää huolimattomuuden ja tahallisuuden. Ks. Hemmo 2005 s. 23–24.

<sup>156</sup> Ståhlberg – Karhu 2013 s. 81 ja Kaisanlahti 2016 s. 52.

<sup>157</sup> HE 166/2014 s. 139.

<sup>158</sup> Kaisanlahti 2016 s. 52 ja Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 537. Tämän tutkimuksen 5. luvussa käsiteltävän hallinnon vastuuvakuutuksen korvauspiiriin kuuluvat kuitenkin vain puhtaat varallisuusvahingot.



puhdas varallisuusvahinko.<sup>159</sup> Se voi olla säätiölle tai kolmannelle aiheutunut ylimääräinen kustannus tai taloudellinen menetys.

Puhdas varallisuusvahinko säätiön hallituksen toiminnassa voi aiheutua esimerkiksi

- säätiölle epäedullisesta sopimuksesta aiheutuvista ylimääräisistä kuluista tai menetyksistä
- sopimusvelvoitteen rikkomisesta aiheutuvasta vahingonkorvausvastuusta tai viivästys- tai sopimussakkosanktioista
- lain, viranomais määräysten tai säätiölle annetun avustuksen ehtojen vastaisesta toiminnasta seuraavista sanktioista, menetyksistä tai ylimääräisistä kuluista
- tappiosta, joka aiheutuu säätiön omaisuuden myymisestä alihintaan
- säätiön varojen vähentymisestä, kun niitä on jaettu säätiön sääntöjen tai säätiölain vastaisesti
- luottotappiosta lainanannossa tai omaisuuden luotolla myymisestä
- omaisuuden huonosta hoidosta seuraavasta arvon alentumisesta
- tappiosta säätiön sääntöjen vastaisessa liike- tai sijoitustoiminnassa tai muussa varainhoidossa
- tehtyyn työhön nähden ylisuurten palkkioiden maksamisesta
- ylimääräisistä säätiön veroseuraamuksista.<sup>160</sup>

Vahingonkorvausoikeudessa aiheutuneen vahingon laji voi myös edellyttää lisäperusteita ol-lakseen korvauskelpoinen. Näin on puhtaiden varallisuusvahinkojen osalta, kun korvausvas-tuu perustuu vahingonkorvauslakiin (412/1974, jäljempänä VahL). VahL 5 luvun 1 §:n (509/2004) mukaan korvausvastuu taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä hen-kilö- tai esinevahinkoon, edellyttää vahingon aiheuttamista rangaistavaksi säädettyllä teolla, julkista valtaa käytettäessä tai erittäin painavia syitä.<sup>161</sup> Säätiölakiin perustuvassa hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuussa puhtaat varallisuusvahingot ovat siis korvauskelpoisia il-man lisäedellytyksiä. Säätiölain 8 luvun 1.2 §:n mukainen korvausvastuu muulle henkilölle kuin säätiölle edellyttää kuitenkin tuottamuksen ohella säätiölain tai siinä viitatus muun lain säännöksen tai säätiön sääntöjen rikkomista.

---

<sup>159</sup> HE 166/2014 s. 138. Jauhiainen – Kisanlahti – Kela 2017 s. 537.

<sup>160</sup> Neuvottelukunnan muistio säätiön hallituksen vastuusta 2009 s. 9–11, af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 78 ja Hannula – Kilpinen – Lakari 2015 s. 158.

<sup>161</sup> Hemmo 2005 s. 10–11.

Vahingon on oltava syy-yhteydessä menettelyyn, jonka väitetään aiheuttaneen vahinko. Syy-yhteys on yleiskorvausoikeudellinen kysymys.<sup>162</sup> Siitä ei ole säädetty hallituksen jäsenen korvausvastuuta koskeissa erityissäännöksissä, eikä myöskään vahingonkorvauslaissa. Syy-yhteys vaatimuksen sisältöön vaikuttaa keskeisesti tuomioistuinkäytäntö.<sup>163</sup> Hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuun edellytyksenä olevan syy-yhteyden olemassaolo ratkaistaan siis vahingonkorvausoppien mukaisesti.<sup>164</sup> Syy-yhteyden lisäksi vahingon tyypiltä ja suuruusluokalta edellytetään ennakoitavuutta, ei kuitenkaan vahingon aiheutumisen yksityiskohdilta.<sup>165</sup> Vahingon tyyppi tai suuruus voi olla myös niin ennakoimaton tai odottamaton, ettei sen aiheutumista voida pitää edes kenenkään tuottamuksena.<sup>166</sup>

### 3.4 Tuottamusarviointi

#### 3.4.1 Vahingonkorvausoikeudellisesta arvioinnista

Tuottamusarviointi tarkoittaa henkilön käyttäytymisen arviointia. Tuottamusharkintaan sisältyy, että korvausvaatimuksen kohteella on ollut mahdollisuus toimia toisin.<sup>167</sup> Kun henkilöllä on toimintavelvollisuus, hänen on otettava huomioon myös omasta passiivisuudesta mahdollisesti syntyvät seuraukset.<sup>168</sup> Tämä tulee esiin myös voimassa olevan osakeyhtiölain perusteluissa: toimielimen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden vastaisena voidaan pitää myös sitä, että jokin toimi jätetään kokonaan tekemättä.<sup>169</sup> Korvausperustetta ei siis ole, jos hallituksen jäsenellä ei tilanteessa ole ollut muuta käyttäytymisvaihtoehtoa tai toimimisvelvollisuutta.

Lähtökohta säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta arvioitaessa on objektiivinen, samoin kuin huolellisuusvelvollisuutta yhtiössä tai yleisessä vahingonkorvausoikeu-

---

<sup>162</sup> Hemmo 2005 s. 3.

<sup>163</sup> Hemmo 2005 s. 15–17.

<sup>164</sup> HE 27/1977 s. 110.

<sup>165</sup> Hemmo 2005 s. 135–136, Norio-Timonen LM 2007 s. 807.

<sup>166</sup> Hemmo 2005 s. 135–136.

<sup>167</sup> Hemmo 2005 s. 19 ja 27 ja Ståhlberg – Karhu 2013 s. 84.

<sup>168</sup> Hemmo 2005 s. 110 ja Ståhlberg – Karhu 2013 s. 84.

<sup>169</sup> HE 109/2005 s. 40.

nessa arvioitaessa. Arvioidaan huolellisen henkilön toimintaa vastaavissa olosuhteissa ja tilanteissa, ei kyseessä olevan henkilön henkilökohtaisia ominaisuuksia, kykyjä tai tapoja.<sup>170</sup> Säätiön hallituksen jäsenen tuottamuksen objektiivinen arviointi on tuotu selkeästi esiin säätiölain tuoreissa perusteluissa sekä oikeuskirjallisuudessa. Säätiölaista ei saa tukea muunlaiselle arvioinnille. Pidän säätiön hallituksen jäsenen tuottamusarvioinnin objektiivisuutta selvänä lähtökohtana.

Myös subjektiivisesta arvioinnista on kuitenkin oikeuskirjallisuudessa keskusteltu niin yritysjohdajan kuin myös säätiön hallituksen jäsenen osalta. Keskustelu liittyy korkeimman oikeuden ratkaisuihin KKO 1981 II 48 ja KKO 1999:12. Ari Savela perustelee yritysjohdajan huolellisuusvelvollisuuden vaativan objektiivisesti arvioidun huolellisuuden lisäksi subjektiivisen mittapuun mukaista huolellisuutta.<sup>171</sup> Säätiön hallituksen jäsenen tuottamusta ja vastuuta koskevassa artikkelissaan Timo Kaisanlahti perustellusti torjuu näkemyksen maallikkostandardista ja subjektiivisesta arvioinnista. Hänen yksityiskohtaisten perustelujensa mukaan tuottamuksen käsillä oloa edellä mainituissa korkeimman oikeuden ratkaisuisakaan ei ole ratkaistu subjektiivisella arvioinnilla. Subjektiiviset seikat ovat vaikuttaneet ainoastaan korvauksen sovitteluun.<sup>172</sup> Tämä vahvistaa objektiivisen arvioinnin lähtökohtaa.

Asiantuntemuksen puute ei poista vastuuta, vaan hallituksen jäsenen täytyy käyttää asiantuntijoita tai jättää ryhtymättä tehtävään, johon hänen asiantuntemuksensa ei riitä.<sup>173</sup> Yleisen tuottamusvaatimuksen täyttää lieväkin tuottamus ja näin on myös yhtiö- ja säätiöoikeudellisessa vahingonkorvausvastuussa.<sup>174</sup> Tuottamuksen asteella ei ole merkitystä arvioitaessa, onko säätiön hallituksen jäsenen korvausperuste olemassa vai ei. Tuottamuksen asteella voi olla merkitystä korvausvastuun jakautumisessa hallituksen jäsenten välillä sekä korvauksen sovittelussa.<sup>175</sup> Tuottamuksen asteella on merkitystä tämän tutkimuksen 5. luvussa käsiteltävään vastuuvakuutusturvaan.

Tuottamuksen arviointi edellyttää aina harkintaa. Vahingonkorvausoikeudessa tuottamus on määritelty monin eri tavoin, mutta jokaiseen määritelmään jää lopulta harkintaa edellyttäviä

---

<sup>170</sup> HE 109/2005 s. 40, HE 166/2014 s.72, Hemmo 2005 s. 33 ja 36, Kaisanlahti 2016 s. 54–57 ja Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 540–541 ja 544.

<sup>171</sup> Savela 2015 s. 84.

<sup>172</sup> Kaisanlahti 2016 s. 54–57.

<sup>173</sup> Ståhlberg – Karhu 2013 s. 101–102 ja Savela 2015 s. 84.

<sup>174</sup> HE 27/1977 s. 109–110, HE 89/1985 s. 21, Hemmo 2005 s. 48, Norio-Timonen LM 2007 s. 809 ja 828, Ståhlberg – Karhu 2013 s. 80, Kaisanlahti 2016 s. 52 ja Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 541.

<sup>175</sup> Hemmo 2005 s. 220, Norio-Timonen LM 2007 s. 811, Ståhlberg – Karhu 2013 s. 83 ja Kaisanlahti 2016 s. 52.

elementtejä.<sup>176</sup> Yksi arviointiperuste tuottamukselliselle menettelylle on huolellisuusvaatimuksen sisältävän normin rikkominen (normiperusteinen arviointi). Rikotulta normilta edellytetään, että sen tarkoitus ainakin osaksi on ollut kyseessä olevan vahingon torjuminen.<sup>177</sup> Käyttäytymisvaatimus voi olla laissa tai toimijaa sitovassa yksityisessä ohjeessa.<sup>178</sup> Säätiölain 8 luvun 1 §:n vahingonkorvaussäännöksessä viitataan lain 1 luvun 4 §:ssä olevaan käyttäytymisohjeeseen: säätiön johdon on toimittava huolellisesti – huolellisesti toimien edistettävä säätiön tarkoituksen toteutumista ja säätiön etua. Pysytään siis saman kysymyksen äärellä, mitä on huolellisuus. Määrittävinä tekijöinä on säätiön tarkoitus ja säätiön etu. Tässä tutkimuksessa keskityn tämän käyttäytymisohjeen tulkintaan. Yhtiöoikeudessa on vastaava käyttäytymisvaatimus yhtiön (OYL 1 luvun 8 §) ja osuuskunnan (OKL 1 luvun 8 §) edun huolellisesta edistämisestä. Vastaavat säännökset on otettava huomioon säätiölain käyttäytymisohjetta tulkittaessa, mutta se ei estä myös säätiön, säätiön edun ja säätiön tarkoituksen erityispiirteiden huomioon ottamista.

### 3.4.2 Säätiölain 1 luvun 4 §:n käyttäytymisvaatimus

Säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaan säätiön hallituksen on huolellisesti toimien edistettävä säätiön tarkoituksen toteutumista ja säätiön etua. Säätiölain perustelujen mukaan huolellisuusvelvollisuus kuuluu säätiön toiminnan keskeisiin oikeusperiaatteisiin ja on otettava huomioon säätiölain yksityiskohtaisten säännösten tulkinnassa. Säännöksellä on myös oma aineellinen merkitys.

Huolellisuusvaatimus sisältää lain perustelujen mukaan: 1) velvollisuuden edistää säätiön tarkoituksen toteutumista ja 2) velvollisuuden edistää säätiön etua. Nämä on luettavissa myös suoraan säännöksestä. Jälkimmäinen velvollisuus sisältää perustelujen mukaan säätiön hallituksen lojaliteettivelvollisuuden säätiötä kohtaan.<sup>179</sup> Lojaliteettivelvollisuus tarkoittaa, että hallituksen jäsen ei toimessaan saa edistää minkään muun tahon etua kuin säätiön etua.<sup>180</sup> Hallituksen jäsenen henkilökohtainen intressi ei saa suoraan eikä välillisesti vaikuttaa hänen toimiinsa.<sup>181</sup>

---

<sup>176</sup> Ståhlberg – Karhu 2013 s. 96–98.

<sup>177</sup> Hemmo 2005 s. 10–11, 27–33 ja 140.

<sup>178</sup> Hemmo 2005 s. 27–28 ja 30–33 ja Ståhlberg – Karhu 2013 s. 85–86. Toissijaisesti sovellettavassa riskiperusteisessa tuottamusarvioinnissa punnitaan intressejä, riskejä ja kustannuksia, kuten vahingon välttämiskustannusten suhdetta saatavutettavaan hyötyyn tai tehdään osapuolien riskienhallintavaihtoehtojen vertailu. Hemmo 2005 s. 27–33.

<sup>179</sup> HE 166/2014 s. 51 ja 72.

<sup>180</sup> HE 166/2014 s. 51.

<sup>181</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 348.

Säätiölain 1 luvun 4 §:n säännös on erittäin merkittävä. Se sekä vaikuttaa muiden säätiölain säännösten soveltamiseen, että sillä on oma itsenäinen merkitys. Voisi jo tällä perusteella sanoa, että se on säätiölain tärkein säännös. Silloin kun asiasta on säätiölaissa yksityiskohdainen säännös, se luonnollisesti tulee ensisijaisesti sovellettavaksi, samoin kuin yhtiöoikeudessa. Yleissäännöksen tulkintavaikutus taas kasvaa silloin, kun yksityiskohtaista sääntelyä asiassa ei ole.<sup>182</sup>

### 3.4.3 Sama käyttäytymisvaatimus voimassa jo ennen nimenomaista säännöstä

Säätiöoikeudellisen huolellisuusvelvollisuuden sisältöä tulkittaessa sekä vahingonkorvausvastuuta arvioitaessa on merkitystä sillä, onko velvollisuus ollut olemassa jo ennen nimenomaisen säännöksen voimaantuloa 1.12.2015. Vahingonkorvausoikeudenkäynnissä arvioidaan aina menneitä tapahtumia. Samoin viranomaisen säätiövalvonta on jälkikäteistä valvontaa. Vielä usean vuoden ajan joudutaan arvioimaan säätiöiden hallitusten menettelyä vanhan säätiölain voimassa ollessa.<sup>183</sup> Toisaalta, jos velvollisuus ei ole säätiölaissa uusi, sen tulkintaan vaikuttaa vanhan säätiölain aikainen tulkintakäytäntö.

Säätiölain esitöiden mukaan huolellisuusvelvollisuutta koskeva säännös ”vastaa sisällöltään voimassa olevaa oikeutta”.<sup>184</sup> Huolellisuusvelvollisuus on perustelutekstin mukaan siis sisältynyt säätiöoikeuteen jo vanhan säätiölain voimassa ollessa nimenomaisen säännöksen puuttumisesta huolimatta. Lisäksi se on ollut sisällöltään vastaava kuin säädetty uusi 1 luvun 4 §:n säännös. Mitään muutosta uuden nimenomaisen säännöksen ei mainita tuovan. Huolellisuusvelvollisuuden ilmenemistä suoraan laista on pidetty tärkeänä säätiöissä toimiville sekä säätiöiden sidosryhmille, kuten velkojille.<sup>185</sup> Kun perustelutekstissä ei mainita, mistä velvollisuuden aiempi voimassaolo on pääteltävissä, tarkastelen seuraavassa vanhan säätiölain aikaisia lain muutoksia koskeneita hallituksen esityksiä ja oikeuskirjallisuutta.

Hallituksen esityksessä vuodelta 1985 vanhan säätiölain 10.1 § (349/1987) todettiin yleissäännöksenä hallituksen velvollisuuksista: ”Hallituksen tulee hoitaa säätiön asioita lakia ja säätiön sääntöjä noudattaen.” Tuolloin uudistetut vahingonkorvaussäännökset laadittiin

---

<sup>182</sup> HE 109/2005 s. 37.

<sup>183</sup> Esimerkiksi Helsingin käräjäoikeudessa vireillä oleva vahingonkorvausoikeudenkäynti Pietari-säätiö sr ja PRH vastaan säätiön entiset hallituksen jäsenet (L15/50822). Mutta myös uudet oikeudenkäynnit koskien vanhan säätiölain aikaista johdon menettelyä ovat vielä mahdollisia.

<sup>184</sup> HE 166/2014 s. 51 ja 72.

<sup>185</sup> HE 166/2014 s. 72.

”vastaamaan niitä periaatteita, joita sovelletaan yhteisöjen hallintoelinten jäsenten vastuuseen”.<sup>186</sup> Mahdollisesti tällä on viitattu myös huolellisuus- ja lojaliteettiperiaatteeseen.

Säännöstä lain ja sääntöjen noudattamisesta Pirkko-Liisa Haarmann on pitänyt yleisenä säätiöoikeudellisena periaatteena.<sup>187</sup> Yleissäännöksen tavasta, miten säätiön tarkoitusta oli toteutettava, hän katsoi puuttuvan laista.<sup>188</sup> Heikki Halila sen sijaan on viitannut yleisen huolellisuusvelvollisuuden olemassaoloon verratessaan yhdistyksen ja säätiön hallituksen toimintavapautta. Yleisestä huolellisuusvelvollisuudesta johtuvat yhtäläisyydet toimintavapaudessa hän on todennut huomattaviksi.<sup>189</sup> Ritva Pykäläinen-Syrjänen on myös todennut huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuutta yleisenä oikeusperiaatteena sovellettavan säätiöihin, vaikka säätiölaista, sen esitöistä ja aiemmasta oikeuskirjallisuudesta tämä ei suoraan ilmene.<sup>190</sup> Jyrki Jauhiainen on tuonut esiin vanhan säätiölain 10 ja 11 §:ien (349/1987) tukevan tulkintaa yleisestä lojaliteetti- ja huolellisuusvelvollisuudesta säätiössä: 10.1 § velvollisuus noudattaa lakia ja säätiön sääntöjä, 10.2 § velvollisuus toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja lähipiirilainakielto sekä 11.3 § esteellisyys ja 11.4 § toimielinten jäsenten palkkioiden rajoittaminen.<sup>191</sup>

Vaikka nimenomainen säännös velvollisuudesta toteuttaa tarkoitusta huolellisesti vanhasta säätiölaista puuttui, on huolellisuutta kuitenkin laissa edellytetty. Vanhan säätiölain alkuperäisestä sanamuodosta alkaen on säädetty säätiön hallituksen jäsenen vastuusta siitä vahingosta, minkä hän huolimattomuudellaan on säätiölle tuottanut.<sup>192</sup> Alkuperäisen säätiölain (109/1930) 10.2 §:n mukaan hallituksen jäsen ja muu säätiön toimihenkilö vastasi siitä vahingosta, minkä hän huolimattomuudellaan tai lain tai sääntöjen vastaisella toimella on säätiölle tuottanut. Kun huolimattomasta menettelystä on lain sanamuodon mukaan seurannut hallituksen jäsenen henkilökohtainen vahingonkorvausvastuu säätiölle aiheutetusta vahingosta, ei ole jäänyt epäselvyyttä hänen velvollisuudesta toimia huolellisesti. Alkuperäisestä säätiölaista lähtien on siis edellytetty hallituksen jäsenen toimivan huolellisesti henkilökohtaisen vahingonkorvausvastuun uhalla. Lain tai sääntöjen rikkominen on erikseen mainittu

---

<sup>186</sup> HE 89/1985 s. 18 ja 20–21.

<sup>187</sup> Aro 1971 s. 63.

<sup>188</sup> Aro 1971 s. 217.

<sup>189</sup> Halila LM 1998 s. 34. Mahdollisena erottavana tekijänä on mainittu yhdistykseltä yleensä puuttuva velvollisuus omaisuuden käyttämiseen määrätarkoitukseen

<sup>190</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 79–81 ja 168.

<sup>191</sup> Jauhiainen 2014 s. 631.

<sup>192</sup> Tämän epäsuoran ilmenemisen vanhan säätiölain sanamuodosta on nostanut esiin myös Pykäläinen-Syrjänen. Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 168.

vahingonkorvausperusteena vuoden 1987 lainmuutokseen asti, mutta alkuperäisestä sanamuodosta lähtien korvausvastuu on voinut syntyä myös sellaisen huolimattomuuden perusteella, missä ei ole ollut kysymys lain tai sääntöjen rikkomisesta.

Vanhan säätiölain sisällön ja sitä koskevan oikeuskirjallisuuden ja tutkimuksen sekä säätiölain tuoreiden esitöiden perusteella voidaan todeta, että säätiön tarkoitusta ja etua on ollut edistettävä huolellisesti yhtäjaksoisesti niin vanhan kuin voimassa olevan säätiölain aikana. Koska kysymys ei ole uudesta velvollisuudesta, säätiölain 1 luvun 4 §:n tulkinnassa on huomioitava myös vanhan säätiölain aikainen tulkinta siitä, miten säätiön tarkoitusta ja etua on edistettävä. Säätiön toimielinten jäsenten menettelyä arvioitaessa 1.12.2015 ei ole tapahtunut muutosta vaaditun huolellisuuden osalta.

#### 3.4.4 Business judgement rule eli liiketoimintapäätösperiaate

Säätiölain 1 luvun 4 §:n perustelut hallituksen esityksessä ovat monessa kohtaa yhtenäiset ja osin samanasaiset OYL 1 luvun 8 §:n vastaavan yleissäännöksen perusteluiden kanssa. Oikeuskirjallisuudessa Timo Kaisanlahti pitää säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta säätiötä kohtaan täysin samanlaisena kuin yritysjohtolla on osakeyhtiössä. Hän viittaa liiketoimintapäätösperiaatetta (business judgement -sääntö) koskeviin lähes täydellisen samanasaisiin perusteluteksteihin.<sup>193</sup> Osakeyhtiölain ja säätiölain huolellisuusvelvollisuusnormia koskevien perustelujen mukaan

”riittävänä huolellisuutena voidaan yleensä pitää sitä, että ratkaisun taustaksi on hankittu tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto, sen perusteella on tehty johdonmukainen päätös tai muu toimi, eivätkä päätöksen tai muun toimen tekoon ole vaikuttaneet johdon jäsenten eturistiriidat”.<sup>194</sup>

Tämä tulkintaohje on toistettu säätiölain 8 luvun 1 §:n vahingonkorvausvelvollisuutta koskevan säännöksen perusteluissa, samoin kuin osakeyhtiölain vastaavassa 22 luvun 1 §:n perustelutekstissä.<sup>195</sup> Molempien lakien perusteluissa on tulkintaohjeen yhteydessä nimenomaisesti viitattu angloamerikkalaisen oikeuden business judgement -sääntöön.<sup>196</sup> Osakeyhtiölain perustelujen mukaan kyse ei ole ollut uuden angloamerikkalaisen oikeuden säännön

---

<sup>193</sup> Kaisanlahti 2016 s. 53.

<sup>194</sup> HE 109/2005 s. 41 ja HE 166/2014 s.72.

<sup>195</sup> HE 109/2005 s. 195 ja HE 166/2014 s.139.

<sup>196</sup> HE 109/2005 s. 195 ja HE 166/2014 s. 72.

ottamisesta tulkintaohjeeksi, vaan kyse on tavasta, jolla johdon tuottamusta on jo vakiintuneesti arvioitu.<sup>197</sup> Yhtiöoikeudellisessa kirjallisuudessa on kuitenkin todettu, että säännön tulkinnassa on huomioitava angloamerikkalainen oikeus.<sup>198</sup>

OYL 1 luvun 8 §:n huolellisuusvelvollisuuden on todettu määrittelevän sitä tapaa, jolla yhtiön hallinto on järjestettävä.<sup>199</sup> Huolellisuus on toimintatapaa koskeva vaatimus. Taloudellisesti epäonnistunut päätös tai toimenpide ei johda korvausvastuuseen, jos toimielimen jäsenen on toiminut edellä siteeratun perustelutekstin eli liiketoimintapäätösperiaatteen mukaisesti. Vahingonkorvausvastuu ei säätiönkään hallituksella ole tulosvastuuta.<sup>200</sup> Säätiölain 1 luvun 4 § määrittelee tavan, jolla säätiön hallinto on järjestettävä. Pelkästään taloudellisesti epäonnistunut toimenpide, säätiölle aiheutunut tappio, ei tarkoita hallituksen jäsenen henkilökohtaista vahingonkorvausvelvollisuutta. Vähäisestä säätiöitä koskevasta tuomioistuinkäytännöstä ei löydy oikeustapausta, jossa näin olisi käynyt.

Vahingonkorvausvastuu edellyttää tilanteen vaatiman asian selvittämisen, harkinnan ja näihin perustuvan asian ratkaisemisen laiminlyöntiä tai oman edun tavoittelua. Mikä sitten on kulloinkin tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto ja sen perusteella tehty johdonmukainen ratkaisu säätiössä? Tähän kysymykseen ei ensimmäiseksi ole syytä etsiä vastausta osakeyhtiöoikeudesta tai angloamerikkalaisesta yhtiöoikeudesta. Perustellumpaa on pitää katse säätiössä ja tarkastella sen säätiölakiin ja säätiöoikeuteen perustuvia ominaispiirteitä. Heti business judgement -säännön perään on säätiölain perusteluissa todettu riskinottoon säätiössä vaikuttavan sen erityispiirteet: yksittäisen säätiön tarkoitus ja toimintamuodot, pääoma ja muu rahoitus sekä se, että säätiön yleensä odotetaan toimivan ennalta määräämättömän ajan (ellei säännöissä muuta määräystä). Lisäksi tässä yhteydessä on perusteluissa huomioitu ero yritystoiminnan johtamiseen: osakeyhtiön voiton tuottaminen osakkaille verrattuna säätiön säännöissä määrätyn tarkoituksen toteuttamiseen.<sup>201</sup>

Säätiöoikeudellisen tutkimuksen uraa uurtanut Pirkko-Liisa Haarmann ei vuonna 1971 nähnyt kysymystä säätiön hallituksen jäsenen vahingonkorvausvelvollisuudesta säätiöoikeudellisesti kiinnostavana. Hän on todennut vastuun olevan normaalia tuottamusvastuuta ja yhteydessä yhteisöoikeuden vastaavaan sääntelyyn ja sitä koskevaan runsaaseen tutkimukseen. Hänen mukaansa ”toiminta säätiön hallituksena ei tuo arviointiin muuta erityisväriä kuin

---

<sup>197</sup> HE 109/2005 s. 195.

<sup>198</sup> Mähönen – Villa 2015 s. 60–61 ja 371–373.

<sup>199</sup> Mähönen – Villa 2010 s. 1.

<sup>200</sup> Kaisanlahti 2016 s. 53 ja Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 60 ja 538–539.

<sup>201</sup> HE 166/2014 s. 72.



mikä välttämättä johtuu osakkaiden päätäntävaltaa käyttävän elimen puuttumisesta ja ilmenee muun muassa ankarana sidottaisuutena sääntöihin”.<sup>202</sup> Vaikka Haarmann on siis vähätellyt säätiön hallituksen vahingonkorvausvastuuta säätiöoikeudellisena kysymyksenä, hän on kuitenkin tuossa lyhyessä toteamuksessaan tuonut esiin kaksi säätiön ominaispiirrettä, joilla välttämättä on vaikutusta säätiön hallituksen vastuuseen.

Painokkaammin säätiöiden erityispiirteet vahingonkorvausvastuun arvioinnissa on oikeuskirjallisuudessa tuonut esiin Heikki Halila. Hän on vanhan säätiölain voimassa ollessa todennut, että vahingonkorvausvelvollisuuden arvioinnissa on huomioitava, ettei säätiössä valitse oma, vaan vieras tahto. Nimenomaan vahingonkorvausvelvollisuus rajaa sitä, miten säätiössä on luvallista toimia tai olla toimimatta.<sup>203</sup> Vahingonkorvauskysymykset oli rajattu Risto Hovin väitöskirjan ulkopuolelle, mutta säätiön erityispiirteitä Hovi on tutkinut ja käsitellyt perusteellisesti. Hovi on pitänyt säätiön yhteisöistä erottavia perustekijöitä, omistajien tai jäsenien puuttumista ja vieraan tahdon toteuttamista, olennaisina säätiön hallituksen määräysvallan sisällön ja käytön kannalta.<sup>204</sup> Hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuussa on kysymys määräysvallan ylittämisestä, rikkomisesta tai määräysvallan käyttämisessä tehdyistä laiminlyönnistä tai virheistä. Kun säätiöiden erityispiirteet siis vaikuttavat määräysvaltaan, täytyy niillä olla merkitystä myös määräysvallan rikkomisen arvioinnissa.

Edellä olevista poikkeavasti, voimassa olevaa säätiölakia koskevassa oikeuskirjallisuudessa Timo Kaisanlahti on pitänyt säätiön hallituksen jäsenen tuottamusta ja vastuuta täysin yhdenmukaisena yhtiöoikeuden vastaavaan. Perusteena ovat sekä lain sanamuoto että lain esityöt.<sup>205</sup> Kun säätiölain perusteluissa liiketoimintapäätösperiaatteen välittömässä yhteydessä tuodaan esiin myös säätiön erityispiirteiden vaikutus riskinarviointiin, vanhan säätiölain aikaiset tulkintakannanot oikeuskirjallisuudessa puoltavat säätiön erityispiirteiden huomioon ottamista hallituksen vastuun arvioinnissa, ja kun sen enempää säätiöiden erityispiirteet kuin huolellisuusvelvollisuuskään eivät ole säätiölain kokonaisuudistuksessa muuttuneet, pidän perusteltuna, että säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta ja vastuuta arvioitaessa säätiön erityispiirteet otetaan huomioon. Säätiön hallituksen jäsenen tuottamusta ja vastuuta ei voi tulkita täysin yhdenmukaisesti yhtiöoikeuden vastaavan kanssa. Mikäli Haarmannin mainitsemaa erityisväriä ei säätiöoikeudellisessa tutkimuksessa raaputeta esiin eli säätiön erityispiirteitä ja niiden vaikutusta säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusarviointiin

---

<sup>202</sup> Aro 1971 s. 281–282.

<sup>203</sup> Halila LM 1998 s. 34–35.

<sup>204</sup> Hovi 2005 s. 23.

<sup>205</sup> Kaisanlahti 2016 s. 51, 53 ja 62.

tutkita ja perustella, on vaara, ettei erityispiirteitä konkreettisessa tulkintatilanteessa oteta huomioon. Tämä ei olisi säätiöiden ja niiden moninaisten tarkoitusten etu.

### 3.4.5 Laki ja säätiön säännöt

Vanhassa säätiölaissa ei ollut huolellisuusvelvollisuutta koskevaa yleissäännöstä, mutta siinä oli yleissäännös velvollisuudesta noudattaa lakia ja säätiön sääntöjä (vanhan säätiölain 10 § sen alkuperäisestä sanamuodosta lähtien). Tällaista säännöstä ei enää säätiölaissa ole. Lain ja säätiön sääntöjen noudattamista on säätiöoikeudessa kuitenkin pidetty yleisenä säätiöoikeudellisena periaatteena. Lakia ja sääntöjä on noudatettava riippumatta sitä koskevan säännöksen olemassaolosta.<sup>206</sup>

Lain ja sääntöjen noudattamista koskevaa säännöstä Haarmann piti tärkeimpänä ohjeena hallitukselle säätiötarkoituksen toteuttamisessa.<sup>207</sup> Säädosmuutokseen 400/1964 asti säännökseen sisältyi termi yleistä lakia ja 349/1987 asti sanapari tarkoin noudattaa. Säätiölain lyhyissä perusteluissa vuodelta 1929 mainitaan velvollisuus tarkoin noudattaa lakia ja säätiön sääntöjä, ottamatta kantaa velvollisuuden sisältöön.<sup>208</sup> Yleistä- ja tarkoin-sanojen poisjättämisestä lain sanamuodosta ei mainita mitään muutosten perusteluissa.<sup>209</sup> Mitään muutosta ei selvästi ole tarkoitettu. Vuoden 1987 muutoksessa hallituksen vahingonkorvausvastuuta koskeva säännös siirrettiin 10 §:stä erilliseen 12 a §:ään, ja sanamuodosta jätettiin tarpeettomana pois säätiölle aiheutetun vahingon korvausvelvollisuus ”lain tai sääntöjen” vastaisesta toimesta.<sup>210</sup> Vanhan säätiölain voimassa ollessa säätiön hallituksen velvollisuus vahingonkorvausvastuun uhalla noudattaa tehtävässään niin säätiölakia kuin muuta säätiön toimintaa koskevaa lakia on ollut selvä.

Voimassa olevan säätiölain perusteluissa todetaan, että ”säätiön toiminnassa on tietenkin noudatettava myös muuta lakia” ja, että myös muun kuin säätiölain rikkomiseen voi tulla sovellettavaksi säätiölain vahingonkorvaussäännökset.<sup>211</sup> Muulle kuin säätiölle aiheutetun vahingon osalta ei säätiölain 8 luvun 1.2 §:n perusteella voi syntyä säätiöoikeudellista korvausvastuuta säätiölain 1 luvun 4 §:n tai sellaisen muu lain rikkomisesta, johon ei ole viitattu säätiölaissa. Säätiölle aiheutetun vahingon osalta sen sijaan muunkin lain rikkominen on

---

<sup>206</sup> Aro 1971 s. 63 ja Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 81.

<sup>207</sup> Aro 1971 s. 203.

<sup>208</sup> HE 4/1929 s. 2.

<sup>209</sup> HE 4/1964 1–5, HE 89/1985 s. 18.

<sup>210</sup> HE 89/1985 s. 21.

<sup>211</sup> HE 166/2014 s.105 ja 134.

huolimattomuutta ja riittää korvausperusteeksi, jos vahingonkorvausoikeuden edellytykset muutoin täyttyvät. Huolellisuusvelvollisuuden täyttämiseksi hallituksen jäsenen on tunnettava säätiölaki ja säätiön säännöt sekä harjoitetun toiminnan perussäännökset.<sup>212</sup> Säätiölaissa viitattujen säännösten, kuten kirjanpitolain, rikkominen on korvausperuste säätiölain 8 luvun 1.2 §:n mukaan. Nämä normit on varmasti tunnettava jo 1 luvun 4 §:n huolellisuusvelvollisuuden perusteella. Esimerkkinä harjoitettuun toimintaan liittyvistä perussäännöksistä pidän aravalainsäädäntöä säätiössä, joka on aravalain (1189/1993) 15 a §:n (1061/2016) mukainen yleishyödyllinen yhteisö.

#### 3.4.6 Hyvä säätiötapa ja hyvän hallinnon ohjeet

Kun jotakin yksittäistä menettelyä ei ole säännelty laissa, käyttäytymistä sääntelee alan hyvä tapa. Joissakin laeissa viitataan nimenomaisesti alaa koskevan hyvän tavan noudattamiseen. Säätiölain 1 luvun 4 §:n käyttäytymisvaatimuksessa tai muussakaan säätiölain säännöksessä ei mainita hyvää säätiötapaa.<sup>213</sup> Hyvää säätiötapaa koskevia oikeusperiaatteita on kuitenkin noudatettava ilman laissa olevaa mainintaa. Niitä ei luonnollisesti ole helppo noudattaa, jos niiden sisältö ei ole tiedossa. Vanhan säätiölain muutosesityksessä vuodelta 1964 on mainittu varojen lainaaminen säätiön hallituksen jäsenille jo hyvän tavan vastaisena kielletyksi.<sup>214</sup> Oikeuskirjallisuudessa velvollisuutta lain ja sääntöjen noudattamisesta on pidetty yleisenä säätiöoikeudellisena periaatteena.<sup>215</sup> Voiko säätiön hyvää hallintotapaa koskevien kirjallisten ohjeiden vastainen menettely rikkoa säätiölain mukaisen huolellisuusvelvollisuuden?

Järjestöjen suosituksia ja alakohtaisia käytäntöjä on oikeuskirjallisuudessa verrattu nykyaikaiseen tavanomaiseen oikeuteen.<sup>216</sup> Alakohtaisista tapaohjeista on myös todettu, että ne eivät sellaisenaan ole tuomioistuinta sitovia, mutta hyödyllisiä vahingonkorvausoikeudellisessa tuottamusarvioinnissa ja huolellisuuden sisällön määrittämisessä. Niistä on pääteltävissä kyseisen alan oma näkemys alalla vaadittavasta huolellisuudesta. Tapaohjeiden huo-

---

<sup>212</sup> Kaisanlahti 2006 s. 59–60.

<sup>213</sup> Vrt. esimerkiksi konkurssilain (120/2004) 14 luvun 3 §: pesänhoitajan velvollisuus hoitaa tehtäväänsä huolellisesti ja hyvää pesänhoitotapaa noudattaen.

<sup>214</sup> HE 4/1964 s. 3.

<sup>215</sup> Aro 1971 s. 63.

<sup>216</sup> Siltala 2003 s. 299 ja Tuori LM 2004 s. 1213.

mioon ottaminen tuottamusarvioinnissa edellyttää, että ohjeet ovat julkisia ja helposti saatavilla.<sup>217</sup> Mika Hemmon mukaan normiperusteisessa tuottamusarvioinnissa toimialakohtaiset ohjeet ovat yksi arviointiperuste laissa ja alemman asteisissa säädöksissä olevien käyttäytymisvaatimusten lisäksi. Arvioinnin kohteena olevan toimijan sidonnaisuus ja tietoisuus yksityisluonteisesta ohjeesta on kuitenkin ratkaistava ennen kuin ohjeelle annetaan tällaista merkitystä. Toisaalta alakohtainen ohje voi toimia myös vahingonkorvausvaatimuksen torjumiseen. Tuottamusväite voidaan kiistää sillä perusteella, että on toimittu alakohtaisen ohjeen mukaisesti.<sup>218</sup>

Yhtiöoikeudellisessa kirjallisuudessa on todettu, että laajasti ymmärrettynä osakeyhtiölaki on osakeyhtiön hyvän hallintotavan - corporate governance - sääntelyn ydin. Kokonaisuudessaan sääntelyn sisältö muodostuu myös hallitusta ohjaavista muiden lakien säännöksistä sekä itsesääntelyohjeista. Corporate governancen järjestämisvastuu on yhtiön hallituksella (OYL 6 luvun 2.1 §). OYL 1 luvun 8 §:n huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuus määrittää tavan, jolla hallinto on järjestettävä.<sup>219</sup> Suppeammin käsitettynä hyvän hallinnon periaatteet muodostuvat vain alan itsesääntelyohjeista. Tällöinkin niiden vaikuttavuuteen on katsottu olevan merkitystä lain säännöksillä ja oikeussuojakeinoilla.<sup>220</sup> Niin osakeyhtiössä kuin säätiössä hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuu on tärkeä oikeussuojakeino. Keinon käyttäminen edellyttää hallituksen jäsenen huolimatonta toimintaa. Myös tämä mainittu yhteys oikeussuojakeinojen ja toimialan itsesäätelyn hyvän hallintotavan välillä perustelee hyvän hallintotavan pitämistä normina, jonka rikkomisen voi tarkoittaa huolimatonta toimintaa, ja josta voi seurata hallituksen jäsenen korvausvastuu.

Säätiöiden etujärjestö, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta, on laatinut ohjeiston Hyvä säätiötapa ja Säätiön hyvä hallinto. Hyvään säätiötapaan sitoutuminen on vapaaehtoista ja osa itsesääntelyä. Neuvottelukunnan jäsen voi kuitenkin poiketa Hyvästä säätiötavasta vain perustellusta syystä. Säätiön hyvä hallinto ohjeessa mainitaan, että se ei ole sitova, eikä sitä ole tarkoitettu käytettäväksi rikos- tai vahingonkorvausvastuun perusteeksi.<sup>221</sup> Säätiölaissa

---

<sup>217</sup> Tolonen 2003 s. 152, Viljanen 2005 s. 428–429, 438–440 ja 448–449, Sisula-Tulokas 2012 s. 242, 249 ja 251, Määttä OTJP 2015 s. 343–344 ja 378–379. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1991:79 hyvän toimittajataivan vastaista menettelyä pidettiin vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n (509/2004) mukaisena erityisen painavana syynä ja perusteena puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaamiselle.

<sup>218</sup> Hemmo 2005 s. 27–30.

<sup>219</sup> Mähönen – Villa 2010 s. 1 ja 3.

<sup>220</sup> OM 4/2003 s. 13.

<sup>221</sup> Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta: Säätiön hyvä hallinto 2015 s. 8.

näitä ohjeita ei siis tunneta. Lain perusteluissa on ohjeisiin viitattu ja selostettu niiden sisältöä.<sup>222</sup> Esimerkiksi säätiön sijoitustoiminnan suunnitelmallisuusvaatimuksesta ei ole katsottu tarpeelliseksi säätää laissa. Lain perustelujen mukaan ”yleisesti noudatettava hyvä säätiötapa riittää tältä osin ohjaukseksi”.<sup>223</sup>

Niiden säätiöiden osalta, jotka neuvottelukunnan jäsenyyden kautta tai muuten ovat sitoutuneet noudattamaan neuvottelukunnan laatimaa hyvää säätiötapaa tai säätiön hyvän hallinnon ohjetta, ohjeen merkitys kasvaa. Rikkomalla ohjetta kyseinen säätiö rikkoo myös itse antamaansa sitoumusta. Pelkkään jäsenyyteen perustuva sitoumus on kuitenkin heikko. Hyvän säätiötavan kuvaus ei dokumentissa mainitun mukaisesti edes aina voi olla sellaisenaan sovellettavissa.<sup>224</sup>

Hyvä säätiötapa ja Säätiön hyvän hallinnon ohjeet ovat neuvottelukunnan kotisivuilla kaikkien saatavilla. Kun säätiön hallituksen velvollisuutena säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaan on toimia huolellisesti, on konkreettisessa tilanteessa vastattava kysymykseen, millainen toiminta on huolellista ja millainen huolimatonta. Säätiölain huolellisuusvelvollisuutta koskeva säännös on tulkinnanvarainen, samoin kuin vahingonkorvausoikeuden tuottamusedellytys. Konkreettisessa tapauksessa on ratkaistava, onko toimittu huolellisesti vai ei. Alan itse kirjoittamat ohjeet huolellisesta toiminnasta, kuten säätiön hyvä hallinto, on yksityiskohtainen selvitys siitä, mitä ala itse pitää huolellisena toimintana. Vaikka ohjeiden vastainen toiminta pelkästään ei voi olla peruste laissa määrätylle sanktiolle (korvausvastuu tai rangaistus), sen selvittämiseksi, mitä huolellinen toiminta säätiössä tarkoittaa, kaikkien helposti saatavilla olevia säätiön hyvää hallintoa koskevia ohjeita on mielestäni perusteltua käyttää yhtenä lähteenä.

Säätiön hyvä hallinto -ohje sisältää yksittäisiä tilanteita koskevia suosituksia, esimerkiksi hallituksen jäsenyyden yhtäjaksoisesta kestosta samassa säätiössä.<sup>225</sup> Tällaisen yksittäisen suosituksen vastaisella menettelyllä ei voine olla vaikutusta huolellisuusarvioinnissa. Sen sijaan Säätiön hyvä hallinto -ohjeesta voidaan tiivistää yleisempiä menettelyohjeita, jotka konkretisoivat huolellista menettelyä säätiössä. Näitä ovat ehdoton sitoutuminen säätiön sääntöihin kirjoitetun tarkoituksen toteuttamiseen, lain ja säätiön sääntöjen noudattaminen, aktiivinen perehtyminen tehtävän edellyttämiin tietoihin, riittävä tiedonjako, vastuun tiedostaminen ja oman toiminnan arviointi, tehtävien aktiivinen ja tehokas hoitaminen, muutoksiin

---

<sup>222</sup> HE 166/2014 s. 74–75.

<sup>223</sup> HE 166/2014 s. 44.

<sup>224</sup> Hyvä säätiötapa, hyvän säätiötavan noudattaminen.

<sup>225</sup> Säätiön hyvä hallinto 2015 s. 14.

reagointi ja niiden vaatimien toimien aktiivinen suorittaminen, suunnitelmallisuus, riskienhallinta, sisäisen valvonnan järjestäminen, toiminnan periaatteista ja ohjeista päättäminen, niiden dokumentointi sekä seuranta ja arviointi.<sup>226</sup>

Mielestäni nämä eivät ole poikkeuksellisen vaativia menettelytapoja säätiön hallituksen jäsenille tai vaatimuksia, joita vain erityisen merkittäviltä säätiöiltä voitaisiin edellyttää. Nämä ovat ymmärrettävästi auki kirjoitettuja toimintatapoja, jotka konkretisoivat, mitä säätiölain vaatima huolellisuus jokaisessa säätiössä käytännössä tarkoittaa. Säätiön toiminnan laatu ja laajuus luonnollisesti vaikuttavat esimerkiksi siihen, minkä tasoinen riskienhallinta tai toiminnan suunnittelu säätiössä on tarpeen.

Jos säätiölle kuitenkin on aiheutunut vahinkoa esimerkiksi hallitsemattomien riskien ottamisesta tai toimenpiteisiin ryhtymisestä ilman minkäänlaista etukäteissuunnittelua, ei toimintaa mielestäni lähtökohtaisesti voida pitää säätiölain edellyttämällä tavalla huolellisena. Kuten Hemmo on todennut, alakohtainen ohje voi toimia myös vahingonkorvausvaatimuksen torjumiseen. Säätiön hallituksen jäsen voi osoittaa toimineensa huolellisesti, kun hän näyttää menetelleen säätiön hyvän hallinnon ohjeiden mukaisesti. Ohjeisiin sisältyy myös esimerkiksi dokumentointi, minkä noudattaminen varmistaa, että näyttö on saatavilla, kun sitä tarvitaan. Vahingonkorvauskysymykset ratkaistaan kuitenkin kunkin tapauksen yksilöllisten olosuhteiden mukaan, eikä pelkkä ohjeen noudattaminen aina ja kaikissa tilanteissa välttämättä pelasta korvausvastuulta.

#### 3.4.7 Säätiön sisäiset ohjeet

Säätiölain tai muun säätiön toimintaa koskevan lain, säätiön sääntöjen ja hyvän säätiötavan lisäksi käyttäytymisvaatimus toimielimen jäsenelle voi sisältyä säätiön sisäiseen ohjeeseen. Edellä olevan mukaisesti sellaisen velvoittavuuden edellytyksenä on jäsenen tietoisuus ohjeesta. Huolimattomuus voi kuitenkin ilmetä myös siinä, että hallituksen jäsen ei ole perehtynyt ohjeeseen, vaikka se olisi ollut mahdollista. Yhdistysoikeudellisessa tutkimuksessa on todettu yhdistyksen hallitukselle annetun ohjeen voivan olla normi, jonka rikkominen tarkoittaa huolellisuusvelvollisuuden vastaista toimintaa ja muodostaa vahingonkorvausperusteen.<sup>227</sup> Yhdistyksessä on aina hallituksen yläpuolella päätösvaltaa käyttävä yhdistyksen tai valtuutettujen kokous (YhdL 20 § (1398/2009)). Säätiössä tällaista jäsenien muodostamaa elintä ei ole, eikä suurimmassa osassa säätiöitä ole muutakaan hallituksen yläpuolella olevaa toimielintä.

---

<sup>226</sup> Säätiön hyvä hallinto 2015 s. 9, 11–15, 19–23.

<sup>227</sup> Halila 1993 s. 403.

Säätiössä hallituksen toimintaa koskevat ohjeet olisivat siis tyypillisesti sen itsensä laatimat ohjeet. Niin kauan kuin ohjeet ovat voimassa, niitä on lähtökohtaisesti jokainen hallituksen jäsen velvollinen noudattamaan. Mikäli säätiöllä on hallintoneuvosto, voi se antaa hallitukselle ohjeita. Niin hallituksen itsensä kuin sen yläpuolella olevan hallintoneuvoston päättämän ohjeen osalta on voimassa säätiölain 3 luvun 2.2 §:n velvollisuus olla noudattamatta säätiölain tai säätiön sääntöjen vastaista päätöstä. Huolellinen hallituksen jäsen siis perehtyy ohjeeseen ja arvioi, onko ohje säätiölain ja säätiön sääntöjen mukainen, ja mikäli vastaus on positiivinen, noudattaa ohjetta. Mikäli vastaus on negatiivinen, ohjeen sisältävää päätöstä ei tule noudattaa. Säätiölain tai sääntöjen, mutta myös muun lain vastaisen ohjeen (päättöksen) noudattamisesta voi seurata säätiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu.<sup>228</sup>

#### 3.4.8 Säätiön hallituksen jäsenen korostunut huolellisuusvelvollisuus

Oikeuskirjallisuudessa on korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 1999:12 perustuen todettu objektiivisesti vaadittavaan huolellisuuden tasoon vaikuttavan arvioinnin kohteena olevan toimielimen asema oikeushenkilön organisaatiossa. Huolellisuusvaatimus tiukentuu toimielimen roolin ja siihen liittyvien osaamisodotusten kasvaessa. Osakeyhtiössä ankarimmin arvioidaan toimitusjohtajan huolellisuutta, koska hänellä on muita toimielimiä parempi tietämys oikeushenkilön asioista. Hän osallistuu päivittäiseen toimintaan ja esittelee asiat hallitukselle.<sup>229</sup> Asiaa on perusteltua arvioida yhtenäisesti osakeyhtiön ja säätiön toimitusjohtajan ja hallituksen välisessä suhteessa.

Kun vain noin sadassa säätiössä on rekisteröity toimitusjohtaja-toimielin, ja hallintoneuvostoja on vieläkin harvemmassa säätiössä, toimielimen roolin huolellisuusvaatimusta tiukentava merkitys ilmenee mielestäni myös toisessa suhteessa säätiössä. Säätiön hallitus on useimmiten ainut säätiölain mukainen toimielin säätiössä, ja säätiön hallinto on yksiportainen. Tämä korostaa säätiön hallituksen roolia säätiö-oikeushenkilössä verrattuna osakeyhtiön hallitukseen, jonka yläpuolella aina on yhtiökokous. Roolin merkittävyys ja itsenäisyys sekä oman toiminnan ohjeistus, arviointi ja valvonta ovat perusteita säätiön hallituksen jäsenen korostuneelle huolellisuusvelvollisuudelle.

Tulkintani ei saa tukea oikeuskäytännöstä, mutta toisaalta nimenomaan säätiön hallituksen korvausvastuuta koskevaa oikeuskäytäntöä on erittäin niukasti. Oikeuskirjallisuudessa on

---

<sup>228</sup> HE 166/2014 s. 105.

<sup>229</sup> Kaisanlahti 2016 s. 57–58 ja Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 542.

todettu, ettei säätiön hallituksen jäsenillä ole millään tavalla korostettua huolellisuusvelvollisuutta.<sup>230</sup> Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on myös todettu, että tehtävällä voi olla merkitystä vastuun arvioinnissa: kuolinpesän pesänhoitajan odotetaan toimivan varovaisemmin kuin laajentumisvaiheessa olevan osakeyhtiön johdon.<sup>231</sup> Mielestäni on perusteltua edellyttää, että säätiön hallituksen jäsen kaikessa itsenäisyydessään, toisen omaisuutta hallinnoidessaan ja sitä kolmannen hyväksi käyttäessään, toimii korostetun huolellisesti. Näin varmasti käytännössä useimmissa säätiöissä toimitaankin. Haasteeksi jää varmistaa, että näin toimitaan kaikissa säätiöissä.

---

<sup>230</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 540.

<sup>231</sup> Mähönen – Villa 2015 s. 369.



## 4 Säätiön ominaispiirteet hallituksen jäsenen huolellisuutta arvioitaessa

### 4.1 Tarkoitussidonnaisuus

#### 4.1.1 Hallituksen jäsen on sidottu säätiökohtaiseen, pysyvään tarkoitukseen

Säätiön tarkoitus ja sen lähtökohtainen pysyvyys ovat voimassa olevan säätiölain perusteluissa mainittu yksittäisessä säätiössä hyväksyttyyn riskinottoon vaikuttavina tekijöinä.<sup>232</sup> Tuoreessa oikeuskirjallisuudessa on todettu huolellisuusarvioinnin lähtökohtana säätiössä olevan tarkoituksen toteuttamisen tavoite.<sup>233</sup> Voimassa olevan osakeyhtiölain perusteluissa on todettu lain 1 luvun 5 §:n säännöksellä yhtiön toiminnan tarkoituksesta voivan olla vaikutusta yhtiön johdon toiminnan vahingonkorvausoikeudelliseen arviointiin. Yhtiön toiminnassa on kaikissa tilanteissa tavoiteltava lain ja yhtiöjärjestyksen mukaista tarkoituksen toteuttamista sekä pyrittävä toiminnan jatkuvuuteen.<sup>234</sup> Toiminnan tarkoituksen ja sen jatkuvuuden huomiointi ei siis ole merkityksellistä vain säätiössä.

Yksittäisen säätiön tarkoitus ei kuitenkaan koskaan ilmene laista, vaan on aina säätiökohtainen. Säätiön organisaatiosta puuttuvat omistajat ja jäsenet, jotka voisivat muodostaa organisaation tahdon ja sen mukaisesti organisaation toimielimenä muokata tarkoitusta tai päättää siitä, harjoitetaanko toimintaa vai ei, tai puretaanko oikeushenkilö. Nämä tekijät korostavat säätiön sääntöihin kirjoitetun tarkoituksen huomioimista toimielimen jäsenen toiminnan huolellisuutta arvioitaessa. On vastattava kysymykseen, miten tämän yksittäisen säätiön sääntöihin kirjoitettu tarkoitus on hallituksen toiminnassa huomioitu.

Säätiökohtaista tarkoitusta ei voi tuntea perehtymättä kysymyksessä olevan säätiön sääntöjen tarkoituseräilyyn. Sääntöjen määräys tarkoituksesta ja sen toteuttamistavasta voi olla väljä ja säätiön hallitukselle paljon harkintavaltaa antava tai hyvin yksityiskohtainen tai jotakin siltä väliltä.<sup>235</sup> Säätiön hallituksen velvollisuutena on noudattaa sääntöihin kirjoitettua tarkoitusta tiukasti sellaisena kuin se on kirjoitettu. Helsingin hovioikeus on ratkaisussaan 17.1.2014 nro 103 katsonut, että säätiön tarkoitusta on tulkittava säätiön sääntöjen sanamuodon mukaisesti, eikä se voi muuttua hallituksen tulkintojen mukaan. Hallitus ei voi

---

<sup>232</sup> HE 166/2014 s. 72.

<sup>233</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 60.

<sup>234</sup> HE 109/2005 s. 37 ja 39.

<sup>235</sup> Aro 1971 s. 74.

tulkita säätiön sääntöjä vapaan harkinnan mukaan, vaikka sen tiedossa olisi sääntömääräyksestä ilmenemätön perustajan tarkoitusperä tai tulkintaa koskeva näkemys. Säätiölain kokonaisuudistus ei tuonut tähän tarkoitussidonnaisuuteen muutosta.<sup>236</sup>

Hallituksen tarkoitussidonnaisuus ilmeni vanhan säätiölain 10.1 §:n (349/1987) velvollisuudesta noudattaa lakia ja säätiön sääntöjä.<sup>237</sup> Nyt tarkoitussidonnaisuus on säätiölain 1 luvun 4 §:ssä. Hallituksen tehtävänä on edistää säätiön tarkoitusta parhaalla mahdollisella tavalla.<sup>238</sup> Kussakin yksittäisessä päätöksessä tai toimessa tarkoituksen edistäminen edellyttää, että sitä tehtäessä tarkoitus on ollut yksityiskohtaisesti tiedossa ja on arvioitu, miten päätös tai toimi vaikuttaa säätiön tarkoituksen edistämiseen. Huolellisuus säätiön hallituksessa edellyttää kaikessa toiminnassa säätiön tarkoituksen mielessä pitämistä ja toiminnan vaikutusten arvioimista tästä näkökulmasta. Epäonnistumisilta ja riskeiltä ei voida missään toiminnassa välttyä. Epäonnistuminen tai riskin toteutuminen ei tarkoita huolimattomuutta, vaan on selvitettävä, miten säätiön yksilöllinen tarkoitus huomioitiin ratkaisua tehtäessä. Ratkaisua harkitessaan hallituksen jäsenen on selvitettävä, tunnetta ja arvioitava suunnitellun toimenpiteen tai menettelyn vaikutus säätiön yksilöllisen tarkoituksen toteuttamiseen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Säätiön säännöissä voidaan määrätä useasta eri tarkoituksesta. Säätiölain perusteluissa todetaan, että säätiön hallituksella on päätösvalta eri tarkoitusten edistämisen suhteesta. Mikäli tältä osin on säännöissä määräyksiä tai rajoituksia, niitä on noudatettava.<sup>239</sup> Kun tarkoitusta on noudatettava sen sanamuodon mukaisesti, eikä säätiön hallituksella ole sen osalta vapaata harkintavaltaa, myös ja- sekä tai-sanoilla on merkitystä useamman tarkoituksen sisältävää tarkoituseräystä tulkittaessa. Luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, joka kuuluu apurahasäätiön tarkoituksen toteuttamisen piiriin, voi olla peruste vaatia korvausta säätiön hallitukselta tuen menetyksestä, mikäli muiden korvausvastuun edellytysten lisäksi edunsaajamääräys säätiön säännöissä on yksityiskohtainen. Käytännössä korvausta vaativa taho tulisi olla nimeltä mainittuna edunsaajana ja hänelle kuuluva etuus yksilöitynä.<sup>240</sup> Jos säätiöllä on muitakin edunsaajia tai tarkoituksia, nämä on otettava arvioinnissa huomioon.

<sup>236</sup> Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 49 ja 130–131 ja Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 38 ja 49.

<sup>237</sup> Aro 1971 s. 203 ja Hovi 2005 s. 31 ja 33–34.

<sup>238</sup> Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 28.

<sup>239</sup> HE 166/2014 s.73.

<sup>240</sup> HE 166/2014 s. 38, Halila LM 1998 s. 35 ja Neuvottelukunnan muistio säätiön hallituksen vastuusta 2009 s. 10.

#### 4.1.2 Tarkoitussidonnaisuus esimerkiksi lahjoituksia vastaanottaessa

Lahjoitusten vastaanotto kuuluu osalla säätiöistä toiminnan rahoittamiseen.<sup>241</sup> Vaikka suoritus on vastikkeeton, sen sisältöön ja mahdollisiin ehtoihin on syytä perehtyä ja kaikkia lahjoituksia ei välttämättä voida ottaa vastaan. Heikki Halila on nostanut epäonnistumisen lahjoitusten vastaanottamisessa tai hankkimisessa yhdeksi säätiötyypilliseksi korvauskysymykseksi.<sup>242</sup> Säätiön hyvän hallinnon ohjeena on, että ”säätiö ei ota vastaan lahjoitusta, jonka käyttötarkoitus on säätiön tarkoitukselle vieras”. Ohjeissa todetaan säätiön hallitusta lahjoitus- ja testamenttivaroja käytettäessä kahdelta taholta sitovat velvoitteet: toisaalta säätiön tarkoituksen ja edun ja toisaalta lahjoittajan tahdon noudattaminen. Jos nämä ovat ristiriidassa, ensisijaisesti säätiötä sitoo sen tarkoitus ja ristiriita on ratkaistava olemalla vastaanottamatta lahjoitusta.<sup>243</sup>

Mainitun hyvän hallinnon ohjeen voidaan katsoa sisältyvän säätiölain 1 luvun 4 §:ään. Sen perusteella säätiön hallituksen on lahjoitusta vastaanottaessaan selvitettävä, voidaanko lahjoitettavaa omaisuutta ehtoineen käyttää säätiön tarkoituksen toteuttamiseen tai toteuttamisen rahoittamiseen sääntöjen puitteissa. Jos rahalahjoituksessa edellytetään varojen käyttämistä lahjoittajan määräämään tarkoitukseen, ja se on sama kuin säätiön tarkoitus tai sisältyy säätiön tarkoitukseen, lahjoituksen vastaanottaminen on selvää. Sen sijaan esimerkiksi säätiölle lahjana tarjolla oleva kiinteistö voi olla arvokas, mutta vaatia runsaasti hoitoa ja kustannuksia, ja olla vaikeasti realisoitava ja huonosti tuloa tuottava. Jos kiinteistöä voidaan käyttää säätiön tarkoituksen toteuttamiseen, vastaanottoa rajoittaa vain säätiön edun huomioon ottaminen. Tarkoituksen toteuttamisenhan ei tarvitse tuottaa tuloa.

Jos kiinteistöä ei voida hyödyntää tarkoituksen toteuttamisessa, harkintavalta supistuu. Kiinteistölahjoitus voidaan ottaa vastaan vain, jos sitä voidaan käyttää toiminnan rahoittamiseen. Enemmän kuluja kuin tuloja tuottavan omaisuuden vastaanottamista ei voi perustella toiminnan rahoittamisella, eikä se ole säätiön edun mukaista. Tällaisen omaisuuden vastaanotosta on kieltäydyttävä. Se ei ole hallituksen vapaassa harkinnassa, koska se ei ole säätiön tarkoituksen toteuttamista eikä säätiön edun mukaista. Se on säätiölain 1 luvun 4 §:n vastaista. Säätiölle toimesta aiheutuvat ylimääräiset kustannukset olisivat vahinkoa, jonka säätiö voisi vaatia hallituksen jäsentä korvaamaan.

---

<sup>241</sup> OM 47/2012 s. 37. Oikeusministeriön teettämässä kyselyssä 150 säätiötä ilmoitti saaneensa vuonna 2010 varoja lahjoituksina tai testamentteilla yhteensä noin 216 miljoonalla eurolla.

<sup>242</sup> Halila LM 1998 s. 26 ja 35.

<sup>243</sup> Säätiön hyvä hallinto 2015 s. 10 ja 24.

Lahjoituksen ehtoja on tarkasteltava samalla tavalla. Jos lahjoituksen ehto edellyttää säätiöltä toimia, jotka sisältyvät säätiön tarkoitukseen, ei lähtökohtaisesti ole ongelmaa. Sen sijaan, jos lahjan ehdot edellyttävät säätiöltä toimia tai kustannuksia, jotka eivät sisälly säätiön tarkoitukseen, on ehtojen vaikutus arvioitava säätiön edun näkökulmasta. Lahjoitus voidaan hyväksyä toiminnan rahoittamiseksi, jos siitä aiheutuvat kustannukset tai rasite ovat pienemmät kuin saatava hyöty. Testamenttilahjoituksessa voidaan esimerkiksi edellyttää säätiöltä testamenttaajan haudan hoitamista. Vaikka haudan hoitaminen ei sisältyisi säätiön sääntöjen mukaiseen tarkoitukseen, on toiminnan rahoittamiseksi säätiön edun mukaista ottaa vastaan merkittävä lahjoitus pientä tai kohtuullista kustannusta vastaan. Sen sijaan merkittäviin kustannuksiin sitoutuminen pientä lahjoitusta vastaan ei olisi säätiön edun mukaista.

Kun lahjoitus on otettu vastaan, sen ehtoja on noudatettava. Lahjoituksen ehtojen rikkominen voi johtaa säätiön vahingonkorvausvastuuseen ulkopuolista kohtaan. Hallituksen jäsenen henkilökohtainen vastuu ulkopuolista kohtaan ei tule kysymykseen pelkän lahjoituksen ehdon rikkomisen perusteella. Mutta jos säätiö joutuu maksamaan vahingonkorvausta kolmannelle ehtorikkomuksen perusteella, voi säätiö esittää vahingonkorvausvaatimuksen menettelystä vastanneita hallituksen jäseniä kohtaan säätiölle aiheutuneista ylimääräisistä kustannuksista tai menetyksestä.

Myös siitä, ettei lahjoitusta vastaanoteta voi säätiölle aiheutua vahinkoa. Mikäli säätiölle tarjotaan lahjoitusta, jonka vastaanottaminen olisi säätiön sääntöjen ja säätiön edun mukaista, mutta tarvittavat toimet lahjoituksen vastaanottamiseen laiminlyödään, eikä lahjoitusta saada, säätiölle syntyy lahjoituksen suuruinen taloudellinen menetys.

Säätiön hallituksen on huolehdittava, että lahjoitusten vastaanottamisen vaikutukset arvioidaan säätiön tarkoituksen ja säätiön edun näkökulmasta. Lahjoituksen vastaanotettuaan säätiön hallituksen on huolehdittava lahjoituksen ehtojen noudattamisesta.

## 4.2 Tarkoituksen hyödyllisyyden toimintaa ohjaava vaikutus

Toisaalta vaatimus säätiön tarkoituksen hyödyllisyydestä säätiön toiminnassa velvoittaa säätiön hallituksen seuraamaan, että säätiön toiminta on hyödyllistä ja pysyy sellaisena. Säätiön hallituksella on velvollisuus seurata toiminnan hyödyllisyyttä ja reagoida, jos tilanne muuttuu, eikä säätiön toiminta enää ole sitä. Toisaalta hyödyllisyysvaatimus velvoittaa hallitusta arvioimaan, mitä varten erilaisiin hankkeisiin ryhdytään tai ollaan ryhtymättä.

Esimerkiksi liiketoiminnan harjoittamisessa, samoin kuin muussa säätiön varainhoidossa on huomioitava, mitä varten sitä tehdään. Hallituksen huolellisuusvelvollisuudessa on kysymys

siitä, miten on toimittava. Siihen ei voi olla vaikuttamatta se, miksi toimitaan. Huolellisuusvelvollisuuden arvioinnissa on merkitystä, tavoitellaanko voittoa toimintaan osallisille vai edistetäänkö organisaation ulkopuolisten hyödyllistä tarkoitusta. Osakeyhtiössä tavoitellaan voittoa ja voitontuottamiskykyä.<sup>244</sup> Säätiössä taas tavoitellaan tarkoituksen edistymistä ja tarkoituksenedistämiskykyä. Liiketoimintaa harjoittavan säätiön hallituksen huolelliseen päätöksentekoon kuuluu säätiön hyödyllisen tarkoituksen huomioon ottaminen. Tappiota voi syntyä ilman vastuuta, mutta tilanteen edellyttämä asianmukainen harkinta sisältää sen, että hallitus on mieltänyt liiketoiminnan keinoksi, eikä tarkoitukseksi. Kun tehtävänä on hyödyllisen tarkoituksen edistäminen, eikä voiton tuottaminen itsessään, jostakin toimesta voi hyödyllisen tarkoituksen näkökulmasta olla parempi pidäytyä kuin ryhtyä siihen. Säätiölain perustelujen mukaan toiminnan rahoittamiseksi harjoitettu liiketoiminta voi välillä olla kannattamatonta, mutta pidemmän aikaa jatkuttuaan, säätiön hallituksen on reagoitava asiaan.<sup>245</sup> Ellei kysymys ole säätiön varsinaisen toiminnan harjoittamisesta, liiketoiminta on keino rahoittaa säätiön hyödyllistä tarkoitusta.

Ellei säännöissä toisin määrätä, säätiö voi harjoittaa sijoitustoimintaa ja liiketoimintaa (säätiölain 1 luvun 6 ja 7 §). Liiketoiminnan on liityttävä välittömästi säätiön säännöissä määriteltäviin toimintamuotoihin. Sääntömääräyksen perusteella säätiö voi lisäksi harjoittaa muuta liiketoimintaa toimintamuotojensa rahoittamiseksi. Vaikka säännöksessä lukee vain toimintamuotoihinsa välittömästi liittyvää liiketoimintaa, toimintamuodot voidaan säännöissä määritellä yhtä väljästi kuin esimerkiksi osakeyhtiön toimiala. Sääntömääräys ”kaikki säätiön tarkoitusta hyödyttävät lailliset toimintamuodot” on säätiölain perustelujen mukaan mahdollinen.<sup>246</sup> Säätiön sääntöihin perustuvan liiketoiminnan osalta ei myöskään edellytetä liiketoiminnan laadun yksityiskohtaista määrittelyä.<sup>247</sup>

Säätiöt voivat olla liiketoiminnassa mukana siinä missä osakeyhtiöt ja muut kaupalliset toimijat. Liiketoiminnassa säätiöt altistuvat samoille riskeille kuin muut toimijat. Liiketoimintaympäristö on sama kaikille siinä mukana oleville. Säätiö liiketoiminnanharjoittajana poikkeaa kuitenkin kaupallisista toimijoista merkittävällä tavalla. Lain nimenomaisen sanamuodon mukaan säätiön tarkoitus ei ole liiketoiminnan harjoittaminen. Säätiölain perusteluissa on täsmennetty, että tarkoitus ei voi olla voiton tavoittelu. Samoin on nostettu esiin olennainen ero laajaakin liiketoimintaa harjoittavan säätiön ja yrityksen välillä. Ensin mainitussa ei ole osakkaita, yhtiömiehiä tai jäseniä, jotka voivat päättää liiketoiminnan tuloksen käytöstä

---

<sup>244</sup> HE 109/2005 s. 39.

<sup>245</sup> HE 166/2014 s. 78.

<sup>246</sup> HE 166/2014 s. 69.

<sup>247</sup> HE 166/2014 s. 77.

omaksi hyväkseen, kuten voiton jako tai osuuden myynti.<sup>248</sup> Säätiö on siis mukana liiketoiminnassa eri syistä kuin kaupalliset toimijat. Liiketoiminnan harjoittamisen motiivi tai perustelu ei voi olla voiton tavoittelu, vaan säännöissä määrätyn tarkoituksen toteutumisen edistäminen. Tämä ei voi olla vaikuttamatta hallituksen liiketoimintaa koskevaan päätöksentekoon.

Säätiölain perusteluista voi päätellä, että lainsäätäjän tarkoitus liiketoiminnan harjoittamista koskevan sääntelyn vapauttamisessa ei ole ollut muuttaa säätiön erityispiirteitä. Tarkoitus on ollut helpottaa ja selkeyttää säätiöiden mahdollisuutta toteuttaa tarkoitustaan. Laajempaa oikeutta liiketoiminnan harjoittamiseen on myös perusteltu perustuslain 18 §:n elinkeinovapauden pääsäännöllä.<sup>249</sup> Vanhan säätiölain voimassa ollessa liiketoimintakieltonormin perustuslain mukaisuus olikin kyseenalaistettu.<sup>250</sup> Voimassa olevan säätiölain perusteella säätiön hallituksella on aiempaa laajempi toimintavapaus tarkoituksen toteuttamisessa. Tämä vapaus koskee keinojen valintaa säätiön tarkoituksen toteuttamisessa. Mutta sitä rajoittaa, aivan kuten aiemminkin, velvollisuus edistää säätiön hyödyllistä, ei kaupallista, tarkoitusta ja säätiön etua. Tähän velvollisuuteen säätiön hallitus on sidottu. Näin ollen liiketoimintaa koskevia ratkaisuja tehdessään säätiön hallituksen on otettava aina huomioon myös se, miten ratkaisu vaikuttaa säätiön tarkoituksen ja säätiön edun edistämiseen.

#### 4.3 Oikeushenkilöllisyyden huomioon ottaminen päätöksenteossa

Säätiön oikeushenkilöllisyys ei ole säätiötä rekisteröidyistä yhdistyksistä tai yhtiöistä erotettava, vaan päinvastoin niihin yhdistävä tekijä. Säätiön hallituksen huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuutta arvioitaessa siihen on kuitenkin aihetta erikseen kiinnittää huomiota. Tänäkin päivänä ovat ajankohtaisia Heikki Halilan vajaa 20 vuotta sitten esiin nostamat kysymykset julkisyhteisöjen perustamien ja niiden yhteydessä toimivien säätiöiden asemasta itsenäisinä oikeushenkilöinä. Säätiön hallituksen jäsen, joka on samalla esimerkiksi kunnan virkamies tai luottamushenkilö, on säätiöoikeudellisessa korvausvastuussa, jos hän on pyrkinyt säätiössä edistämään julkisyhteisön intressiä ja tästä aiheutuu säätiölle vahinkoa.<sup>251</sup>

---

<sup>248</sup> HE 166/2014 s. 65.

<sup>249</sup> HE 166/2014 s. 77.

<sup>250</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 130.

<sup>251</sup> Halila LM 1998 s. 35. Asia on nostettu esiin myös ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa, Olsson 2008 s. 476. Helsingin käräjäoikeudessa vireillä olevaan vahingonkorvausoikeudenkäyntiin Pietari-säätiö sr ja PRH vastaan säätiön entiset hallituksen jäsenet (L15/50822) liittyy myös säätiön toimielinten toiminta läheisessä yhteydessä osaan säätiön perustajista. PRH:n valvonta-asiaa 2016/710357 JUPITER-säätiö sr koskevassa valvontamuistiossa 4.4.2017 on käsitelty säätiön toimielinten jäsenten toimintaa Vaasan kaupungin päättäessä säätiön toimintaan vaikuttavista asioista. Aamulehden jutussa 7.8.2017 on esillä Tampereen Kotilinnasäätiö sr: ”Demareilla merkittäviä kaksoisrooleja Tampereella - Muut valtuustoryhmät tuomitsevat käytännön”.

Kysymys on hallituksen jäsenen lojaliteettivelvollisuudesta.<sup>252</sup> Sen merkitys korostuu, kun säätiö toimii läheisessä yhteydessä toisen organisaation kanssa. Julkisyhteisöt perustavat ja rahoittavat yksityisoikeudellisia säätiöitä erilaisia tarkoituksia edistämään. Säätiön tultua perustetuksi se ei ole osa julkisyhteisöä, vaan itsenäinen oikeushenkilö. Säätiön hallituksessa olevien julkisyhteisön virkamiesten tai luottamushenkilöiden on tehtävässään säätiössä edistettävä huolellisesti säätiön sääntöihin kirjoitettua tarkoitusta ja säätiön etua. Esimerkiksi julkisyhteisön elimen antamat ohjeet säätiön hallitukselle tai sen jäsenelle voivat olla ristiriidassa säätiön edun, tarkoituksen tai sääntöjen kanssa. Hallituksen jäsen ei voi tehtävässään säätiössä noudattaa tällaista ohjetta rikkomatta samalla säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaista huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuuttaan. Säätiön perustanut julkisyhteisö voi olla säätiön hallituksen jäsenen työnantaja, ja työnantajan ohjeiden noudattaminen on virkamiehen velvollisuus. Ristiriitatilanteessa säätiön hallituksen jäsenen on tehtävässään säätiössä löydetävä ratkaisu, joka on säätiön edun mukainen.

Säätiölain 3 luvun 4 §:n esteellisyysäännökset voivat velvoittaa hallituksen jäsenen pidättymään asian käsittelyyn osallistumisesta. Näissä tilanteissa ei kuitenkaan välttämättä ole kysymys hallituksen jäsenen ja säätiön välisestä oikeustoimesta tai oikeustoimesta, josta säätiön hallituksen jäsenellä on odotettavissa olennaista, säätiön edun kanssa ristiriidassa olevaa etua. Oikeustoimet ovat esimerkiksi säätiön ja säätiön perustaneen kunnan välisiä, eikä yksittäisellä virkamiehellä ole odotettavissa asiasta sen enempää positiivisia kuin negatiivisia seurauksia. Hän hoitaa tehtävänsä toisaalta kunnan virkamiehenä ja toisaalta säätiön hallituksen jäsenenä. Esteellisyysäännöksillä ei siis välttämättä ole vaikutusta asian käsittelyyn, eikä riitä, että niitä on noudatettu.

Kaikkea toimintaa säätiön hallituksen jäsenen tehtävässä ohjaa huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuus. Hyvään hallintotapaan kuuluu myös kertoa lojaliteetin mahdollisesti vaarantavista seikoista.<sup>253</sup> Vaikkei itselle olisikaan odotettavissa asiassa etua, ei säätiön hallituksen jäsen voi edistää muutaakaan, siis esimerkiksi perustajana tai rahoittajana olevan julkisyhteisön etua. Eikä sekään riitä, että pidättäytyy edistämästä julkisyhteisön etua. Hallituksen jäsenen on säätiölain mukaan edistettävä säätiön etua. Mikäli julkisyhteisön elimen antamien ohjeiden noudattaminen tai etujen edistäminen säätiön hallituksen jäsenen tehtävässä aiheuttaa säätiölle vahinkoa, on säätiön vahingonkorvausvaatimus mahdollinen.

---

<sup>252</sup> HE 166/2014 s. 73.

<sup>253</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 67.

Sen sijaan, että jatkuvasti ollaan erilaisten esteellisyystilanteiden tai sitä lähellä olevien tilanteiden edessä, olisi säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaista suorittaa seuraava pohdinta ensinnäkin hallituksen ja toiseksi hallituksen jäsenen toimesta. Kun hallitus täydentää itse itseään tai sen valinnasta päättää säätiön hallintoneuvosto, myös tätä hallituksen valintapäätöstä säätiössä koskee säätiölain huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuus. Säätiössä hallituksen valinnasta päättävän tulisi pohtia, minkälainen hallituksen kokoonpano kokonaisuutena parhaiten edistää säätiön tarkoitusta ja etua. On paikallaan kysyä, onko sellainen hallitus säätiön edun mukainen, jossa esteellisyystilanteet usein rasittavat hallitustyöskentelyä. Yksittäisen hallituksen jäsenen taas on tarpeellista pohtia, pystyykö edistämään säätiön tarkoitusta ja etua johtuen muista riippuvaisuuksista. Mikäli vastaus on negatiivinen, voi säätiön edun mukainen ratkaisu olla, säätiön hallituksen jäsenyydestä pidättäytyminen tai siitä luopuminen. Kun hallituksen valinta kuuluu säätiön ulkopuoliselle taholle, tämä voi tehdä valintapäätöksen omista lähtökohdistaan. Kohdesäätiön tarkoitus ja etu eivät sido tällaista valitsijaa.

Toinen asia on, että jos säätiö toimii julkisen tuen ja rahoituksen varassa, julkisyhteisöllä ei ole loputonta velvollisuutta rahoittaa säätiön toimintaa. Julkisyhteisö tekee päätökset omista lähtökohdistaan. Säätiön perustajalla ei ole velvollisuutta edistää tai toteuttaa toimivan säätiön tarkoitusta, se on säätiö-oikeushenkilön ja sen hallituksen tehtävä. Säätiö on perustajasta erillinen oikeushenkilö. Julkisyhteisössä voidaan tehdä päätös rahoituksen lopettamisesta. Jos se on ollut ainut tai pääasiallinen säätiön rahoitusmuoto, tarkoittaa se säätiön toimintaedellytysten päättymistä, selvitystilaan tai konkurssiin asettamista ja säätiön purkamista. Mikäli säätiön hallituksen jäsenet ovat tehtävässään toimineet huolellisesti säätiön edun mukaisesti, ei säätiön toimintaedellytysten päättymisen pelkästään ole peruste korvausvastuulle.

Mikäli vahingonkorvausta säätiön hallituksen jäseneltä tällaisessa tilanteessa vaadittaisiin muulle taholle kuin säätiölle, esimerkiksi säätiön velkojalle, entiselle työntekijälle tai henkilölle, joka olisi voinut saada avustusta tai muuta tukea säätiöltä (mahdollinen edunsaaja), ei myöskään säätiölain 1 luvun 4 §:n vastainen menettely riitä säätiölain 8 luvun 1.2 §:n mukaan korvausperusteeksi. Lisäedellytyksenä on muun säätiölain säännöksen kuin 1 luvun 4 §:n rikkominen. Hallituksen toiminta vastoin säätiölain 1 luvun 5 §:n mukaista velvollisuutta varainhoidon suunnitelmallisuudesta voi muuttaa tilanteen. Tässä on ero osakeyhtiö-oikeuteen. Erillistä säännöstä varainhoidon suunnitelmallisuudesta ei ole osakeyhtiölaissa. Jo huolellisuusvelvollisuus sellaisenaan edellyttää jonkinasteista suunnitelmallisuutta varojen hoidossa, mutta säätiölain nimenomaisella varainhoidon suunnitelmallisuusvaatimuksella on erityistä merkitystä säätiölain 8 luvun 1.2 §:ään perustuvassa vahingonkorvausvaatimuksessa. Suunnitelmallisuusvaatimusta koskeva normi suojaa säätiön varallisuutta. Vähimmäisest normin voi katsoa suojaavan niitä, jonka oikeudet riippuvat tai voivat riippua säätiön varallisuuden hoidosta.



Säätiö voi luonnollisesti toimia myös toisen yksityisoikeudellisen oikeushenkilön, toisen säätiön tai esimerkiksi osakeyhtiön, kanssa samassa konsernissa tai muuten läheisessä yhteydessä. Näillä oikeushenkilöillä voi hallituksissa olla samat henkilöt ja esiin voi tulla vastaavia tilanteita kuin edellä esitetty julkisyhteisön ja säätiön osalta. Myös näissä tilanteissa on säätiön hallituksen jäsenen otettava huomioon kunkin säätiön itsenäinen oikeushenkilöllisyys. Säätiön hallituksen jäsenten on säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaisesti edistettävä sen säätiön tarkoitusta ja etua, jonka tehtävää hän kulloinkin hoitaa. Jos kyse on yksittäisistä ristiriitatilanteista, esteellisyysäännösten huolellinen noudattaminen voi riittää ratkaisuksi. Mikäli ristiriitatilanne on jatkuva, voi säätiön edun mukaista olla hallituksen jäsenen vaihtuminen. Kahden oikeushenkilön edut voivat toki myös olla yhtenevät. Tällöin on mahdollista edistää molempia yhtä aikaa.<sup>254</sup>

## 4.4 Säätiön hallituksen aktiivisuus- ja tehokkuusvelvollisuus

### 4.4.1 Aktiivisuusvelvollisuus

Säätiön rakenteessa ei ole toimielintä, joka voisi vapaasti päättää, toteuttaako säätiö tarkoitustaan vai ei. Säätiöllä on tehtävä.<sup>255</sup> Sen tehtävän toteuttaminen kuuluu säätiön hallitukselle. Säätiölain 1 luvun 4 §:n sanamuodon mukaan säätiön tarkoitusta ja etua on edistettävä. Jokaisessa suomalaisessa säätiössä on hallituksen huolellisesti toimien edistettävä säätiön tarkoitusta ja etua. Huolellisuusvelvollisuutta koskevan säännöksen sanamuoto edellyttää aktiivista toimintaa. Hallituksen on toimittava ja toimittava huolellisesti.

Aktiivisuusvelvollisuus termi ei esiinny säätiölain perusteluissa, enkä ole löytänyt sitä kotimaisesta oikeuskirjallisuudestaan. Sen sijaan ruotsalaisessa säätiöoikeudellisessa kirjallisuudessa Katarina Olsson tuo esiin tämän termin sekä hallituksen jäsenen velvollisuuden aktiivisesti toimia säätiön ja säätiötarkoituksen parhaaksi. Hallituksen jäsenen lojaliteettivelvollisuuden rinnalla on aktiivisuusvelvollisuus (aktivitetsplikten). Aktiivisuusvelvollisuus ilmenee hänen mukaansa Ruotsin säätiölain 2 luvun 1 §:stä (hallituksen velvollisuus noudattaa lakia ja säätiön perustamismääräystä säätiön hallinnossa). Oikeuskäytännön puuttuessa aktiivisuusvelvollisuuden rajoja on Olssonin mukaan vaikea asettaa, mutta velvollisuuden

---

<sup>254</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 63.

<sup>255</sup> Ks. kappale 2.2.4.

olemassaolo vaikuttaa selvältä. Hallituksen jäsenen ensimmäinen tehtävä on lojaliteettivelvollisuuden sekä aktiivisuusvelvollisuuden sisäistäminen.<sup>256</sup> Hallituksen jäsenen aktiivisuusvelvollisuus termin voimme mielestäni lainata ruotsalaisesta säätiöoikeudesta. Peruste sille löytyy suoraan voimassa olevan säätiölain 1 luvun 4 §:n sanamuodosta: on edistettävä. Vanhasta säätiölaista Haarmann ei löytänyt perusteita säätiön hallituksen velvollisuudelle aktiivisilla toimenpiteillä edistää säätiötarkoituksen toteuttamista. Aktiiviseen toimimisvelvollisuuteen viittasi vanhassa säätiölaissa hänen mukaansa vain velvollisuus raportoida toimintakertomuksessa pääpiirteittäin, miten säätiö on toiminut tarkoituksensa toteuttamiseksi.<sup>257</sup> Hallituksen toimintavelvollisuus ja toimintatapa tarkoituksen toteuttamisessa määräytyivät hänen mukaansa kussakin säätiöissä sen sääntöjen mukaisesti.<sup>258</sup> Ritva Pykäläinen-Syrjänen sen sijaan on nimenomaan korostanut säätiövarallisuuden käyttämistä ja tarkoituksen tehokasta toteuttamista säätiön hallituksen velvollisuutena jo vanhan säätiölain perusteella.<sup>259</sup>

Säätiön rakenne, tarkoitus ja säätiön hallituksen tehtävä huomioiden, ei aktiivisuusvelvollisuus mielestäni voi olla uusi velvollisuus. Säätiön tarkoitus on jo vuoden 1930 säätiölaista alkaen ollut säännöissä määrätyn tarkoituksen toteuttaminen. Hallitus on säätiön ainut lakisääteinen toimielin ja sen nimenomainen vanhaankin säätiölakiin perustuva tehtävä on ollut huolehtia tarkoituksen toteuttamisesta. Näihin ei voimassa oleva säätiölaki ole tuonut mitään muutosta. Säätiö-oikeushenkilö perustetaan toimimaan, edistämään jotakin hyödyllistä tarkoitusta. Se on säätiön hallituksen tehtävä. Säätiössä ei ole omistajia tai jäseniä, jotka viimekädessä päättäisivät säätiön toiminnasta. Säätiön perustamisen ja rekisteröinnin jälkeen säätiö on omillaan, ja hallituksen tehtävänä ja jatkuvana velvollisuutena on toteuttaa säätiön olemassaolon perustaa eli säännöissä määrättyä hyödyllistä tarkoitusta. Tällä perusteella on jo ennen 1.12.2015 ollut peruste vaatia, että hallitus tätä tehtäväänsä myös hoitaa.

#### 4.4.2 Jatkuva, jokaista toimintavuotta koskeva velvollisuus

Säätiön hallituksen aktiivisuusvelvollisuus on jatkuva ja koskee säätiön jokaista toimintavuotta. Säätiön rakenteessa ei ole toimielintä, joka voisi vapaasti päättää, tarkoituksen toteuttamista koskevan velvollisuuden keskeyttämisestä ilman säätiön tarpeesta ja edusta lähtevää perustetta.

---

<sup>256</sup> Olsson 2008 s. 471–472, 476 ja 480.

<sup>257</sup> Aro 1971 s. 209.

<sup>258</sup> Aro 1971 s. 72.

<sup>259</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 8, 156, 163 ja 255.

Vuosittaista toimintavelvollisuutta vahvistavat säätiölain säännökset tarkoituksen toteuttamisen raportoinnista. Säätiöllä on säätiölain 5 luvun 2.1 §:n mukaan velvollisuus tilikausittain toimintakertomuksessa raportoida siitä, miten tarkoitusta on toteutettu. Säätiössä on lisäksi tilikausittain toimitettava tilintarkastus (säätiölain 4 luvun 1.1 ja 2.1 §). Jokaiselta tilikaudelta tilintarkastuskertomuksessa on lausuttava, onko säätiön tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa annettu olennaiset tiedot säätiön tarkoituspäämääräyksen noudattamisen arvioimiseksi (säätiölain 4 luvun 2.2 §). Tilinpäätös toiminta- ja tilintarkastuskertomuksineen on toimitettava vuosittain PRH:lle (säätiölain 5 luvun 5 §). Tämän vuosittaisen raportoinnin on säätiölain perusteluissa todettu mahdollistavan viranomaisen tehokkaamman valvonnan muun muassa siitä, toimiiko säätiö tarkoituksensa toteuttamiseksi.<sup>260</sup> Tähän kokonaisuutena arvioiden raskaaseen vuosittaiseen menettelyyn käytetään vuosittain säätiövarallisuutta säätiön voimavaroina, tilitoimisto- ja tilintarkastuspalkkioina sekä valvontamaksuina (laki säätiön valvontamaksusta (1048/2013)). Tämä säätiölakiin perustuva vuosittainen raportointi- ja valvontasääntely sekä siihen vaadittava säätiövarojen panostus ilmentää aktiivisuusvelvollisuuden jatkuvuutta. Säätiön hallituksen vapaassa harkinnassa ei ole se, että toteuttaako se säätiön tarkoitusta vuosittain vai ei.

Säätiörekisterin ja säätiövalvonnan siirtoa oikeusministeriöstä PRH:lle koskeneessa hallituksen esityksessä vuonna 1994 on otettu kantaa valvonnan tarkoitukseen. Tarkoituksen on todettu olevan ”huolehtia siitä, että perustajan tarkoitus jatkuvasti toteutuu ja että säätiön toiminnassa noudatetaan lakeja ja säätiön sääntöjä”.<sup>261</sup> Tämä valvonnan tehtävä tarkoituksen jatkuvan toteutumisen huolehtimisesta on toistettu oikeuskirjallisuudessa sanatarkasti vielä 20 vuotta myöhemmin.<sup>262</sup> Säätiön varojen tosiasiallinen käyttö säätiön tarkoitukseen on myös todettu valvonnan funktioksi.<sup>263</sup> Kun viranomaisen tehtäväksi on säädetty säätiön tarkoituksen jatkuvan toteuttamisen valvonta, on tästäkin pääteltävissä, että myös säätiön hallituksen toimimisvelvollisuus on jatkuva. Säätiön hallitus ei ilman säätiön lähtökohdista tulevaa perustetta voi päättää toiminnan keskeyttämisestä, lepäämään jättämisestä.

Viranomaiskäytännössä ei ilmeisesti vanhan säätiölain voimassa ollessa puututtu säätiön passiivisuuteen tarkoituksen toteuttamisessa. Tämä ei tarkoita, etteikö säätiöllä olisi ollut velvollisuus aktiiviseen toimintaan ja viranomaisella sen valvomiseen. Voimassa olevan sää-

---

<sup>260</sup> HE 166/2014 s. 45–46.

<sup>261</sup> HE 93/1994, Yleisperustelut, 2. Nykytila ja ehdotetut muutokset, 2.1 Säätiöt sekä niiden rekisteröinti ja valvonta.

<sup>262</sup> Jauhiainen 2014 s. 635.

<sup>263</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 350.

tiölain aikainen viranomaiskäytäntö osoittaa vahvasti hallituksen jäsenen aktiivisuusvelvollisuutta. Suuri osa PRH:n vuoden 2016 säätiövalvonta-asioista koski nimenomaan tilanteita, joissa säätiö ei ollut toteuttanut tarkoitustaan toimikaudella.<sup>264</sup>

#### 4.4.3 Aktiivisuusvelvollisuus yksittäisen hallituksen jäsenen toiminnassa

Koska huolellisuusvelvollisuus on hallituksen jäsenellä henkilökohtaisesti, tarkoittaa tämä, että siihen sisältyvä aktiivisuusvelvollisuus on myös jokaisella hallituksen jäsenellä. Yksittäisen hallituksen jäsenen kannalta aktiivisuusvelvollisuus tarkoittaa, että hän on velvollinen osallistumaan säätiön johtamiseen tarkoituksen toteuttamiseksi ja edistämiseksi. Kunkin jäseneksi valitun on aktiivisesti ja konkreettisesti osallistuttava säätiön hallintoon ja säätiön toiminnan kehittämiseen ja tarvittavien toimien läpivientiin säätiön tarkoituksen toteuttamiseksi. Hallituksen jäsenen on osallistuttava hallituksen kokouksiin.<sup>265</sup>

Jokainen hallituksen jäsen on omalta osaltaan velvollinen huolehtimaan, että säätiössä toteutetaan asioita, jotka vievät tarkoitusta eteenpäin. Tuudittautuminen siihen, että toiset tekevät asiat, ei ole huolellista toimintaa. Kokouksiin osallistumisen lisäksi on myötävaikutettava säätiölle tarpeellisten ja hyödyllisten päätösten tekemiseen muun muassa käyttämällä hallituksen jäsenelle kuuluvaa äänioikeutta. Esteellisyyssäännökset toisaalta vievät hallituksen jäseneltä oikeuden osallistua asian käsittelyyn ja äänestää siitä, mutta toisaalta myös velvollisuuden osallistua ja äänestää.<sup>266</sup> Heikki Halila on todennut itsensä jääväämisestä ilman juridista perustetta voivan seurata vahingonkorvausvelvollisuuden.<sup>267</sup> Käytännössä itsensä jäävääminen ilman perustetta tarkoittaa päätöksenteosta vetäytymistä ilman syytä eli passiivisuutta. Oikeuskirjallisuudessa on todettu huolellisuusvaatimuksen jäävän täyttymättä, jos hallituksen jäsenen poissaolo tai itsensä jäävääminen ovat toistuvia esimerkiksi vastuun välttämiseksi ristiriitatilanteissa tai vaikeissa kysymyksissä.<sup>268</sup> Passiivisuus on tehtävän laiminlyöntiä ja vahingonkorvausvelvollisuus on perusteltu, mikäli passiivisuudesta aiheutuu vahinkoa. Vahingonkorvausoikeuden mukaan, kun henkilöllä on toimintavelvollisuus, hänen

---

<sup>264</sup> PRH:n kotisivut, Valvonta-asiat 2016.

<sup>265</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 535. Myös Varsinais-Suomen käräjäoikeuden 18.8.2017 antaman lainvoimaa vailla olevan päätöksen (17/23242) perusteluissa todetaan, että ”Hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuteen kuuluu se, että hän osallistuu hallituksen kokouksiin, mikäli hänellä ei ole laillista estettä poissaololleen. Hallituksen jäsen ei voi valita, millä tavalla ja miltä osin hän täyttää hallituksen jäsenen tehtävänsä. Hallitustyöskentelyn laiminlyöntiä voidaan pitää säätiölain vastaisena toimintana, johon säätiövalvonnalla on oikeus ja velvollisuus puuttua.”

<sup>266</sup> Olsson 2008 s. 472.

<sup>267</sup> Halila LM 1998 s. 30 ja 36.

<sup>268</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 535.

on otettava huomioon myös omasta passiivisuudesta mahdollisesti syntyvät seuraukset.<sup>269</sup> Säätiön hallituksen jäsenellä on toimintavelvollisuus. Hänen on otettava huomioon oman passiivisuutensa seuraukset ja kannettava vastuu mahdollisista vahingoista säätiölle.

Vasta-argumenttina on mahdollista esittää, että säätiön tarkoituksen toteuttamisen näkökulmasta on riittävää, että päätösvaltainen enemmistö hallituksen jäsenistä toimii aktiivisesti. Säätiölain 3 luvun 3.3 §:n mukaan hallitus on päätösvaltainen, kun yli puolet sen jäsenistä ovat paikalla, ellei säännöissä ole asiasta tiukempaa vaatimusta. Jos esimerkiksi viiden jäsenen hallituksesta aina samat kolme henkilöä osallistuvat kokoukseen ja kaksi jäsentä jäävät pois, on hallitus lähtökohtaisesti päätösvaltainen ja pystyy toiminaan. Mikäli säännöissä on tiukennettu päätöksentekomenettelyä joissakin asioissa, ei hallitus kuitenkaan siltä osin pysty toimimaan. Esimerkiksi sääntömuutos voi edellyttää enemmistöpäätöstä suuremman kannatuksen tai jopa kaikkien hallituksen jäsenten hyväksynnän. Sääntömuutos voi olla kriittinen säätiön tarkoituksen edistämässä ja säätiön säätiölain mukaisessa toiminnassa. Myös säätiölaissa on tiukennettuja päätöksentekovaatimuksia (tarkoituksen muuttaminen säätiölain 6 luvun 2 §:ssä ja sulautuminen säätiölain 11 luvun 5 §:ssä).

Passiivisena pysyttelevien eli tehtävänsä laiminlyöneiden hallituksen jäsenten menettelystä realisoituu säätiölle konkreettista vahinkoa viimeistään siinä vaiheessa, kun esimerkkitapauksessa kolmaskin hallituksen jäsen laiminlyö tehtävänsä. Tällöin ei enää saada päätösvaltaista hallitusta koolle ja säätiö ei voi toimia. Säätiön asioiden hoitamattomuudesta voi aiheutua niin ylimääräisiä kustannuksia kuin taloudellisia menetyksiä säätiölle. Aiheutuneista vahingoista ovat vastuussa kaikki sen syntymiseen myötävaikuttaneet hallituksen jäsenet, ei vain viimeisin tehtävänsä laiminlyöjä. Niin kauan kun vahinkoa ei aiheudu, ei vahingonkorvauskysymys luonnollisesti aktualisoidu. Säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaisen huolellisuusvelvollisuuden rikkominen sen sijaan voidaan todeta jo aiemmin, ja se voi johtaa muihin säätiölain mukaisiin seurauksiin, kuten hallituksen jäsenen erottamiseen säätiölain 14 luvun 10.1 §:n perusteella.<sup>270</sup>

Koska huolellisuus- ja aktiivisuusvelvollisuus on henkilökohtainen, ei toisen henkilön toiminta voi vaikuttaa toisen toiminnan arviointiin. Jokainen hallituksen jäsen on henkilökohtaisesti velvollinen edistämään säätiön tarkoitusta. Hallitus on kollegiaalinen elin eli tätä

<sup>269</sup> Hemmo 2005 s. 110 ja Ståhlberg – Karhu 2013 s. 84.

<sup>270</sup> Satakunnan kärjäoikeuden lainvoimaiseksi jääneessä Martti Mäntylä säätiö sr:n tapauksessa PRH haki säätiön hallituksen jäsenten erottamista ja uskotun miehen määräämistä (Satakunnan kärjäoikeus, H15/14461). PRH:n hakemus hyväksyttiin. Kärjäoikeuden perusteluissa todetaan: ”Mäntylä on ollut täysin passiivinen ja Antila on lähes säännön mukaisesti jäänyt pois kokouksista. Antila ja Mäntylä ovat laiminlyöneet hallituksen jäsenen lakiin perustuvat velvollisuutensa ja näin menetellen jatkuvasti toimineet säätiölain ja säätiön sääntöjen vastaisesti.” Ks. myös alaviite 265 Varsinais-Suomen kärjäoikeuden päätöksestä.

tehtävää toteutetaan yhdessä muiden hallituksen jäsenten kanssa, hallituksen kokouksissa joko fyysisesti kokoontumalla tai teknisten yhteyksien välityksellä. Huolellinen toiminta säätiön hallituksessa edellyttää siis osallistumista hallituksen työskentelyyn. Passiivisuus tai tarkoituksen toteuttaminen jollain tavalla säätiön hallituksesta irrallaan ei ole säätiölain mukaista huolellista toimintaa. Jos säätiön säännöissä on hallituksen jäsenten vähimmäismääräksi määrätty esimerkiksi viisi jäsentä, on myös säännöistä päättäneen tarkoitus ollut, että tarkoituksen toteuttamiseen panostetaan viiden jäsenen voimin.

#### 4.4.4 Tehokkuusvelvollisuus

Säätiölain perusteluissa lähdetään olettamasta, että säätiössä on pyrkimys toteuttaa tarkoitusta tehokkaasti.<sup>271</sup> Taloudellinen tehokkuus tarkoittaa, että resurssit käytetään mahdollisimman hyvin tavoitteen saavuttamiseen eikä niitä tuhlaata.<sup>272</sup> Aiheutuvia kustannuksia verrataan saavutettuun tulokseen. Euromääräinen voitto on helppo laskea, mutta säätiö ei tavoittele voittoa. Lakiin perustuvana tavoitteena on sääntöjen mukaisen tarkoituksen edistyminen. Sen tarkka mittaaminen ei aina ole mahdollista. Se on kuitenkin varmaa, että mitä enemmän aiheutuu kustannuksia, sitä vähemmän jää resursseja tarkoituksen toteuttamiseen, ja se ei voi olla säätiön etu. Hallituksen nimenomaisena tehtävänä säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaan on säätiön edun edistäminen. Tämä pitää sisällään myös kustannustehokkuuden.

Säätiön tehokkuus on ollut Ritva Pykäläinen-Syrjäsen väitöskirjatutkimuksen kohde. Tutkimuksen hypoteesi oli, että myös apurahasäätiön johdon on toimittava taloudellisesti tehokkaasti: ”ilman jaettavaa ei voi jakaa”.<sup>273</sup> Säätiön tehokkuutta hän on pitänyt avainkysymyksenä ja mittarina tehtävässä onnistumiselle.<sup>274</sup> Hänen johtopäätöksensä oli, että vanha säätiölaki ja sen esityöt puolsivat tulkintaa tehokkuusperiaatteen olemassaolosta, vaikka laissa ei suoranaista vaatimusta ollutkaan.<sup>275</sup> Tehokkuusvaatimusta perustellessaan hän on viitanut muun muassa säätiön taloutta käsittelevään Samuli ja Johanna Perälän kirjaan. Siinä on todettu, että saavutettu voitto tai ylijäämä ei ole säätiön toiminnan onnistumisen mitta, vaan tarkoituksen toteuttamisen tehokkuus. Vaikka voittoa ei tavoitella, tehtävä on toteutettava mahdollisimman tehokkaasti ja taloudellisesti. Toiminnan turvaamisella eli säätiöoikeudessa

---

<sup>271</sup> HE 166/2014 s. 66 ja 72.

<sup>272</sup> Wikipedia 24.8.2017.

<sup>273</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 8.

<sup>274</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 50 ja 138.

<sup>275</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 48 ja 348–349.

keskeisellä pysyvyydellä on perusteltu sitä, että ainakin pitkällä aikavälillä tulojen on oltava menoja suuremmat ja kassavirtojen positiiviset.<sup>276</sup>

Onko säätiön sitten onnistuttava? Mielestäni voimassa olevan säätiölain sanamuoto ei jätä epäselväksi edellä mainitun tehokkuusperiaatteen olemassaoloa. Jo säätiön tarkoituksesta on laissa nimenomaisesti säädetty, että se ei saa olla säätiön lähipiirin, esimerkiksi säätiön hallituksen, taloudellinen tukeminen. Huolellisuusvelvollisuuden toinen osa - säätiön edun edistäminen – vaatii tehokkuutta säätiön hallitukselta. Hallinnon kustannusten suhde tarkoituksen toteuttamiseen säätiössä on merkityksellinen. Jos kustannukset ovat ylisuuret suhteessa siihen, mitä saadaan aikaan, se ei ole säätiön edun mukaista. Tämä tarkoittaa toimimista vastoin lain sanamuotoa.

Tehokkuus tulee monessa kohtaa esiin myös säätiölain perusteluissa. Siellä todetaan ensinnäkin säätiön tehokkaan toiminnan mahdollistaminen ja siihen kannustaminen.<sup>277</sup> Tehokkuus on tavoite, johon säätiöitä kannustetaan. Säätiöiden tehokkaan toiminnan mahdollistaminen on ollut yksi kokonaisuudistuksen tavoitteista. Perusteluissa on yhdeksän kohtainen esimerkkiluettelo esitykseen sisältyvistä uudistuksista, joiden on katsottu edistävän säätiötoiminnan tuloksellisuutta ja tehokkuutta.<sup>278</sup> Toisaalta säätiölain perustelut myös tukevat käsitystä, että tehokkuus ei ole pelkkä mahdollisuus, vaan säätiön hallituksen velvollisuus.<sup>279</sup> ”Säätiön johdon huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuuden (luvun 4 §) perusteella johdolla on velvollisuus järjestää säätiön toiminta niin, että säätiön varoilla edistetään säännöissä määrätyn tarkoituksen toteutumista sen sijaan, että varat käytettäisiin pääosin esimerkiksi hallintokuluihin, jotka eivät ole tarpeen tarkoituksen toteuttamisen kannalta.”<sup>280</sup> Lain perustelut siis tukevat hallituksen huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuuteen sisältyvää tehokkuusvelvollisuutta.

Toiminta ei ole tehokasta, jos tarkoitusta ei toteuteta lainkaan, eikä myöskään silloin, kun sen toteuttamisesta aiheutuu suhteettoman paljon kustannuksia. Säätiölle syntyy kustannuksia joka vuosi. Vaikka säätiö pysyttelisi täysin passiivisena, vähintään tilinpäätös on laadittava, tarkastettava ja raportoitava valvontaviranomaiselle joka vuosi. Säätiöllä on oltava vähintään yksi tilintarkastaja, jolle on maksettava palkkio. Hallituksen jäseniä on oltava vähin-

---

<sup>276</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 138 ja Perälä – Perälä 2006 s. 29.

<sup>277</sup> HE 166/2014 s. 41 ja 52.

<sup>278</sup> HE 166/2014 s.41, 52–53.

<sup>279</sup> HE 166/2014 s. 33, 41, 52–53, 66, 72 ja 119.

<sup>280</sup> HE 166/2014 s. 66 ja 72.

tään kolme. Nämä voivat toimia palkkiottakin, mutta oikeus palkkioon heillä on jo minimi-hallinnon hoitamisen ja vastuun kantamisen perusteella.<sup>281</sup> Hallinnon ja raportoinnin kustannusten lisäksi tulevat omaisuuden säilytys- ja hallinnointikulut sekä valvontamaksu. Täysin passiivisessa säätiössä on helppo todeta kustannusten ja tarkoituksen toteuttamisen epäsuhta, kun toinen luku on aina positiivinen ja toinen nolla.

Jotta toimivassa säätiössä olisi kysymys huolellisuusvelvollisuusnormin rikkomisesta, täytyisi tietää, milloin kustannukset ovat liian suuret. Viranomais- tai tuomioistuinkäytäntöä ei ole säätiön toiminnan tehokkuudesta. Toiminnallisen säätiön kulusuhdetta voi verrata vastaavaa toimintaa harjoittavaan yritykseen. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta seuraa sen jäsenenä olevien apurahasäätiöiden hallintokulujen suhdetta jaettujen apurahojen määrään. Neuvottelukunnan jäsensäätiöiden keskimääräiset hallintokustannukset ovat noin 11–12 % jaetun tuen määrästä.<sup>282</sup> Neuvottelukunnan jäsensäätiöiden tehokkuus on erinomainen.<sup>283</sup> Näitä säätiöitä Suomen noin 2 700 säätiöstä on vajaa 200. Tehokkuus ei välttämättä ole yhtä hyvä kaikissa säätiöissä. Esimerkkinä tällaisesta on mahdollisesti Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa vuonna 2017 vireillä ollut säätiön hallituksen erottamista koskeva hakemusoikeudenkäynti. Hakemuksen sisältöä ei käräjäoikeuden päätöksessä käsitelty, koska kaikki hallituksen jäsenet erosivat hakemuksen vireille tultua. Yhtenä hakemuserusteena erottamiselle kuitenkin olivat säätiön ylisuuret hallintokulut.<sup>284</sup>

Säätiölain sanamuoto ja lain perustelut edellyttävät hallituksen toteuttavan säätiön tarkoitusta ja tekevän sen tehokkaasti. Muu toiminta ei edistäisi säätiön – vaan jonkin toisen – etua. Tehokkuuden seuranta kuuluu säätiön hallituksen huolelliseen toimintaan. Vain siten säätiön hallitus voi varmistua, että se edistää säätiön etua ja toimii säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaan. Säätiölain hallituksen esityksessä kirjanpitolakia tiukempaa konsernitilinpäätösvaativuodesta on perusteltu muun muassa sillä, että avoimuutta lisäävä konsernitilinpäätös edistää säätiön toiminnan tehokkuuden arviointia.<sup>285</sup> Tehottomasta toiminnasta voi seurata säätiölle vahinkoa, ja siitä jokainen hallituksen jäsen on henkilökohtaisesti vahingonkorvausvelvollinen säätiölle.

---

<sup>281</sup> HE 89/1985 s. 8. Olsson 2008 s. 479.

<sup>282</sup> Suvikumpu 2016.

<sup>283</sup> Tämä on todettu myös säätiölain perusteluissa. HE 166/2014 s. 52.

<sup>284</sup> Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, hakemusasia H 17/2017. PRH haki Trygwe och Hjördis Nymans stiftelse sr:n hallituksen erottamista säätiölain vastaisen menettelyn perusteella. Hallituksen jäsenet päättivät erota itse hallituksesta hakemuksen vireille tultua. Käräjäoikeuden lainvoimaisessa päätöksessä 13.3.2017 ratkaistiin lähinnä se, että eronneet jäsenet eivät enää uudestaan voineet valita itseään säätiön hallitukseen (Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, H 17/2072).

<sup>285</sup> HE 166/2014 s. 33.



Säätiölain perustelujen mukaan tilintarkastajan ei edellytetä arvioivan säätiön toiminnan tehokkuutta ja tuloksellisuutta.<sup>286</sup> Tämän tutkimuksen kohteena ei ole tilintarkastajan toiminta, mutta nähdäkseni jossain vaiheessa tilintarkastajankin täytyisi toimia myös säätiön tehottomuuden suhteen. Tilintarkastuslain 3 luvun 5.5 §:n (622/2016) mukaan tilintarkastajan on huomautettava tilintarkastuskertomuksessa, jos säätiön toimielimen jäsen on syyllistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus säätiötä kohtaan, tai jos toimielimen jäsen on rikkonut säätiötä koskevaa lakia tai säätiön sääntöjä. Jos tilintarkastaja ei reagoi säätiön toiminnan tehottomuuteen, on viranomaisen mahdollisuudet puuttua siihen heikot.

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että säätiöitä valvovat viranomaiset eivät edellytä säätiötoiminnalta tehokkuutta. Säätiön hallintomenojen tai tarkoituksen toteuttamiseen käytetyn määrän suhdetta säätiön tuottoihin ei ole valvottu.<sup>287</sup> Pykäläinen-Syrjänen on kuitenkin perustellut viranomaisvalvonnan ratkaisevaa roolia johdon tarkoituksen tehokkaassa toteuttamisessa, koska säätiössä ei ole omistajia johtoa valvomassa.<sup>288</sup> Olen samaa mieltä viranomaisvalvonnan roolista Pykäläinen-Syrjäsen kanssa. Viranomaisvalvonnan toimivuuden edellytyksenä on toimiva tilintarkastus. Omistajavalvonnan puuttumisen säätiössä on todettu korostavan tilintarkastajan asemaa ja tärkeyttä säätiössä.<sup>289</sup> Jos säätiön hallitus ei huolehdi toiminnan tehokkuudesta, eikä tilintarkastajakaan reagoi tehottomuuteen, on viranomaisvalvonnassa siihen kuitenkin vaikea puuttua.

Tehokkuusvaatimus ei tarkoita, että säätiön tulisi pihistellä säätiön hallituksen palkkioissa tai tarpeellisten asiantuntijapalveluiden käyttämisessä. Tarkoitusta ei voida toteuttaa ilman kustannuksia, mutta niiden on lähdettävä säätiön tarpeesta ja niitä on seurattava. Kustannusten on oltava oikeasuhteisia tehtyyn työhön tai tarvittuun apuun nähden. Säätiön etu on hallitus, jolla on osaamista, asiantuntemusta ja kokemusta sekä ostettavissa sellaista niissä erityistilanteissa, kun oma kapasiteetti ei riitä. Osaamisesta, asiantuntemuksesta ja kokemuksesta on maksettava, ja säätiö on samoilla johdon rekrytointimarkkinoilla kuin muutkin yhteiskunnan toimijat.

---

<sup>286</sup> HE 166/2014 s. 122.

<sup>287</sup> Jauhiainen 2014 s. 624–625.

<sup>288</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 201 ja 302.

<sup>289</sup> Ks. edellä kappale 2.2.7 säätiöiden ulkoisesta valvonnasta

Säätiön hallituksen jäsenyyttä on vanhaa säätiölakia muutettaessa vuonna 1964 pidetty yhteiskunnallisena luottamustehtävänä, ja perusteltu sillä tiukkaa palkkio-oikeuden rajoittamista.<sup>290</sup> 20 vuotta myöhemmin lakia jälleen muutettiin. Pidettiin kohtuuttomana, että säätiön hyväksi tehdystä työstä ei saisi muuta korvausta kuin kokouspalkkion. Muutoksen perusteluissa kiinnitettiin huomio myös jäsenen tehtävään liittyvään oikeudelliseen vastuuseen.<sup>291</sup> Säätiölain mahdollistamasta palkkiosta huolimatta tänäkin päivänä tehdään paljon arvokasta talkootyötä säätiöiden ja niiden hyödyllisten tarkoitusten hyväksi.<sup>292</sup> Säätiön hallituksen jäsenen tehtävä on vaativa ja vastuullinen. Hän on palkkionsa ansainnut säätiön tarkoituksen aktiivisena edistäjänä ja henkilökohtaisen vastuun kantajana.

Kun hallituksen jäsenen palkkioistakin säätiössä yleensä päättää hallitus itse, on huomattava, että myös tässä päätöksessä hallituksen on noudatettava säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaista huolellisuusvelvollisuutta. Palkkioista päätettäessä on oltava erityisen huolellinen huomioden, että kysymys on omista palkkioista ja harkittava, mikä on säätiön edun mukaista.<sup>293</sup>

#### 4.4.5 Poikkeavat toimintavuodet

Kaikki säätiön toimintavuodet eivät luonnollisesti ole samanlaisia. Jonakin vuonna tarkoitusta ei ole mahdollista toteuttaa tai aiheutuvat kustannukset voivat selvästi ylittää tarkoituksen toteuttamisen, ja silti hallituksen toiminta on huolellisuusvelvollisuuden mukaista. Esimerkiksi toiminnallinen säätiö voi joutua tilapäisesti keskeyttämään tarkoituksen toteuttamisen ja panostamaan kustannuksia tarkoituksen toteuttamisen välineenä olevan kiinteistön ja rakennuksen kunnostamiseen. Myös säätiölain perusteluissa todetaan mahdollisuus hallintokulujen tilapäiseen epäsuhteeseen. Esimerkkinä mainitaan toiminnallisen säätiön toiminnan käynnistäminen.<sup>294</sup>

Edellä mainittu esimerkki kiinteistön kunnossapitoon liittyvästä keskeytyksestä ei kuitenkaan poikkeuksetta ole säätiölain mukainen menettely. Huolellisuusvelvollisuuteen kuuluu

---

<sup>290</sup> HE 4/1964 s. 2.

<sup>291</sup> HE 89/1985 s. 8.

<sup>292</sup> HE 166/2014 s. 103, Suvikumpu 2016.

<sup>293</sup> PRH:ssa on vuonna 2017 tehty kolme päätöstä koskien menettelyä säätiön hallituksen palkkio-asiassa. Mikään näistä ei ole koskenut palkkion määrää, vaan kaikki ovat koskeneet siis ainoastaan menettelyä asiasta päätettäessä. Päätöksistä kaksi on lainvoimasta: PRH:n 16.2.2017 asiassa 2016/616483 Kirill Babitzinin säätiö sr:lle antama päätös ja 19.6.2017 asiassa 2017/619484 Maritza ja Reino Salosen säätiö sr:lle antama päätös. Kolmannesta samaa aihetta koskeneesta päätöksestä on valitettu Helsingin hallinto-oikeuteen: Ida ja Lauri Reinikaisen Säätiö sr:n asiassa 2016/616780 päätös 19.6.2017. Asian käsittely hallinto-oikeudessa on kesken.

<sup>294</sup> HE 166/2014 s. 66.

säätiön omaisuuden kunnosta huolehtiminen siten, että se on käytettävissä tarkoituksen toteuttamiseen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.<sup>295</sup> Arvioitava on myös säätiölain 1 luvun 5 §:n varainhoidon suunnitelmallisuutta koskevan vaatimuksen noudattamista. On kysyttävä, olisiko säätiön omaisuuden kunnostus- ja korjaustoimenpiteiden huolellisella suunnittelulla vältetty toiminnan keskeytyminen. Huolimattomasta menettelystä johtuvasta toiminnan keskeyttämisestä säätiölle aiheutuvat ylimääräiset kustannukset tai menetykset ovat vahinkoa, josta säätiön hallituksen jäsenellä voi olla vahingonkorvausvastuu. Tässäkin säätiölain 1 luvun 5 §:n edellyttämän suunnitelmallisuuden rikkominen mahdollistaa myös säätiön ulkopuolisen korvausvaatimuksen edellyttäen, että ulkopuoliselle on aiheutunut vahinkoa säätiön toiminnan keskeytymisestä. Normin suojatarkoitus pitäisi täytyä, kun suunnitelmallisuus suojaa säätiön varoja käytettäväksi säätiötarkoitukseen.

Säätiön hallituksen toiminta on huolellista, kun kustannusten suhdetta tarkoituksen toteuttamiseen seurataan säännöllisesti ja tilanteeseen reagoidaan, kun se on vaarassa huonontua tai viimeistään, kun se alkaa huonontua säätiön edun näkökulmasta. Poikkeamat ovat mahdollisia tilapäisesti, kun ne voidaan perustella tarkoituksen toteuttamisen ja säätiön edun näkökulmasta.

On myös huomattava, että tehokkuutta voidaan nimenomaan saavuttaa sillä, että pienempi säätiö ei jaa apurahoja joka vuosi, vaan esimerkiksi joka toinen vuosi. Mikäli toiminta on kokonaisuutena hyödyllistä ja tehokasta, sitä on perusteltua jatkaa, vaikka vuosittaiseen toimintaan ei päästäkään.

#### 4.4.6 Velvollisuus olosuhteiden edellyttämiin muutoksiin

Kun kysymys ei enää ole perustellusta tilapäisyydestä, vaan tarkoituksen hyödytön tai tehoton toteuttaminen tai täydellinen passiivisuus jatkuu pidempään, on säätiön hallituksen velvollisuus toimia.

Säätiölain perustelujen mukaan huolellisuus- ja lojaliteettiperiaate velvoittaa säätiön hallitusta muuttamaan sääntöjen tarkoitusemäärystä silloin, kun tarkoituksen toteuttaminen on mahdotonta tai olennaisesti vaikeutunut tai huomattavalta osalta hyödytöntä tai lain tai hyvien tapojen vastaista. Perustelujen mukaan muuten säätiön varat eivät enää tule käytetyksi hyödyllisellä tavalla. Säätiölain säännös tarkoituksen muuttamisesta muuttuneiden olosuhteiden perusteella on muuttunut aiempaan verrattuna siten, että voimassa olevan lain 6 luvun

---

<sup>295</sup> HE 166/2014 s. 74, Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 61.

2.1 §:n mukaan säädetyn olosuhdemuutoksen vallitessa säätiön hallitus on velvollinen toimimaan eli ryhtymään toimiin tarkoituksen muuttamiseksi.<sup>296</sup> Jos on syntynyt säätiön tarkoituksen muuttamista koskeva tilanne, mutta säätiön tarkoitusta ei voida muuttaa ja varojen käyttäminen säätiölle määrättyyn tarkoitukseen olisi säätiön määräaikaiseksi muuttamisesta huolimatta hyödytöntä, säätiö on purettava.<sup>297</sup>

Mikäli tarkoituksen muutokseen velvoittavat edellytykset eivät ole käsillä, säätiön hallituksen on järjestettävä toiminta siten, että tarkoituksen toteuttaminen on hyödyllistä ja tehokasta. Tarvittaessa voidaan muuttaa säätiön sääntöjä. Esimerkiksi sääntöjen rajoitus käyttää tarkoituksen toteuttamiseen vain pääoman tuottoa voidaan sääntömuutoksella poistaa, jotta tarkoituksen toteuttamiseen saadaan varoja. Muille sääntömuutoksille kuin tarkoituksenne muutokselle ei ole voimassa olevassa säätiölaissa sisällöllisiä edellytyksiä (säätiölain 6 luvun 1 §). Säätiölain 6 luvun 1 §:ssä säädettyissä tilanteissa on sääntömuutokselle saatava laissa vaaditut suostumukset ja mahdollisia sääntömääräyksiä sääntöjen muuttamisesta on luonnollisesti noudatettava.

Kaikki muutokset säätiössä on lähdettävä säätiön tarpeesta ja säätiön edusta.<sup>298</sup> Säätiön sääntömuutokset ja sääntöjen tarkoituksmääräyksen muuttaminen on lähdettävä säätiön tarpeesta. Myös silloin kun voimassa olevan säätiölain 6 luvun 2.4 §:n mahdollistama sääntömääräys säätiölaista poikkeavista tarkoituksen muutosedellytyksistä jättää säätiölle harkintavaltaa, sen käyttämisessä on huomioitava säätiölain velvollisuus huolellisesti edistää säätiön olemassa olevaa tarkoitusta ja etua.

Kun säätiön toiminta ei säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaisesti edistä säätiön tarkoitusta ja etua, säätiön hallituksen harkittavaksi tulevat:

- 1) toiminnan muutokset olemassa olevien sääntöjen puitteissa
- 2) sääntömuutokset
- 3) säätiön tarkoituksen muutos (säätiölain 6 luvun 2.1 §)
- 4) sulautuminen toiseen säätiön tarkoitusta lähellä olevaan säätiöön (säätiölain 11 luvun 1.1 §)
- 5) säätiön purkaminen (säätiölain 12 luvun 3.1 §).

---

<sup>296</sup> HE 166/2014 s. 130–131.

<sup>297</sup> HE 166/2014 s. 37.

<sup>298</sup> Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 110–111.

Mikäli säätiölain 1 luvun 4 §:n vastaisen tilanteen annetaan jatkua, eikä hallitus hoida velvollisuuttaan, aiheutuu säätiölle vahinkoa vähintäänkin tarpeettomiksi käyvistä säätiön kuluista.

#### 4.5 Velvollisuus riskienhallinnan järjestämiseen

Riskienkarttaminen on perinteisesti liitetty säätiöön.<sup>299</sup> Onko säätiön hallituksella velvollisuus varovaisuuteen tai riskien karttamiseen tarkoituksen toteuttamisessa eli varsinaisessa toiminnassa tai varainhoidossa tätä tarkoitusta varten?

Riskit kuuluvat sijoitus- ja liiketoimintaan, mutta myös säätiön varsinainen toiminta, tarkoituksen toteuttaminen voi sisältää riskejä.<sup>300</sup> Säätiölaissa ei nimenomaisesti velvoiteta säätiön hallitusta karttamaan riskejä, ei varsinaisessa toiminnassa, eikä varainhoidossa. Vanhassa säätiölaissa oli vuoden 1964 muutoksesta lähtien tiukkoja normeja varainhoidosta: liiketointakieltonormi (8 a § 400/1964) ja sijoitusnormi. Sijoitusnormi (10.2 § 349/1987) velvoitti sijoittamaan varat varmalla ja tuloa tuottavalla tavalla. Näiden säännösten on sanottu perustelleen riskien karttamista säätiössä.<sup>301</sup> Niiden käytännön vaikuttavuus on kuitenkin ollut heikko.<sup>302</sup> Toisaalta vanhan säätiölain voimassa ollessa on myös esitetty, että säätiötarkoituksen tehokas toteuttaminen suorastaan edellyttää riskinottoa. Vastuu- ja valvontasäännösten tehtävä on ehkäistä hallitsematonta riskinottoa.<sup>303</sup> Kun riskin karttamiseen ainakin teoriassa ohjanneet säännökset 1.12.2015 ovat jääneet historiaan, on tämäkin argumentti sen puolesta, ettei sellaista velvollisuutta ainakaan enää säätiön varainhoitoon liity.

Säätiölaki ei rajoita riskinottoa säätiön varsinaisessa toiminnassa. Varsinaisessa toiminnassa otetut riskit voivat johtaa viime kädessä säätiön varojen ja toimintaedellytysten loppumiseen ja säätiön purkamiseen.<sup>304</sup> Kun säätiön hallitus on toteuttanut tarkoitusta huolellisesti säätiön sääntöjen ja edun mukaisesti, se ei ole vahingonkorvausvastuussa säätiön varojen loppumisesta. Hallituksen tehtävä nimenomaan on säätiön varojen käyttäminen säätiön tarkoitukseen, ei varojen säilyttäminen.

---

<sup>299</sup> Aro 1971 s. 208 ja Hovi 2005 s. 7.

<sup>300</sup> HE 166/2014 s. 72.

<sup>301</sup> Aro 1971 s. 208, Hovi 2005 s. 7 ja Halila DL 2013 s. 608.

<sup>302</sup> HE 166/2014 s. 75, Hovi 2005 s. 7–9 ja Halila DL 2013 s. 598.

<sup>303</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 347–349.

<sup>304</sup> HE 166/2014 s. 72, Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 61.

Huolellisuusvaatimus korostuu, kun päätökseen tai toimenpiteeseen liittyvät riskit kasvavat.<sup>305</sup> Mikäli tarkoitusta toteutetaan velaksi otetulla rahalla, riskin kasvaminen on ilmeistä. Velka on maksettava takaisin säätiötä rahoittaneelle, vaikka rahat olisivat kuluneet tarkoituksen toteuttamisessa. Mitä korostunut huolellisuusvaatimus tässä tilanteessa voisi tarkoittaa? Jotain on tehtävä erilailla kuin tarkoitusta säätiön omilla varoilla toteutettaessa. Vähintäänkin riskienottamisen on oltava hallittua. Se edellyttää siis säätiöltä riskienhallinnan järjestämistä. Säätiölain perustelujen mukaan velkarahoitus voi lisätä sijoitustoiminnan sekä varsinaisen toiminnan rahoittamiseksi harjoitetun liiketoiminnan riskiä niin merkittävästi, että tällainen toiminta on jopa kiellettyä säätiössä. Vaikka sinänsä velanotto säätiön toiminnassa on mahdollista.<sup>306</sup> Velka on maksettava takaisin, vaikka sijoitus tai liiketoiminta epäonnistuisi. Sama on tilanne, jos varsinaisessa toiminnassa otetaan riskejä velkarahalla. Toiminta voi säätiön edun vastaisena olla kiellettyä tai ainakin huolellisuusvaatimus korostuu, ja riskien ottaminen edellyttää niiden hallintaan.

Huomioiden, että säätiön yleensä oletetaan toimivan ennalta määräämättömän ajan ja, että säätiön toiminnan tavoite ei ole voiton tavoittelu, hallitsematon riskinotto ei ylipäättään voi olla säätiön edun mukaista. Lisäksi säätiön hallitus vastaa säätiön toiminnasta yksin ilman omistajakontrollia. Näillä perusteilla säätiön riskinoton on aina oltava hallittua.

Oikeuskirjallisuudessa säätiön liiketoiminnan suunnitelmallisuuden (säätiölain 1 luvun 5 §) ja johdon huolellisuusvelvollisuuden on todettu tarkoittavan erityisesti riskien suunnitelmallista huomioimista.<sup>307</sup> Varainhoidon suunnitelmallisuudessa säätiölain perustelujen mukaan on riittävää, että toiminnan suunnittelu, organisointi ja dokumentointi mitoitetaan säätiön varoihin ja toimintaan.<sup>308</sup> Säätiölaissa ei ole muotovaatimuksia varainhoidon suunnitelmallisuudelle. Jotta suunnitelmallisuudesta voidaan puhua, tarvitaan ainakin jonkinlainen, säätiön varoihin ja toimintaan suhteutettu säätiön hallituksen etukäteiskannanotto, linjaus tai periaatteet ennen toimenpiteisiin ryhtymistä. Lisäksi niitä pitää seuranta. Säätiön toiminnan laadun ja laajuuden edellyttämän suunnittelun laiminlyönti varainhoidossa rikkoo 1 luvun 5 §:ää. Suunnittelematon toiminta, joka sisältää riskinottoa, ei myöskään voi täyttää säätiölain 1 luvun 4 §:ssä edellytettyä huolellisuutta.

Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodissa suositellaan, että yhtiö raportoi riskienhallintaperiaatteensa. ”Riskienhallinta on osa yhtiön valvontajärjestelmää. Riskienhallinnan avulla

---

<sup>305</sup> HE 166/2014 s. 73.

<sup>306</sup> HE 166/2014 s. 72–73.

<sup>307</sup> Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 29 ja 32.

<sup>308</sup> HE 166/2014 s. 75.

pyritään varmistamaan, että yhtiön liiketoimintaan vaikuttavat riskit tunnistetaan, niitä arvioidaan ja seurataan. Toimiva riskienhallinta edellyttää riskienhallinnan periaatteiden määrittämistä. Yhtiön toiminnan arvioimiseksi on tärkeää, että riskienhallinnasta annetaan riittävästi tietoa.”<sup>309</sup>

Säätiön toiminta ja riskit ovat hyvin kaukana listayhtiön toiminnasta. Se on tyypillisesti esimerkki päinvastaisesta toiminnasta. Säätiölaissa on kuitenkin tiukat vaatimukset lähipiirikiellosta (1 luvun 2.1 ja 8 §), vuosittaisesta toimintakertomus-, konsernitilinpäätös- ja lähipiiriraportoinnista sekä näiden ilmoittamisesta julkiseen rekisteriin (5 luku). Lisäksi laissa on varainhoidon suunnitelmallisuusvaatimus (1 luvun 5 §). Jokaisen säätiön hallitus on velvollinen nämä säätiölain vaatimukset täyttämään. Jotta se olisi käytännössä mahdollista, täytyy säätiössä olla määritetty riskienhallinnan periaatteet ja järjestetty säätiön toiminnan laadun ja laajuuden edellyttämä riskienhallinta. Kun riskejä otetaan, säätiölain 1 luvun 4 §:n velvollisuus hyödyllisen tarkoituksen ja säätiön edun edistämiseen velvoittavat säätiön hallitusta säätiön kaikessa toiminnassa sen laadun ja laajuuden mukaiseen riskienhallintaan. Sijoitus- ja liiketoiminnassa lisäperusteena on säätiölain 1 luvun 5 §:n suunnitelmallisuusvaatimus sekä sijoitus- ja liiketoiminnan luonne keinona eikä tarkoituksena.

#### 4.6 Velvollisuus itsearviointiin

Säätiön hallitus vastaa säätiön asioiden asianmukaisesta hoidosta ja valvonnasta (säätiölain 3 luvun 2.1 §). Sisäinen valvonta edellyttää toimenpiteitä: valvonnan organisointia, järjestelmiä, kontrolleja, riittävää tiedonkulkua kaikille johtoon kuuluville, toiminnan seuranta, huolellista taloudellista raportointia ja toteutuneen tilanteen säännöllistä analysointia. Säätiön toiminnan luonne ja laajuus määrittävät valvonnan toteutustavan ja tason.<sup>310</sup> Säätiön säännöissä voidaan määrätä lakia tarkemmin sisäisen valvonnan järjestämisestä.<sup>311</sup>

Kun säätiön hallitus tyypillisesti täydentää itse itseään, eikä sen yläpuolella ole valvovaa ja valitsevaa toimielintä, on hallituksen itsensä huolehdittava myös omasta valinnastaan ja valvonnastaan asianmukaisesti ja säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaisesti. Itsensä valvonta tarkoittaa, että johdon itsearviointi on asia, joka on otettava hallituksen agendalle. Muutenhan olennainen osa valvontaa jää toteutumatta.

<sup>309</sup> Listayhtiöiden hallinnointikoodi 2010 suositus 49, s. 20.

<sup>310</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 218–219 ja Kilpinen – Perälä – Perälä – Viertola 2015 s. 56.

<sup>311</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 219.

Myös saman hallituksen uudelleen valinta on päätös, jonka perusteeksi säätiön hallituksen on hankittava tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto, sen perusteella on tehtävä johdonmukainen päätös, eivätkä päätöksentekoon saa vaikuttaa hallituksen jäsenten omat tavoitteet. Kokemus säätiön asioissa on luonnollisesti erinomainen ansio hallituksen jäsenenä jatkamiselle, mutta asian huolellinen arviointi vaatii myös muiden seikkojen huomioon ottamista.<sup>312</sup> Säätiön hyvän hallinnon ohjeessa suositellaan, että jäsen toimii saman säätiön hallituksessa yhtäjaksoisesti enintään 9-12 vuotta.<sup>313</sup> Tämä suositus ei säätiötä velvoita, mutta osoittaa, että myös säätiön hyvään hallintoon kuuluu hallituksen vaihtuvuus. Jos hallituksen jäsenen kausi on toistaiseksi jatkuva tai elinikäinen, ei hallitukselle tule mahdollisuutta tällaisen jäsenen toimintakyvyn arviointiin ainakaan siten, että jatkosta voitaisiin tehdä päätös.

Kun hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuus on henkilökohtainen, voidaan kultakin jäseneltä itseltään edellyttää oman toimintansa arviointia säätiön johdossa osana tehtävän asianmukaista hoitoa. Mikäli säätiön hallituksen jäsen ei olosuhteet huomioon ottaen enää ole kykenevä syystä tai toisesta toimimaan säätiön hallituksessa ja edistämään säätiön tarkoitusta ja säätiön etua, huolellinen henkilö jättää tehtävän ja antaa tilaa uudelle hallituksen jäsenelle. Tehtävässä pysyminen silloin kun sen asianmukaiseen hoitamiseen ei ole edellytyksiä, ei ole säätiön edun mukaista ja näin ollen säätiölain 1 luvun 4 §:n vastaista. Tehtävään ei tule ryhtyä, eikä siinä jatkaa, ellei ole siihen edellytyksiä.<sup>314</sup>

Yksi portaisessa hallinnossa sisäinen valvonta tarkoittaa itse itsensä valvomista. Säätiölain 1 luvun 4 §:n perusteella hallituksen jäsen on velvollinen valvomaan myös muiden hallituksen jäsenten toimia.<sup>315</sup> Mikäli nousee epäily säätiön toiminnan lainmukaisuudesta, säätiön hallituksen jäsen on velvollinen aktiivisesti tarttumaan käytettävissään oleviin keinoihin tilanteen selvittämiseksi ja korjaamiseksi. Toteuttaja ja valvoja ovat sama taho. Säätiön hallitus ja siihen kuuluvat ovat velvollisia arvioimaan säätiön toimintaa. Säätiön hallituksen jäsenellä on erilaisia oikeuksia, mikäli hän havaitsee säätiön sääntöjä tai säätiölakia rikutun säätiön toiminnassa. Mikäli hallituksen jäsen havaitsee säätiön toiminnassa tällaisen epäkohdan, ei hänellä ole pelkästään oikeus keinojen käyttämiseen, vaan myös velvollisuus siihen. Passiivisena pysyttelemisen uhkana on hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuu.<sup>316</sup>

---

<sup>312</sup> Pykäläinen-Syrjänen mainitsee hallituksen liiallisen iäkkyyden riskinä säätiön tehokkuudelle. Hän korostaa hallituksen vastuuta säätiön asioiden asianmukaisesta hoidosta sekä PRH:n valvontavastuuta tästä. Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 161.

<sup>313</sup> Säätiön hyvä hallinto 2015 s. 14.

<sup>314</sup> Ståhlberg – Karhu 2013 s. 101–102, Savela 2015 s. 84 ja Kaisanlahti 2016 s. 59.

<sup>315</sup> Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017 s. 535.

<sup>316</sup> Hannula – Kilpinen – Lakari 2011 s. 114.



Hallituksen jäsenen puuttumiskeinoja ovat oman näkemyksen esiintuominen hallituksen kokouksessa, eriävän mielipiteen ilmoittaminen pöytäkirjattavaksi (säätiölain 3 luvun 6 §), säätiölain tai sääntöjen vastaisen päätöksen täytäntöönpanosta kieltäytyminen (säätiölain 3 luvun 2.2 §), moiteoikeuden käyttäminen (säätiölain 7 luvun 1 ja 2 §), eroaminen (säätiölain 3 luvun 12 §), säätiön tilintarkastajalle tai säätiöitä valvovalle viranomaiselle ilmoittaminen.

#### 4.7 Foundation judgement rule eli tarkoitussidonnaisuusperiaate

Yhteenvetona totean, että säätiölain perusteluissa mainittu business judgement -sääntö, liiketoimintapäätösperiaate, rajaa säätiön hallituksen vastuuta sinänsä asianmukaisesti. Säätiössä, sen enempää kuin yhtiössäkään, ei hallituksen jäsenellä ole vahingonkorvausvastuuta pelkästään taloudellisesti epäonnistuneesta toimesta. Huolellisuusarviointi kiinnittyy siihen, miten on toimittu, ei lopputulokseen.

Liiketoimintapäätösperiaate sellaisenaan on kuitenkin terminologisesti harhaanjohtava ja sisällöltään puutteellinen säätiöyhteydessä. Ensinnäkin säätiön tarkoitus säätiölain sanamuodon mukaan on nimenomaan muu kuin liiketoiminnan harjoittaminen. Toiseksi business judgement -säännössä ei mainita sitä säätiön toiminnassa kaikkein keskeisintä tekijää eli säätiön hallituksen jäsenen ja koko säätiön johdon sidonnaisuutta säätiön sääntöjen mukaiseen tarkoitukseen. Liiketoimintapäätösperiaatetta hieman täydentämällä ja ohjeen nimeä muokkaamalla korostan säätiön hallituksen säätiötarkoitussidonnaisuutta ja, sitä että huolellisuusarviointi säätiön hallituksen jäsenen osalta ei ole aivan samanlaista kuin yhtiön hallituksen jäsenen. Säätiön erityispiireet, jotka kaikki pohjautuvat lopulta siihen, että säätiössä ei ole sen toimintaan osallisia jäseniä tai omistajia, vaan hyödyllinen tarkoitus, on otettava huomioon säätiön hallituksen jäsenen menettelyn huolellisuutta arvioitaessa. Huolellisuusvaatimusta korostaa säätiön hallituksen erittäin itsenäisen ja vastuullinen asema ja rooli yhdistettynä toteuttajana ja valvojana. Tyypillisessä säätiön organisaatiossa vain säätiön säännöt ja säätiölain huolellisuusvelvollisuus ovat vaatimassa säätiön hallitukselta tarkoituksen säätiön edun mukaista toteuttamista. Foundation judgement -sääntö tai paremminkin tarkoitussidonnaisuusperiaate kuuluisi näin:

Riittävänä huolellisuutena säätiössä voidaan yleensä pitää sitä, että ratkaisun taustaksi on hankittu tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto, sen perusteella on tehty johdonmukainen päätös tai muu toimi, päätöksen tai toimen vaikutukset on arvioitu säätiön sääntöjen mukaisen tarkoituksen edistämisen kannalta, eivätkä päätöksen tai muun toimen tekoon ole vaikuttaneet johdon jäsenten eturistiriidat.

#### 4.8 Yleissäännöksen toimivuus edellyttää sen aktiivista soveltamista

Ritva Pykäläinen-Syrjänen on vajaa 10 vuotta ennen säätiölain voimaantuloa esittänyt tarpeelliseksi huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuuden säätämistä laissa hallituksen vastuun sekä sen arvioinnin selkeyttämiseksi.<sup>317</sup> Selkeytyykö vastuu ja sen arviointi nimenomaisen huolellisuusvelvollisuus-säännöksen ansiosta, jää nähtäväksi. Säätiölain valmisteluvaiheessa Heikki Halila on esittänyt kysymyksen yleisten periaatteiden kantavuudesta ja tahdonvaltaisuuden rajoista.<sup>318</sup> Säätiölakiin vuonna 2015, samoin kuin osakeyhtiölakiin vuonna 2006, tuli johdon toimintaa ohjaamaan säännökset yleisistä periaatteista (säätiölain ja osakeyhtiölain 1 luvut). Gerhard af Schultén on oikeuskirjallisuudessa suhtautunut kriittisesti osakeyhtiölain muutokseen yleisillä periaatteilla ohjaamisesta.<sup>319</sup>

Yhtiöoikeudessa yleisten periaatteiden toimivuuden on todettu edellyttävän niiden tehokasta soveltamista, ja asettavan paineita periaatteiden soveltajille, kuten yhtiöiden sidosryhmille, markkinavalvojille ja tuomioistuimille. Myös oikeustieteellisellä tutkimuksella on todettu olevan osavastuu periaatteiden toimivuudesta.<sup>320</sup> Sama tilanne on säätiöissä, joissa lisäksi on erillinen säätiölain ja siihen sisältyvän hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden noudattamista valvova viranomainen. Tuomioistuin- ja viranomaiskäytäntö ratkaisevat, onko yleisillä periaatteilla, kuten säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaisella huolellisuusvelvollisuudella käytännössä merkitystä, vai jäävätkö ne sanahelinäksi tai kuolleeksi kirjaimeksi. Vanhan säätiölain säännökselle säätiön varojen sijoittamisesta varmallalla ja tuloa tuottavalla tavalla näin kävi (sijoitusnormi 10.2 §:ssä (349/1897)).<sup>321</sup> Vaikka toimintaohjeen vaatimukset olivat sisäisesti ristiriitaisia ja yhdessä epärealistisia, sijoitusnormi sisälsi kuitenkin periaatteellisen ilmauksen säätiövarallisuuden suojaksi.<sup>322</sup>

Katarina Olsson on todennut useimpien ruotsalaisten säätiöiden tulevan hoidetuksi ammatillisesti ja pätevästi, mutta myös vastakohtia löytyy.<sup>323</sup> Saman voi sanoa suomalaisista säätiöistä.<sup>324</sup> Jotta näiden vastakohtien osalta huolellisuusvelvollisuus ja sen tehosteena oleva

---

<sup>317</sup> Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 348.

<sup>318</sup> Halila DL 2013 s. 602.

<sup>319</sup> Af Schultén JFT 2006 s. 317–318.

<sup>320</sup> Mähönen – Villa 2015 s. 462.

<sup>321</sup> Halila DL 2013 s. 598.

<sup>322</sup> Hovi 2005 s. 321.

<sup>323</sup> Olsson 2008 s. 477.

<sup>324</sup> Suvikumpu 2016.

vahingonkorvausvastuukysymys saadaan tuomioistuimen sovellettavaksi, on jonkun nostettava vahingonkorvauskanne.

Säätiölain 8 luvun 4 §:n mukaan vahingonkorvauskanteesta säätiön puolesta hallituksen jäseniä kohtaan päättää pääsääntöisesti hallitus. Hallituksella on velvollisuus huolehtia, että säätiölle hallituksen toimesta aiheutuneet vahingot vaaditaan korvattavaksi säätiölle. Jos säätiöllä on hallintoneuvosto, se päättää vahingonkorvauskanteesta. Sääntömääräyksellä päätösvalta voidaan tässäkin tapauksessa palauttaa hallitukselle. Säätiön hallinnon valvomisessa ja säätiön hallinnossa mahdollisesti säätiölle aiheutuneiden vahinkojen korvatuksi tulemisessa ratkaisevassa asemassa on siis aina säätiön johto ja useimmiten hallitus itse. Oman tai hallituskumppanin vahingonkorvausvelvollisuuden toteuttaminen lienee vaikea tai jopa inhimillisesti mahdoton tehtävä.<sup>325</sup>

Yhteisössä toimiva hallituksen jäsenen vaihtumiskannustin puuttuu säätiöstä lähtökohtaisesti. Yhtiöoikeudessa johdon erottamisuhan on todettu olevan vahingonkorvausvastuuta konkreettisempi kannustin johdolle noudattaa huolellisuusvelvollisuutta. Säätiössä vahingonkorvausvastuulle jää tässä suhteessa merkittävästi suurempi rooli. Jos vahingonkorvaussäännösten soveltaminen ja vastuun toteuttaminen jää teoriaksi, on olemassa vaara, että myös huolellisuusvelvollisuus jää teoriaksi. Kokonaan toinen kysymys on vahingonkorvausvelvollisuuden uhan ylipäänsä käyttäytymistä ohjaava vaikutus.<sup>326</sup> Sitä en tässä tutkimuksessa käsittele.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että jos koko hallitusta pidetään vahingonkorvausvelvollisena, yksiportaisen hallintomallin säätiössä – eli tyypillisessä säätiössä - korvauskanteen nostaja on seuraava hallitus. Yksittäistä jäsentä kohtaan voi sama hallitus nostaa kanteen, mutta hallituksen jäsenten keskinäinen solidaarisuus voi käytännössä estää kanteen nostamisen.<sup>327</sup> Huomioiden säätiön hallinnon valinta- ja vaihtumismekanismi, voi seuraava hallitus jäädä valitsematta, potentiaalinen vahinko selvittämättä ja vahingonkorvauskanne nostamatta.

Kun pohditaan sitä, kenellä säätiön puolesta on oikeus ja mahdollisuus korvauksen vaatimiseen ja vahingonkorvauskanteen nostamiseen, pohdinta koskee pitkän tapahtumaketjun loppupäätä. Se, että vahingonkorvauskanteen ensisijainen nostaja on hallitus itse omaa toimintaansa koskien, on oma luku sinänsä. Merkittävä asia tapahtumaketjun alkupäässä on se, että

---

<sup>325</sup> HE 166/2014 s. 38, Hannula – Kilpinen – Lakari 2011 s. 114.

<sup>326</sup> Norio-Timonen LM 2007 s. 807.

<sup>327</sup> Aro 1971 s. 235 ja Pykäläinen-Syrjänen 2007 s. 187 ja 345.

hallitus on se, jonka pitäisi nostaa esiin potentiaalinen vahinkotilanne omassa toiminnassaan ja ryhtyä selvittämään sitä. Vaikka säätiölain vastaista niin täysin inhimillistä on, että potentiaalista tilannetta ei oteta keskusteluun, eikä selvitettäväksi.

Jos asia tulee esiin jonkun muun – esimerkiksi tilintarkastajan, median, säätiövalvojan, mahdollisen edunsaajan, velkojan tai vaikka entisen työntekijän – toimesta, voi asian selvittäminen tarkoittaa, että säätiön voimavarat panostetaan selvittämisen sijasta selittämiseen. Hallituksella voi omassa asiassaan olla suurempi motivaatio löytää perusteita vastuun torjumiin, kun korvausvastuun toteuttamiseen. Vahingonkorvauskanne edellyttää tapahtumien selvittämistä ja näytön hankkimista. Säätiön hallitus istuu näiden asioiden päällä, ja kuten edellä todettu hallituksen vaihtaminen riippuu yleensä hallituksesta itsestään.

Edellä esitetyn mukaisesti valvontaviranomainen ei ennen vuotta 2015 ollut kertaakaan nostanut siviiliperusteista vahingonkorvauskannetta säätiön puolesta. Vaikka yhdessä tapauksessa kanne on nyt nostettu ja säätiövalvontaa on muutoinkin tehostettu, on viranomaisaloitteinen vahingonkorvausvaatimuksen esittäminen haasteellista niin kauan kun säätiön asioita hoitaa se hallitus, jonka mahdollisesta vahingonkorvausvastuusta on kysymys.<sup>328</sup> Mikäli viranomainen käyttää ensin säätiölain 14 luvun 10.1 §:n mukaista oikeutta hakea tuomioistuinta hallituksen erottamista toimestaan, voi tuomioistuinprosessiin kulua niin pitkä aika, että hallituksen tultua erotetuksi, mahdollinen vahingonkorvausvastuu on vanhentunut.

On myös huomattava, että säätiölain 8 luvun 1 §:n mukaisen vahingonkorvausperusteen täyttää lieväkin tuottamus, mutta erottamisperuste edellyttää jatkuvaa tai kokonaisuutena arvoستن törkeää säätiölain tai sääntöjen vastaista toimintaa. Näistä syistä vahingonkorvauskanne olisi syytä nostaa ennen kuin jättää hallituksen erottamista koskeva hakemus. Tällöin palataan niihin haasteisiin, jotka koskevat istuvan hallituksen oman korvausvastuun selvittämistä.

Säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta ja vahingonkorvausvastuuta säätiölle aiheutetusta vahingosta koskevat säännökset ovat selkeitä ja tiukkoja. Lieväkin huolimattomuus riittää korvausvastuuseen. Lisäksi olen tässä tutkimuksessa esittänyt perusteet säätiön hallituksen jäsenen korostetulle huolellisuusvelvollisuudelle. Sen pitäisi konkreettisessa tapauksessa toimia säätiön eduksi ja huolellisuusvelvollisuuden toteutumisen varmistajana niissä yhteisöihin verrattuna poikkeuksellisissa olosuhteissa, joissa säätiön hallitus toimii. Henkilökohtainen vahingonkorvausvastuu huolellisuusvelvollisuuden tehosteena ei kuiten-

---

<sup>328</sup> PRH:n kotisivut, Valvonta-asiat 2016.

kaan toimi, jos ei ole tehokasta menettelyä potentiaalisten vahinkotilanteiden ilmi tulemiseen ja selvittämiseen. Avainroolissa tässä näen säätiön tilintarkastajan ja säätiövalvojan, mutta myöskin sen ”seuraavan hallituksen” eli hallituksen, jolla on intressi selvittää säätiölle mahdollisesti aiheutettu vahinko.

Tilintarkastajalla pitäisi olla velvollisuus, eikä vain oikeus (säätiölain 14 luvun 6 §) toimittaa tilintarkastuskertomuksen kynnyksen alle jääneet hänen mielestä huomiota kaipaavat seikat säätiövalvojan tietoon. Tietojen toimittamiskynnyksen pitää olla matala. Säätiövalvojan on toimittava, eikä odotettava. Valvojan kattavat tiedonsaantioikeudet uudessa säätiölaissa (14 luvun 2-4 ja 8 §) sekä olemassa olevat valvontakeinot mahdollistavat tehokkaan valvonnan. Säätiön hallituksen vaihtaminen vastoin sen tahtoa raskaassa ja kalliissa tuomioistuinproses- sissa vahingonkorvausvastuutakin tiukemmilla edellytyksillä (jatkuva tai kokonaisuutena arvostellen törkeä säätiölain vastaisuus), palvelee ja edistää säätiön hallituksen yksittäisten jäsen- ten, ei säätiön etua. On syytä tutkia, miten tätä menettelyä voitaisiin muuttaa paremmin säätiön etua palvelevaksi, ja saada säätiöön se seuraava hallitus silloin kun sitä tarvitaan.

Kun lopulta potentiaalinen vahingonkorvausvastuukysymys saadaan tuomioistuimen käsi- teltäväksi, vaaditaan tuomioistuimelta osaamista ja rohkeutta säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuussäännöksen soveltamisessa ja säätiön erityispiirteiden huomioimi- sessa. Muuten säätiölaissa säädetyn velvollisuuden sekä sen tehosteen vaikutukset jäävät heikoiksi. Tämä ei olisi omiaan edistämään säätiölain perusteluissakin moneen kertaan kuu- lutettua luottamusta säätiötoimintaan.<sup>329</sup> Edellä todetusti yleisten periaatteiden toimivuus yhtiöoikeudessa edellyttää niiden tehokasta soveltamista, ja asettavan paineita periaatteiden soveltajille. Säätiöoikeudessa nämä paineet korostuvat omistajakontrollin puuttumisen seu- rauksena.

---

<sup>329</sup> Ks. kappale 1.2.

## 5 Säätiön hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuun vakuuttaminen

### 5.1 Hallinnon vastuuvakuutus osana säätiön riskienhallintaa

Riskienhallinta on osa säätiön hallituksen huolellista toimintaa.<sup>330</sup> Vakuutus on yksi keino riskienhallinnassa. Se on sopimus, jossa maksua vastaan siirretään riski toisen, vakuutuksenantajan, kannettavaksi. Riskin siirtämisen lisäksi vakuutuksille tunnusomaista on riskin jakaminen. Samankaltaista riskiä kantavat jakavat vahinkoriskin keskenään maksamalla vakuutusmaksua yhteiseen pottiin, josta vakuutustapahtuman kohdannut saa suorituksen.<sup>331</sup> Vakuutuksia on lakisääteisiä ja vapaaehtoisia. Kaikkiin vapaaehtoisin vakuutuksiin sovelletaan vakuutusopimuslakia (vakuutusopimuslaki (543/1994) 1.1 § (467/2016), jäljempänä VakSL). Vastuuvakuutus eli vahingonkorvausvelvollisuuden varalta otettava vahinkovakuutus (VakSL 2 §) on lähtökohtaisesti vapaaehtoinen. Erityislaeissa on säädetty myös pakollisista vastuuvakuutuksista.<sup>332</sup>

Puhtaiden varallisuusvahinkojen vakuuttamiskelpoisuus yleisesti on rajoitetumpaa kuin esine- ja henkilövahinkojen.<sup>333</sup> Myös vastuuvakuutuksella on ensisijaisesti tarjottu turvaa henkilö- ja esinevahinkojen aiheuttamisen varalta. Korvausvelvollisuutta puhtaista varallisuusvahingoista on katettu erillisillä varallisuusvastuuvakuutuksilla tai vastuuvakuutusten lisäturvilla.<sup>334</sup> Hallituksen jäsenen vahingonkorvausvelvollisuudessa on kysymys ensisijassa puhtaista varallisuusvahingoista. Näitä katetaan hallituksen jäsenen henkilökohtaisen vahingonkorvausvelvollisuuden varalta otettavassa vastuuvakuutuksessa. Vakuutuksen nimi on tyypillisesti hallinnon vastuuvakuutus tai toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutus (jäljempänä hallinnon vastuuvakuutus).<sup>335</sup> Hallinnon vastuuvakuutus on niin sanotusti ”low frequency, high exposure” -vakuutus. Asunto-osakeyhtiöitä lukuun ottamatta, hallinnon vastuuvakuutuksesta korvattavat vahingot ovat harvinaisia, mutta vakuutustapahtuman satuttua toteutunut riski voi olla erittäin suuri.<sup>336</sup> Hallinnon vastuuvakuutuksesta ei korvata lainkaan

---

<sup>330</sup> Ks. kappale 4.5.

<sup>331</sup> Hoppu – Hemmo 2006 s. 1, Norio-Timonen LM 2007 s. 813–814.

<sup>332</sup> Hoppu – Hemmo 2006 s. 7 ja 315 ja af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 168.

<sup>333</sup> Hemmo 2005 s. 2.

<sup>334</sup> Hoppu – Hemmo 2006 s. 316–317 ja af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 88.

<sup>335</sup> If Hallinnonvastuuehdot, LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot.

<sup>336</sup> Sjögren 2017.

toiselle aiheutettuja henkilö- ja esinevahinkoja.<sup>337</sup> Näitä korvataan muista vastuuvakuutuksista.

Myös säätiön hallituksen jäsenille on tarjolla hallinnon vastuuvakuutus.<sup>338</sup> Se on jokaisessa säätiössä lähtökohtaisesti tarpeellinen vastuuvakuutus. Jokaisella säätiöllä on hallitus, ja jokaisella hallituksen jäsenellä on säätiölain mukaan henkilökohtainen vahingonkorvausvastuu aiheuttamistaan vahingoista. Hallinnon vastuuvakuutus on vapaaehtoinen vakuutus, joten säätiö itse harkitsee, ottaako vakuutuksen ja siirtää osan näistä riskeistä vakuutuksenantajan kannettavaksi. Tämä harkinta säätiössä on syytä tehdä ja dokumentoida. Säätiön hyvän hallinnon ohjeet eivät suosittele tai ylipäättään mainitse säätiön hallituksen vastuun vakuuttamista. Velvollisuus vakuutuksen ottamiseen voi syntyä osapuolten välisellä sopimuksella tai osapuolten välisen käytännön perusteella.<sup>339</sup> Hallinnon vastuuvakuutusta koskevan vakuutussopimuksen vakuutuksenantajan kanssa tekee säätiö eli se on VakSL 2.1§:ssä määriteltä vakuutuksenottaja. Yksittäisten hallituksen jäsenten kanssa ei tehdä hallinnon vastuuvakuutussopimuksia.<sup>340</sup>

Vastuuvakuutuksessa vakuutettuja ovat ne, joiden vahingonkorvausvelvollisuuden varalta vakuutus on otettu. Tyypillisesti vastuuvakuutuksessa se on vakuutuksenottaja. Hallinnon vastuuvakuutuksessa näin ei ole. Hallinnon vastuuvakuutuksen vakuutettuja ovat ne luonnolliset henkilöt, joilla kysymyksessä olevaa oikeushenkilöä koskevan erityislain mukaan on henkilökohtainen vahingonkorvausvelvollisuus vakuutuksenottajana olevan oikeushenkilön johdossa toimiessaan.<sup>341</sup> Säätiön hallinnon vastuuvakuutuksessa vakuutettuja ovat siis hallituksen jäsen ja varajäsen sekä mahdollisen hallintoneuvoston jäsen ja varajäsen ja mahdollinen toimitusjohtaja. Myös vanhan säätiölain 10 a §:n (349/1987) mukaisten säätiön sääntömääräisten toimielinten ja toimihenkilöiden säätiölain 12 a §:n (942/1994) mukainen vahingonkorvausvastuu on säätiön hallinnon vastuuvakuutuksessa katettu.<sup>342</sup>

Vakuutustapahtuma eli sen vaaran toteutuminen, jonka varalta hallinnon vastuuvakuutus otetaan, on se, että hallituksen jäsen joutuu vahingonkorvausvelvolliseksi. Vakuutustapahtuman tunnusmerkit sovitaan vakuutussopimuksessa, ja vain vakuutustapahtuma laukaisee

---

<sup>337</sup> If Hallinnonvastuuehdot, ehto 212 kohta 5.2.16, LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot, ehto VA70 kohta 2.3 ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot, ehto VA 06 kohta 3.3.4.

<sup>338</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 158–159.

<sup>339</sup> Savela 2015 s. 478.

<sup>340</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 159.

<sup>341</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 91 ja 159.

<sup>342</sup> Sjögren 2017.

vakuutuksenantajan maksuvelvollisuuden.<sup>343</sup> Yksilöllisen sopimisen sijaan vakuutus sopimuksen sisältö määräytyy yleensä vakuutukseen sovellettavien vakuutuksenantajan laatimien vakuutusehtojen mukaan (vakiosopimus). Myös hallinnon vastuuvakuutus on niin kutsuttu massavakuutus. Niitä tehdään lukumääräisesti paljon vakioehdoilla. Vakuutuksenottajan tarpeiden mukaan joistakin hallinnon vastuuvakuutuksen ehdoista voidaan yksilöllisesti sopia ja räätälöidä vakuutus paremmin vakuutuksenottajan tarpeisiin sopivaksi.<sup>344</sup>

Vakuutus sopimuksen ehtojen laatimista ja sopimista rajoittaa vakuutuksenottajan ja vakuutetun hyväksi vakuutus sopimus lain pakottavuus (VakSL 3 § (426/2010)). Vakuutus sopimus laista poikkeava ehto vakuutuksenottajan tai vakuutetun vahingoksi ei ole mahdollinen, mutta poikkeaminen näiden eduksi on (yksipuolinen pakottavuus).<sup>345</sup> VakSL 3.1 §:n (426/2010) mukaan sopimusehto, joka poikkeaa vakuutus sopimus laista muun vakuutetun kuin vakuutuksenottajan vahingoksi, on mitätön. Hallinnon vastuuvakuutuksessa vakuutetuna ei ole vakuutuksenottajana oleva oikeushenkilö, vaan sen toimielinten jäsenet. Vakuutus sopimus lain perusteella hallinnon vastuuvakuutuksen ehdot eivät voi poiketa vakuutetuna olevan hallituksen jäsenen vahingoksi. VakSL 3.2 §:n (426/2010) mukaan myös vakuutuksenottajana oleva oikeushenkilö nauttii lain pakottavuussuojaa, jos se toimintansa laadun ja laajuuden sekä muiden olosuhteiden perusteella on vakuutuksenantajan sopijapuolena rinnastettavissa kuluttajaan. VakSL 3.2 §:n muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä esimerkkinä tällaisesta oikeushenkilöstä mainitaan asunto-osakeyhtiöt ja useat aatteelliset yhdistykset.<sup>346</sup> Pienemmät säätiöt kuuluvat varmasti myös tähän ryhmään.

Oikeuskirjallisuudessa Ari Savela on osakeyhtiön johdon vastuuvakuuttamisen osalta nostanut esiin kysymykset, onko yhtiöllä oikeutta maksaa hallinnon vastuuvakuutuksen vakuutus maksua, ja onko kyseessä hallituksen jäsenten palkkaetus, jolloin asia tulisi ratkaista yhtiökokouksessa. Mikäli asia voidaan päättää hallituksessa, onko hallituksen jäsen esteellinen hänen turvakseen otettavasta vastuuvakuutuksesta päätettäessä.<sup>347</sup> Säätiön osalta on luonnollisesti mahdollista esittää samat kysymykset. Mahdollisesti jopa painokkaammin, kun säätiössä ei edes ole yhtiökokousta vastaavaa elintä, joka voisi riippumattomasti päättää hallituksen vastuun vakuuttamisesta, ja toisin kuin osakeyhtiö laissa, säätiö laissa on erikseen säännelty hallituksen palkkioista (säätiö lain 3 luvun 9.3 §).

---

<sup>343</sup> Hoppu – Hemmo 2006 s. 16–26, Norio-Timonen LM 2007 s. 808, If Hallinnon vastuuehdot, ehto 212 kohta 5.1, LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot, ehto VA70 kohta 1 ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot, ehto VA 06 kohta 3.1.

<sup>344</sup> Hoppu – Hemmo 2006 s. 106 ja 109, Sjögren 2017.

<sup>345</sup> Norio-Timonen LM 2007 s. 827.

<sup>346</sup> HE 63/2009 s. 15.

<sup>347</sup> Savela 2015 s. 476.



Perustuen osakeyhtiölain vaikenemiseen johdon vastuuvakuutuksen ottamisesta tai maksamisesta, Savelan johtopäätös on, että osakeyhtiölaki ei estä yhtiötä ottamasta ja maksamasta johtajiensa vastuuvakuutusta. Hän ei katso, että kysymys olisi suoranaisesti hallituksen jäsenen palkkiosta, joten asiasta voidaan päättää yhtiön johdossa. Se ei kuitenkaan kuuluisi toimitusjohtajan päätettävään juoksevaan hallintoon, vaan päätös olisi tehtävä hallituksessa. Tavanomaisin ehdoin otettavan hallinnon vastuuvakuutuksen Savela ei katso perustavan hallituksen jäsenelle esteellisyyttä päättää asiasta.<sup>348</sup> Vakuutuskäytännössä tällainen kysymyksenasettelu on vieras. Hallinnon vastuuvakuutus on yhtiön tai säätiön riskienhallintakeino siinä missä muutkin vakuutukset, vaikka siinä ei vakuuteta yhtiön tai säätiön, vaan toimieliimen jäsenen henkilökohtaista vahingonkorvausvastuuta. Huolellinen säätiön hallitus harkitsee keskeisten riskienhallintakeinojen käyttämisen, johon myös hallinnon vastuuvakuutus kuuluu.

Osakeyhtiölain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä 109/2005 on todettu, että OYL 22 luvun vahingonkorvaussäännösten pakottavuus ei estä yhtiötä esimerkiksi hankkimasta vastuuvakuutusta johtohenkilön aiheuttamien vahinkojen varalle.<sup>349</sup> Vahingonkorvausvastuun tehostevaikutuksen näkökulmasta on syytä huomata, että vastuuvakuuttamismahdollisuuteen liittyy riski vahingonkorvausvastuun preventiovaikutuksen heikentymisestä tai kumoutumisesta ja moraalisesta uhkapelistä.<sup>350</sup> Hallinnon vastuuvakuutuksen ottamisen estävä tulkinta voisi tehostaa preventiovaikutusta ja torjua moraalista uhkapeliä, mutta parempaan lopputulokseen päästäneen vallitsevalla tulkinnalla eli sallimalla vakuuttaminen. Moraalisen uhkapelin riskiä voidaan pienentää erityyppisillä vakuutusehdoilla.<sup>351</sup> Toisaalta ammattitaitoiselle hallituksen jäsenelle pelkkä vahingonkorvausvaatimus lienee jo kova uhka, vaikka korvauksen suorittaisikin vakuutusyhtiö.

Vakuutustoiminnan lähtökohtana on vakuutuksen ottavan henkilön taloudellisen aseman turvaaminen.<sup>352</sup> Vastuuvakuutus suojaa ensisijaisesti vahingonaiheuttajaa, mutta myös vahingonkärsijää. Hallinnon vastuuvakuutus suojaa nimenomaan hallituksen jäsentä mahdollisena vahingonaiheuttajana ja hänen taloudellista asemaansa. Vahingonaiheuttajana olevan luonnollisen henkilön, esimerkiksi hallituksen jäsenen, maksukyky kuitenkin lähtökohtaisesti on

---

<sup>348</sup> Savela 2015 s. 476–477.

<sup>349</sup> HE 109/2005 s. 203.

<sup>350</sup> Norio-Timonen LM 2007 s. 809, 828–829.

<sup>351</sup> Norio-Timonen LM 2007 s. 814–816.

<sup>352</sup> Hoppu – Hemmo 2006 s. 3.

eriluokkaa kuin vakuutusyhtiön.<sup>353</sup> Hallituksen säätiölle aiheuttama, tai mahdollisesti aiheuttama, vahinko on yleensä kriittinen tilanne yksittäiselle hallituksen jäsenelle, mutta useimmiten se on sitä myös säätiölle. Määrältään suuren vahingonkorvauksen periminen hallituksen jäseniltä ei käytännössä onnistu, jos korvausmäärä ylittää korvausvelvollisten maksukyvyn. Hallinnon vastuuvakuutus on siis myös vahingonkärsijän turva.

Vakuutusmäärältään riittävän suuri hallinnon vastuuvakuutus turvaa mahdollisen korvaus-  
saatavan suoritusta, ja on myös säätiön turva hallituksen vastuuriskin varalta. Vahingonkor-  
vusoikeudenkäynnissä mahdollinen korvauksen sovittelu (säätiölain 8 luvun 3 § ja VahL 2  
ja 6 luvut) ja sen myötä täyden korvauksen saamatta jääminen, ei myöskään realisoidu, mi-  
käli vastaajilla on voimassa vahingon täyden määrän kattava hallinnon vastuuvakuutus.<sup>354</sup>  
Säätiön päätös hallinnon vastuuvakuutuksen ottamisesta on säätiön edun mukainen ratkaisu.

## 5.2 Hallinnon vastuuvakuutuksen kattavuus suhteessa hallituksen jäsenen korvaus- vastuuseen

Vain säätiön hallituksen jäsenen henkilökohtaisen vahingonkorvausvelvollisuuden syntymi-  
nen voi laukaista säätiön hallinnon vastuuvakuutuksen myöntäneen vakuutuksenantajan  
maksuvelvollisuuden. Vakuutuksenantajan suoritusvelvollisuutta ratkaistaessa on siis ensin  
ratkaistava, onko hallituksen jäsen vahingonkorvausvelvollinen. Tämä ratkeaa vahingonkor-  
vusoikeuden, ei vakuutusehtojen, perusteella.<sup>355</sup>

Säätiön hallinnon vastuuvakuutuksessa korvausarviointi tapahtuu säätiölain 8 luvun halli-  
tuksen jäsenen korvausvelvollisuutta koskevien säännösten ja vahingonkorvausoikeuden op-  
pien perusteella. Jos hallituksen jäsen ei ole vahingonkorvausvelvollinen esimerkiksi puut-  
tuvan tuottamuksen perusteella, ei hallinnon vastuuvakuutuksesta makseta korvausta, vaikka  
säätiö olisi hallituksen jäsenen menettelyn seurauksena kärsinyt vahinkoa. Mikäli tuottamus-  
kin vahinkoon olisi, mutta vahingonkorvausvelvollisuus on vanhentunut, ei hallinnon vas-  
tuuvakuutuksesta myöskään makseta korvausta.<sup>356</sup> Vakuutusturva on vain lain mukaisen va-

---

<sup>353</sup> Norio-Timonen LM 2007 s. 808, Norio-Timonen LM 2011 s. 629–630 ja af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 89–90.

<sup>354</sup> KKO 2001:70: "Korvausvastuun sovitteluun ei ole aihetta siltä osin kuin korvausvelvollisten vastuuvakuutukset kat-  
tavat heidän vahingonkorvausvastuunsa." Norio-Timonen LM 2007 s. 812, Savela 2015 s. 324.

<sup>355</sup> Hoppu – Hemmo 2006 s. 9 ja 317, Norio-Timonen LM 2007 s. 812 ja af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 10, 88  
ja 90.

<sup>356</sup> Norio-Timonen LM 2011 s. 640 ja 646–647.

hingonkorvausvelvollisuuden toteutumisen varalta, ja se ratkaistaan laissa säädettyjen korvausedellytysten perusteella. Vakuutetun korvausvastuun myöntävällä kannanotolla ei ole merkitystä, jos vakuutetulla ei oikeudellisesti ole vahingonkorvausvelvollisuutta.<sup>357</sup>

Mikäli hallituksen jäsen olisi sopimuksella sitoutunut voimassa olevaa oikeutta laajempaan korvausvastuuseen, hallinnon vastuuvakuutuksesta korvataan siinäkin tapauksessa vain lakiin perustuva vastuu. Hallinnon vastuuvakuutuksissa on sopimusvastuun poissulkeva rajoitusehto, mutta ilman tätä rajoitustakin sopimukseen perustuva vastuu jäisi vakuutuksesta korvattavien vahinkojen määrittelyn ulkopuolelle.<sup>358</sup>

Ilman vastuuta ei siis makseta vakuutuskorvausta. Vakuutusturvan laajuus on kuitenkin vielä tätä suppeampi. Vaikka tuomioistuin toteaisi hallituksen jäsenen säätiölain 8 luvun 1 §:n perusteella vahingonkorvausvelvolliseksi säätiölle aiheutuneesta vahingosta, ei vakuutuksesta aina makseta korvausta. Koko vahinko tai osa siitä voi jäädä korvaamatta vakuutuksenantajan korvausvastuuta rajoittavan ehdon perusteella.<sup>359</sup> Korvausvelvollisuus ja vakuutuksesta maksettava korvaus arvioidaan yksilöllisesti kunkin vakuutetun osalta. Esimerkiksi säätiöltä varoja kavaltanut toimitusjohtaja on vahingon tahallisen aiheuttamisen perusteella vakuutusturvan ulkopuolella (VakSL 30.1 § sekä vakuutusehdoissa oleva tahallisten vahinkojen poissulkeva rajoitusehto). Jos samassa vahingossa hallituksen katsotaan menetelleen huolimattomasti valvontatehtävässään, heidän vastuulle jäävä vahinko on lähtökohtaisesti vakuutuksesta korvattava.<sup>360</sup>

Viimeaikaisena trendinä on ollut, että hallinnon vastuuvakuutus mielletään vakuutuksenottajalle aiheutuneiden taloudellisten menetysten turvaksi, ja siitä vaaditaan korvattavaksi hallituksen jäsenen aiheuttama vahinko ilman, että vakuutetulta on edes vaadittu korvausta.<sup>361</sup> Hallinnon vastuuvakuutus on kuitenkin vastuuvakuutus hallituksen jäsenen vahingonkorvausvastuun varalta. Esimerkkinä mainitusta trendistä on vakuutuslautakunnan ratkaisu VKL 713/14. Vakuutusyhtiökin oli pitänyt oikeutta vakuutuskorvauksen saamiseen jo van-

---

<sup>357</sup> Hoppu – Hemmo 2006 s. 317 ja Norio-Timonen LM 2007 s. 817.

<sup>358</sup> If Hallinnonvastuuehdot, ehto 212 kohta 5.2.8, LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot, ehto VA70 kohta 2.2 ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot, ehto VA 06 kohta 3.3.6.

<sup>359</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 89.

<sup>360</sup> Sjögren 2017.

<sup>361</sup> Sjögren 2017.

hentuneena, vaikka vakuutuksessa vakuutettuna olleelta vakuutuksenottajayhtiön isännöitsijältä ei vielä ollut edes vaadittu korvausta. Yksimielinen vakuutuslautakunta suosittelee vakuutusyhtiötä käsittelemään asian uudestaan.<sup>362</sup>

Vaikka vakuutuksenottajana, maksajana ja vakuutusyhtiön asiakkaana on säätiö, vakuutuskorvauksen saamiseksi ei riitä vakuutuksenottajalle eli säätiölle aiheutunut vahinko ja sen ilmoittaminen vakuutusyhtiölle. Korvauksen saamisen edellytyksenä hallinnon vastuuvakuutuksesta on, että vakuutetulla on asiassa vahingonkorvausvastuu. Jos väitetyn vahingon kärsijä on säätiö, säätiön on vaadittava korvausta hallituksen jäseneltä. Vakuutuksessa vakuutettuna oleva hallituksen jäsen päättää käyttääkö se vakuutusta vai ei.<sup>363</sup> Käytännössä vahinkoilmoituksen hallinnon vastuuvakuutuksessa voi tehdä vakuutuksenottajana oleva säätiö, mutta korvauksen edellytyksenä, on että vakuutetulta hallituksen jäseneltä on vaadittu korvausta ja hän on säätiölain mukaan korvausvastuussa.<sup>364</sup>

Kun hallituksen jäseneltä on vaadittu vahingonkorvausta ja vahinkoilmoitus tehty vakuutusyhtiölle, vakuutusyhtiö selvittää, onko vakuutetulta vaadittu vahingonkorvaus säätiön hallinnon vastuuvakuutuksesta korvattava. Mikäli vahinko on vakuutuksesta korvattava, vakuutusyhtiö maksaa korvauksen vakuutetun puolesta vahingonkärsineelle eli säätiölle aiheutusta vahingosta säätiölle.<sup>365</sup> Mikäli sattunut vahinkotapahtuma kuuluu hallinnon vastuuvakuutuksen korvauspiiriin, mutta vakuutusyhtiön selvityksen perusteella vakuutettu hallituksen jäsen ei ole vahingosta korvausvastuussa, vakuutusyhtiö puolustaa vakuutettua perusteettomaksi katsomaltaan korvausvaatimukselta korvauksenvaattijaa eli vakuutuksenottanutta säätiötä vastaan.

---

<sup>362</sup> VKL 713/14 ja Sjögren 2017.

<sup>363</sup> Norio-Timonen LM 2007 s. 812, Norio-Timonen LM 2011 s. 630, 640, 647.

<sup>364</sup> Sjögren 2017.

<sup>365</sup> Norio-Timonen LM 2007 s. 808, Norio-Timonen LM 2011 s. 630.

### 5.3 Hallinnon vastuuvakuutuksen ehdot

#### 5.3.1 Valittavana kotimaiset ja kansainväliset ehdot

Yhtä tärkeää kuin hallinnon vastuuvakuutuksen ottaminen, on sen ehtoihin perehtyminen ja mahdollisuuksien mukaan niistä neuvottelemineen.<sup>366</sup> Hallinnon vastuuvakuutuksen rajoitusehdoissa on vakuutusyhtiökohtaisia eroja.<sup>367</sup> Hallinnon vastuuvakuutuksia tehdään Suomessa kotimaisilla vakuutusehdoilla sekä kansainvälisillä ehdoilla (Directors and Officers Liability Insurance, D&O). Kansainväliset ehdot liitetään vastuuvakuutusohjelmiin, jotka on tarkoitettu useassa maassa toimiville konserneille.<sup>368</sup> Ehtojen laajuuskin voi olla peruste kansainvälisten ehtojen valitsemiselle.

Tässä tutkimuksessa ei vertailla kotimaisia ja kansainvälisiä ehtoja, mutta vastuuperusteesseen ja vakuutettuihin henkilöihin liittyvä perustavanlaatuinen ero on mainittava. Kotimaisten hallinnon vastuuvakuutusehtojen sanamuodot poikkeavat hieman toisistaan, mutta kaikki ne kattavat hallintoelinten vastuuta koskevien erityislakien (OYL, OKL, YhdL, säätiölaki) mukaista toimielimen jäsenen henkilökohtaista korvausvastuuta. Muuhun lakiin (esimerkiksi vahingonkorvauslakiin) perustuva vastuu tai muun henkilön (esimerkiksi talousjohtajan tai muun johtajan) kuin kysymyksessä olevan erityislain mukaisen toimielimen jäsenen vastuu ei kotimaisissa hallinnon vastuuvakuutusehdoissa ole katettu.<sup>369</sup> Kansainväliset ehdot sen sijaan kattavat muihinkin koti- ja ulkomaisiin lakeihin perustuvaa vastuuta sekä kaikki vakuutuksenottajan johtajat, joille kussakin maassa voimassa olevan lain mukaan henkilökohtainen vastuu voi syntyä (directors and officers).<sup>370</sup> Yhteisöille ja säätiöille, jotka toimivat yksinomaan Suomessa, kansainvälisten ehtojen laajasta vastuuperusteesta ja vakuutettujen henkilöpiiristä ei lähtökohtaisesti ole hyötyä. Henkilökohtainen vastuu puhtaista varallisuusvahingoista perustuu nimenomaisesti kotimaisissa hallinnon vastuuvakuutusehdoissa tarkoitettuun lakiin ja koskee tämän lain mukaisia toimielimen jäseniä.

---

<sup>366</sup> Hannula – Kari – Mäki 2014 s. 231.

<sup>367</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 160.

<sup>368</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 106.

<sup>369</sup> If Hallinnonvastuuehdot, ehto 212 kohdat 1 ja 5.1, LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot, ehto VA70 kohta 1 ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot, ehto VA 06 kohta 3.1.

<sup>370</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 158–161 ja Sjögren 2017.

### 5.3.2 Hallinnon vastuuvakuutuksen vakuutusmäärä

Vastuuvakuutuksen vakuutusmäärä on summa, joka vastuuvakuutuksesta enintään maksetaan. Enimmäismäärä koskee joko kutakin vakuutustapahtumaa erikseen tai kaikkia yhdeltä vakuutuskaudelta korvattavia vahinkoja yhteensä (annual aggregate). Puhtaita varallisuusvahinkoja kattavissa vastuuvakuutuksissa vakuutusmäärä tyypillisesti on sekä vahinko- että vakuutuskausikohtainen enimmäiskorvausmäärä.<sup>371</sup> Mahdollisen tulevan vahingonkorvausvelvollisuuden summaa ei voi etukäteen tietää eli vastuuvakuutuksessa vakuutusmäärän tarve on aina arvioitava. Vakuutusmäärä on vastuuvakuutuksissa lähtökohtaisesti vakioitu.<sup>372</sup> Sen riittävyys on arvioitava säätiökohtaisesti toiminnan laajuus huomioiden ja se on neuvoteltavissa vakuutussopimuksessa.

Kotimaisen hallinnon vastuuvakuutuksen oletusvakuutusmäärä voi olla esimerkiksi 200 000 euroa. Käytännössä sovitaan merkittävästi suuremmista, usean miljoonankin euron vakuutusmääräisistä hallinnon vastuuvakuutuksista.<sup>373</sup> Kansainvälisesti vakuutusmäärät voivat olla kymmeniä, jopa satoja miljoonia euroja.<sup>374</sup> Tänä päivänä ei enää voi sanoa, että riittävän suuria vakuutusmääriä ei olisi saatavissa tai, että hallinnon vastuuvakuutus on merkittävän kallis.<sup>375</sup> Vakuutusturvan kannalta vakuutusmäärä on olennainen asia, sillä vakuutusmäärän ylittävä osa vahingosta jää vakuutetun omaksi riskiksi.<sup>376</sup>

Suomessa hallinnon vastuuvakuutuksesta käytännössä maksetut korvaukset ovat suurelta osin vakuutettujen oikeudenkäyntikuluja.<sup>377</sup> Oikeudenkäyntikuluja hallinnon vastuuvakuutuksesta korvataan vakuutusehtojen mukaan tyypillisesti vakuutuksen vakuutusmäärän puitteissa.<sup>378</sup> Säätiön hallituksessa voi olla esimerkiksi kahdeksan jäsentä, jotka korvausvaatimuksen saatuaan antavat mahdollisten intressiristiriitojen vuoksi kukin toimeksiannon eri asianajajalle. Mahdollista täysimittaista oikeudenkäyntiä ajatellen, hallinnon vastuuvakuutuksen perusvakuutusmäärä ei välttämättä riittäisi edes kaikkien hallituksen jäsenten oikeudenkäyntikuluihin.

---

<sup>371</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 102.

<sup>372</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 102.

<sup>373</sup> Sjögren 2017.

<sup>374</sup> Business Insurance 8.12.2009.

<sup>375</sup> Sjögren 2017, vrt. Savela 2015 s. 324.

<sup>376</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 87.

<sup>377</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 116.

<sup>378</sup> If Hallinnonvastuuehdot, ehto 212 kohta 6, LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot, ehto VY1 kohta 5.3.1 ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot, ehto VA 06 kohta 6.4.

On kuitenkin huomattava, että oikeudenkäynnillä torjutaan vakuutetun vahingonkorvausvelvollisuutta eli vakuutustapahtumaa.<sup>379</sup> VakSL 61 §:n mukaan vahingontorjuntakulut on korvattava vakuutusmäärän ylittävältäkin osalta. Edellä mainitun mukaisesti VakSL on pakottava vakuutettujen ja kuluttaja- ja kuluttajaan rinnastettavien vakuutuksenottajien hyväksi. Oikeuskirjallisuudessa todetaan, että vakuutusmääräehto, joka rajoittaa oikeudenkäyntikulujen korvaamista, on pätevä suuryritysten osalta.<sup>380</sup> Hallinnon vastuuvakuutuksessa vakuutettuna ei ole vakuutuksenottaja, vaan hallintoelinten jäsenet, joten heidän osalta tullee sovellettavaksi VakSL 3.1 §:n säännös pakottavuudesta. Ennakkotapausta hallinnonvastuuvakuutuksen oikeudenkäyntikuluehdon suhteessa VakSL 3.1 §:ään ei ole.

### 5.3.3 Hallinnon vastuuvakuutuksen ajallinen ulottuvuus

Vastuuvakuutuksen ajallisesta ulottuvuudesta ei yleensä neuvotella vakuutussopimuskohtaisesti, vaan se määräytyy vakioehtojen mukaan. Siihenkin on syytä perehtyä tarkasti, koska se määrittelee, mitkä vakuutustapahtumat ajankohdan perusteella ovat vakuutuksesta korvattavia. Vaihtoehdot vastuuvakuutuksen ajallisessa ulottuvuudessa ovat aiheuttamis-, tapahtumis-, toteamis- ja vaatimisperiaate.<sup>381</sup>

- 1) Aiheuttamisperiaate: vahinko kuuluu siihen vakuutuskauteen, jonka aikana se on aiheutettu. Esimerkiksi vakuutuskausi 1, jolloin hallitus tekee päätöksen ottaa säätiölle velkaa ja sijoittaa rahan korkeariskiseen sijoituskohteeseen.
- 2) Tapahtumis- eli sattumisperiaate (occurrence): vahinko kuuluu siihen vakuutuskauteen, jonka aikana vahingon seuraus syntyy. Esimerkiksi vakuutuskausi 2, jona edellä mainitusta sijoituksesta syntyy säätiölle tappio.
- 3) Toteamis- eli ilmenemisperiaate (manifestation): vahinko kuuluu siihen vakuutuskauteen, jonka aikana vahingon seuraus havaitaan. Esimerkiksi vakuutuskausi 3, jolloin edellisenä vuonna syntynyt tappio ilmenee säätiön tilinpäätöksestä.
- 4) Vaatimis- eli ilmoitusperiaate (claims made): vahinko kuuluu siihen vakuutuskauteen, jonka aikana korvausvaatimus on tehty vakuutetulle. Esimerkiksi vakuutuskausi 4, jolloin säätiön hallituksen jäsenet saavat korvausvaatimuksen säätiölle aiheutuneesta tappiosta.

---

<sup>379</sup> Norio-Timonen LM 2007 s. 825 ja af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 116.

<sup>380</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 116.

<sup>381</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s 94–98

Hallinnon vastuuvakuutuksen ajallinen ulottuvuus on kansainvälisissä ehdoissa perinteisesti perustunut claims made -ehtoon.<sup>382</sup> Nykyään myös kotimaiset vakuutusehdot perustuvat vaatimis- eli claims made -ehtoon. Ehdoissa on lisäksi vakuutustapahtuman aiheuttamiseen tai toteamiseen liittyviä ajallisia kriteerejä.<sup>383</sup>

Ratkaisussa KKO 1997:134 oli kysymys claims made ehtoisesta hallinnon vastuuvakuutuksesta ja siitä, kuuluiko vakuutustapahtuma vakuutuksen päätyttyä enää vakuutuksen korvauspiiriin. Vakuutus kattoi vakuutuksen voimassa ollessa vakuutetulle tehdyt korvausvaatimukset sekä lisäksi vakuutuksen päätyttyä tehdyt korvausvaatimukset, mikäli vakuutettu ja vakuutuksenottaja ilmoittivat vakuutuksen voimassaoloaikana vakuutusyhtiölle tapahtumasta, josta myöhempi korvausvaatimus olisi mahdollinen. Vaikka tällaista ilmoitusta ei asiassa ollut tehty, KKO katsoi vakuutusehtojen ja VakS 21 §:n perusteella, ettei vakuutusyhtiö ollut vapautunut vakuutussopimuksen mukaisesta vastuustaan. Vakuutusyhtiö oli vakuutuksen voimassa ollessa saanut sanomalehdestä tiedon, että vakuutetuilta aiottiin vaatia vahingonkorvausta.

Vakuutusyhtiötä vaihdettaessa on varmistettava, että vanhan ja uuden vakuutuksen ajalliset ulottuvuudet eivät ole siten erilaiset, että joku vakuutustapahtuma jäisi keskeytymättömän vastuuvakuutusturvan ulkopuolelle. Vakuutuksen alkamiseen ja päättymiseen on neuvoteltavissa lisäturvia (retroaktiivinen suoja ja häntävakuutus). Vakuutusyhtiöittäin vaihtelevan pituiset lisäturvat on nykyään ehdoissa valmiiksi huomioitu.<sup>384</sup> Kunhan tähän kiinnittää huomiota vakuutussopimusta tehdessä, riittävän pituinen keskeytymätön turva on saatavissa.

Vakuutusyhtiön tiedonantovelvollisuuteen sopimusta tehtäessä kuuluu myös asiasta informointi. Vakuutuslautakunnan ratkaisussa VKL 674/1996 vakuutusyhtiön vaihdon seurauksena varallisuusvastuuvakuutuksen ajallinen ulottuvuus oli muuttunut. Sen seurauksena vahinko ei ollut enää korvattava vanhasta vakuutuksesta, mutta ei myöskään uudesta. Lautakunnan mukaan uuden vakuutusyhtiön edustajan olisi tullut informoida tästä vakuutuksenottajaa ennen vakuutuksen siirtämistä. Kun näin ei ollut menetelty, uuden vakuutusyhtiön oli korvattava vahinko.<sup>385</sup>

---

<sup>382</sup> Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014 s. 162.

<sup>383</sup> If Hallinnonvastuuehdot, ehto 212 kohta 5.1, LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot, ehto VA70 kohta 1 ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot, ehto VA 06 kohta 3.2.

<sup>384</sup> If Hallinnonvastuuehdot, ehto 212 kohta 5.1, LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot, ehto VA70 kohta 1 ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot, ehto VA 06 kohta 3.2.

<sup>385</sup> VKL 674/1996.



### 5.3.4 Hallinnon vastuuvakuutuksen rajoitusehdot

Hallinnon vastuuvakuutuksissa on yli 20 kohtaa korvausrajoituksia, joilla vakuutusyhtiöt rajaavat vakuutuksen korvauspiiriä siitä, mikä vastuu hallituksen jäsenellä tässä tehtävässä voit sitä koskevan erityislain mukaan olla. Samat korvausrajoitukset toistuvat eri yhtiöiden vakuutuksissa, mutta joitakin eroja myös on.<sup>386</sup> Monet korvausrajoituksista ainoastaan selvittävät vakuutuksesta korvattavien vahinkojen määrittelyä, kuten edellä kerrotun mukaisesti sopimuksella laajennettua vastuuta koskeva rajoitusehto. Myöskään sakkojen tai rangaistusluonteisten korvausten rajoitusehto ei kavenna vakuutetun vakuutusturvaa Suomessa, koska vakuutuksesta korvattavien vahinkojen määrittely sisältää vain toiselle aiheutuneiden vahingonkorvausoikeuteen perustuvien vahinkojen korvaamisen.

Rajoitusehto tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettujen vahinkojen rajaamisesta vakuutusturvan ulkopuolelle on merkittävä raja hallituksen jäsenen säätiötä tai yhteisöä koskevan lain mukaiseen vastuuseen. Tahallisesti aiheutetut vahingot ovat sinänsä vakuutusturvan ulkopuolella VakSL:n perusteella. Vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa vakuutettua kohtaan, joka on tahallisesti aiheuttanut vakuutustapahtuman (VakSL 30.1 §). Vakuutuksenantaja vapautuu vastuusta vain vakuutustapahtuman aiheuttanutta vakuutettua kohtaan. Muilla saman vakuutuksen vakuutetuilla, hallinnon vastuuvakuutuksessa siis muilla toimielimen jäsenillä kuin tahallisuuteen syyllistyneillä, vakuutusturva säilyy.

On kuitenkin huomattava, että vakuutussopimuslaista voidaan poiketa vakuutetun eduksi. Vakuutussopimuslaki ei estä vahingonkorvausvastuun vakuuttamista myös tahallisesti aiheutettujen vahinkojen osalta. Moraalisen uhkapelin torjunta ja hyvä vakuutustapa voivat sen sijaan asettaa rajoitteita näin laajalle vakuutusturvalle.<sup>387</sup>

Törkeällä huolimattomuudella aiheutettua vahinkoa VakSL ei sen sijaan sulje kokonaan vakuutusturvan ulkopuolelle. Korvaus voidaan evätä tai sitä voidaan alentaa, jos vakuutettu on aiheuttanut vakuutustapahtuman törkeällä huolimattomuudella (VakSL 30.2 §). Törkeää huolimattomuutta koskeva vakuutusyhtiön vastuun kokonaan poissulkeva rajoitusehto on näin ollen vakuutussopimuslakia tiukempi ja VakSL 3 §:n pakottavuussääntelyn alainen.

---

<sup>386</sup> If Hallinnonvastuuehdot, ehto 212 kohdat 5.2.1–5.2.24, LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot, ehto VA70 kohdat 2.1–2.13 ja ehto VY1 kohdat 4.1–4.15 ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot, ehto VA 06 kohdat 3.3.1–3.3.22.

<sup>387</sup> Norio-Timonen LM 2007 s. 827–828.

Trendinä 2000-luvulla on ollut hallinnon vastuuvakuutusturvan merkittävä laajentuminen.<sup>388</sup> Esimerkiksi rangaistusvaatimusta koskevat oikeudenkäyntikulut on perinteisesti rajattu hallinnon vastuuvakuutusturvan ulkopuolelle. Osassa hallinnon vastuuvakuutusehtoja näin on edelleen, mutta laajennukset erityisehdoilla ovat mahdollisia.<sup>389</sup> Myös hallituksen jäsenen rikosoikeudenkäynnin puolustuskulut voivat olla korvattavia, jos tuomioistuimen päätös on vapauttava.<sup>390</sup>

---

<sup>388</sup> Sjögren 2017.

<sup>389</sup> LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot, ehto VA70 kohta 2.12 ja OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot, ehto VA 06 kohta 3.3.11, Sjögren 2017.

<sup>390</sup> If Hallinnonvastuuehdot, ehto 212 kohta 5.2.13.

## 6 Johtopäätökset

Hypoteesini oli, että säätiöt eroavat niin merkittävästi yhteisöistä, että se vaikuttaa säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden ja korvausvastuun arviointiin. Johtopäätökseni on, että yhteisö- ja säätiölakien sanamuotojen yhtäläisyydestä huolimatta on olemassa säätiöoikeudellinen huolellisuusvelvollisuus erotuksena yhteisöoikeudellisesta huolellisuusvelvollisuudesta.

Säätiölain valmistelutausta, sanamuotojen yhtenäisyys sekä huolellisuusvelvollisuuden ja vahingonkorvausvelvollisuussäännöksen jo säätiölakia edeltävä yhteys yhteisöoikeuden vastaaviin, edellyttävät huolellisuusvelvollisuus- ja vahingonkorvausnormien yhdenmukaista tulkintaa yhteisö- ja säätiöoikeudessa niin pitkälle kuin mahdollista. Säätiöllä on kuitenkin ominaispiirteitä, jotka on huomioitava säätiölain 1 luvun 4 §:ssä ilmaistua hallituksen jäsenen huolellisuusvaatimusta arvioitaessa. Tämä on säätiöiden ja niiden moninaisten tarkoitusten etu. Kantaani tukevat säätiölain 1 luvun 4 §:n perustelut sekä vanhan säätiölain aikaiset tulkintakannanot oikeuskirjallisuudessa. Säätiöiden erityispiirteet tai huolellisuusvelvollisuus eivät ole muuttuneet säätiölain kokonaisuudistuksessa.

Säätiö on perustajastaan erillinen itsenäinen oikeushenkilö, jonka tarkoitus on oltava muu kuin taloudellisen edun tuottaminen sen toimintaan osallisille tai liiketoiminnan harjoittaminen. Osakkeenomistajat ja jäsenet ovat jotakin, mitä säätiö-oikeushenkilöstä puuttuu. Säätiön sääntöihin kirjoitettu tarkoitus on se, mitä säätiöllä on. Säätiöllä ei ole osakkeen tai osuuden omistajia, joiden hyväksi ja eduksi sen tulisi toimia, ja jotka olisivat kiinnostuneita, seuraisivat ja odottaisivat tulosta säätiön toiminnasta. Päinvastoin säätiölain 1 luvun 2 §:n mukaan, säätiön tarkoituksena ei saa olla taloudellisen edun tuottaminen säätiötä lähellä olevalle taholle.

Omistajien ja jäsenten puuttuminen erottaa säätiön rakenteen yhteisön rakenteesta. Siitä seuraa myös säätiön tarkoituksen ja hallinnon omintakeisuus. Säätiö ei ole henkilöiden muodostama yhteenliittymä, vaan yhden tai useamman henkilön määräämä tarkoitus ja oikeushenkilö pääomineen tämän yksilöidyn tarkoituksen toteuttamiseen. Säätiön hallituksen vastinparina on paperille kirjoitettu tarkoitus, kun se yhteisössä on sen toiminnasta viimekädessä päättävien henkilöiden ryhmä. Vaikka osakeyhtiössäkin lähtökohta on, että päätöksenteosta vastaa johto, eikä osakkeenomistajat, osakkeenomistajilla on kuitenkin viimekätinen riski yrityksen varallisuuden huonosta hoidosta, intressi maksimoida yrityksen varallisuus ja keinot puuttua johdon ja sitä kautta yrityksen toimintaan.

Määritelmäni säätiölle on hyödyllistä, säännöistä ilmenevää tarkoitusta toteuttava oikeushenkilö. Määritelmässä korostuu säätiön aktiivinen tehtävä. Säätiön varojen säilyttäminen ja

arvon kasvattaminen ovat tärkeitä tekijöitä säätiön elinkelpoisuuden ja toiminnan jatkuvuuden varmistamisessa. Ne eivät kuitenkaan ole itseisarvo tai päämäärä. Päämäärä on säätiölle määrätyn hyödyllisen tarkoituksen toteuttaminen parhaalla mahdollisella tavalla. Kun valitaan säätiömuoto tarkoitusta toteuttamaan, ei kyseessä ole henkilöiden yhteen liittyminen yhteisöksi. Sen sijaan tavoiteltava hyödyllinen tarkoitus dokumentoidaan ja perustetaan sitä edistämään oikeushenkilö. Fyysisesti tämän tarkoituksen edistäminen on säätiö-oikeushenkilön puolesta toimivan hallituksen tehtävä.

Säätiön jokaisen hallituksen jäsenen jatkuvana velvollisuutena on toteuttaa säätiön olemassaolon perustaa eli säännöissä määrättyä hyödyllistä tarkoitusta. Hallituksen jäsenen aktiivisuusvelvollisuus termin saamme lainaan ruotsalaisesta säätiöoikeudesta. Peruste hallituksen jäsenen aktiivisuusvelvollisuudelle on säätiölain 1 luvun 4 §:ssä. Säännös koskee kutakin hallituksen jäsentä henkilökohtaisesti, ja sen mukaan säätiön tarkoitusta ja etua on edistettävä. Sääntöjen osoittamissa rajoissa säätiön hallitus voi toteuttaa tarkoitusta kattavasti tai osittain ja muuttaa painotuksia eri toimintavuosina. Säätiön rakenteesta puuttuu kuitenkin toimielin, joka voisi päättää, että tarkoitusta ei toteuteta.

Säätiölain 1 luvun 4 §:n sanamuoto ja lain perustelut edellyttävät hallituksen toteuttavan säätiön tarkoitusta myös tehokkaasti. Muunlainen toiminta ei edistäisi säätiön – vaan jonkin toisen – etua. Tehokkuuden seuranta kuuluu säätiön hallituksen huolelliseen toimintaan. Vain siten säätiön hallitus voi varmistua, että se edistää säätiön etua ja toimii säätiölain 1 luvun 4 §:n mukaan.

Vahingonkorvausoikeuden mukaan, kun henkilöllä on toimintavelvollisuus, hänen on otettava huomioon myös omasta passiivisuudestaan mahdollisesti syntyvät seuraukset. Säätiön hallituksen jäsenellä on toimintavelvollisuus. Hänen on otettava huomioon oman passiivisuutensa seuraukset ja kannettava vastuu mahdollisista vahingoista säätiölle.

Säätiön tarkoitus ei ole tavoitella voittoa, vaan huolehtia sille määrättyjen varojen käyttämisestä ennalta määrättyyn tarkoitukseen. Osakeyhtiön tarkoitus on kaupallinen ja toimintaan osallisia hyödyttävä. Säätiön tarkoitus on ei-kaupallinen ja muita kuin toimintaan osallisia hyödyttävä. Säätiön tarkoituksen, mutta myös tosiasiallisen toiminnan on oltava hyödyllistä. Hyödyllisyysvaatimus ohjaa säätiön hallituksen toimintaa. Huolellisuusvelvollisuuden arvioinnissa on merkitystä, tavoitellaanko voittoa toimintaan osallisille vai edistetäänkö organisaation ulkopuolisten hyödyllistä tarkoitusta.

Pääoman ja sen tuoton käyttö, sijoitustoiminta ja liiketoiminta ovat keinoja säätiön tarkoituksen toteuttamisessa ja rahoittamisessa. Voimassa oleva säätiölaki antaa säätiön hallitukselle aiempaa vapaammat kädet keinojen käyttämisessä. Kun vapaus kasvaa, myös vastuu

kasvaa. Tämä korostaa hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden merkitystä. Kunnassa ei ole yksityiskohtaista sääntelyä kielletyistä ja sallituista keinoista, ne on säätiön hallituksen harkittava säätiölain 1 luvun 4 §:n huolellisuusvelvollisuus ohjeena.

Säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden ydin on säätiön sääntöihin kirjoitettu tarkoitus. Se tarkoittaa, että kaikessa päätöksenteossa tarkoituismääräys otetaan huomioon, ja esillä olevan asian vaikutukset arvioidaan kysymyksessä olevan säätiön yksilöllisen, sääntöihin kirjoitetun tarkoituksen näkökulmasta. Yhteiskunta ja olosuhteet muuttuvat, ja säätiön on elettävä mukana muutoksessa. Huolellinen hallitus pohtii, miten säätiö edistää tarkoitustaan parhaiten muuttuneissa olosuhteissa, sekä ovatko muutokset niin merkittäviä, että tarvitaan sääntöjen muuttamista, tarkoituksen muokkaamista, sulautumista toiseen säätiöön tai ääritilanteessa säätiön hallittua purkamista. Muutokset lähtevät säätiön tarpeesta. Ei niin päin, että ensin halutaan tehdä muutoksia ja sitten katsotaan, miten säätiön säännöt joustavat ja pysyvät perässä.

Säätiövarallisuus on tarkoitettu käytettäväksi. Varat on tarkoitettu käytettäväksi huolellisesti hyödyllisten tarkoitusten edistämiseen kunkin säätiön säännöissä määrättyllä tavalla. Säätiön hallitus huolehtii ja vastaa säätiölle määrätyn tarkoituksen toteuttamisesta ja varojen käyttämisestä tässä toiminnassa. Säätiön hallitus ei voi tässä tehtävässä toimia vapaan tahtonsa mukaan. Säätiön hallitus on sidottu säätiön säännöissä määrätyn tarkoituksen toteuttamiseen säännöissä määrätyn tavoin. Säätiöt ja niiden säännöt ovat erilaisia, yksilöllisiä. Säätiön hallituksen toimintavapaus riippuu niistä. Säännöt voivat ohjata hallituksen toimintaa tiukasti tai jättää hallitukselle paljon harkintavaltaa. Kaikissa tapauksissa säätiön hallitusta ohjaa ja velvoittaa säätiölain 1 luvun 4 §:n huolellisuusvelvollisuus. Harkintavaltaa käytettäessä on toimittava huolellisesti ja edistettävä säätiön etua ja tarkoitusta.

Säätiön erityispiirteet on otettava huomioon säätiön hallituksen jäsenen menettelyn huolellisuutta arvioitaessa. Tiivistetysti ne ovat:

- yksilöllinen, pysyvä, hyödyllinen tarkoitus, jota on toteutettava sekä
- omistajakontrollin puuttumisesta seuraava hallituksen poikkeuksellisen itsenäinen asema yhdistettynä tarkoituksen toteuttajana ja valvojana.

Säätiölain 1 luvun 4 §:stä ja näistä säätiön erityispiirteistä on johdettavissa säätiön hallituksen jäsenen

- tarkoitussidonnaisuus
- aktiivisuusvelvollisuus
- tehokkuusvelvollisuus
- velvollisuus riskienhallintaan sekä

- velvollisuus itsearviointiin.

On mahdollista perustella samoja velvollisuuksia myös yhteisön hallituksessa, mutta säätiössä nämä korostuvat voimakkaasti omistajakontrollin puuttumisen seurauksena. Tehokas säätiöiden valvonta – niin sisäinen kuin ulkoinen – edellyttää tulkinnanvaraisen huolellisuusvaatimuksen pilkkomista näihin konkreettisempiin osavaatimuksiin. Kun hallituksen jäsenen toimintaa tarkastellaan kunkin osavaatimuksen valossa, saadaan huomattavasti yksityiskohtaisempi käsitys hänen toiminnastaan verrattuna siihen, että esitetään vain yksi kysymys eli toimittiinko huolellisesti.

Toimialan itsesääntely eli Säätiön hyvän hallinnon ohjeet tukevat ja ilmentävät edellä mainittuja huolellisuusvelvollisuuden osatekijöitä. Säätiön hyvän hallinnon huolellisuutta säätiössä konkretisoivat menettelyohjeet ovat tiivistetysti: ehdoton sitoutuminen säätiön sääntöihin kirjoitetun tarkoituksen toteuttamiseen, lain ja säätiön sääntöjen noudattaminen, aktiivinen perehtyminen tehtävän edellyttämiin tietoihin, riittävä tiedonjako, vastuun tiedostaminen ja oman toiminnan arviointi, tehtävien aktiivinen ja tehokas hoitaminen, muutoksiin reagointi ja niiden vaatimien toimien aktiivinen suorittaminen, suunnitelmallisuus, riskienhallinta, sisäisen valvonnan järjestäminen, toiminnan periaatteista ja ohjeista päättäminen, niiden dokumentointi sekä seuranta ja arviointi.

Säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta korostaa säätiön hallituksen erityinen luottamusasema, erittäin itsenäinen ja vastuullinen rooli yhdistettynä toteuttajana ja valvojana. Tyypillisessä säätiön organisaatiossa vain säätiön säännöt ja säätiölain huolellisuusvelvollisuus ovat vaatimassa säätiön hallitukselta tarkoituksen säätiön edun mukaista toteuttamista. Säätiöoikeudellisen huolellisuusvelvollisuuden voi kiteyttää tarkoitussidonnaisuusperiaatteeseen:

Riittävänä huolellisuutena säätiössä voidaan yleensä pitää sitä, että ratkaisun taustaksi on hankittu tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto, sen perusteella on tehty johdonmukainen päätös tai muu toimi, päätöksen tai toimen vaikutukset on arvioitu säätiön sääntöjen mukaisen tarkoituksen edistämisen kannalta, eivätkä päätöksen tai muun toimen tekoon ole vaikuttaneet johdon jäsenten eturistiriidat.

Säätiölain 1 luvun 4 § velvoittaa säätiön hallituksen edistämään säätiön sääntöihin kirjoitettua tarkoitusta huolellisesti, aktiivisesti ja tehokkaasti. Tämä on voimassa olevan säätiölain tärkein ohje säätiön hallitukselle. Ohjeen lukeminen, ymmärtäminen ja sisäistäminen ovat erittäin tärkeitä säätiön jokaiselle hallituksen jäsenelle. Säätiön hallituksen huolellisuusvel-

vollisuuden ratkaisevaa merkitystä kuvaa se, että sinä päivänä kun jokainen säätiön hallituksen jäsen toimii sen mukaisesti, voidaan säätiöiden viranomaisvalvonta tarpeettomana lopettaa.

Vaikka säätiölain 3 luvun säännökset säätiön johdosta näyttävät samalta kuin osakeyhtiön johdon sääntely, on säätiön hallituksen ja sen yksittäisen jäsenen asema täysin eri kuin osakeyhtiön vastaavien. Osakeyhtiön rakenteeseen kuuluu aina elin, jolla on oikeus ja keinot valvoa yhtiön hallitusta. Yhtiön hallituksen huolellisuusvelvollisuuden kannustimena on aina myös riski aseman menettämisestä, riski siitä, ettei tule uudelleen valituksi tai erotetaan kesken toimikauden. Säätiössäkin näin voi olla, mutta pääsääntö on toinen. Valtaosassa säätiöitä hallitus on ylin päätös- ja valvontavaltaa käyttävä elin, ja säätiön hallinto on yksiportainen. Hallitus täydentää itse itsensä ja valvoo omaa toimintaansa. Tämä itsenäinen asema korostaa säätiön hallituksen roolia säätiö-oikeushenkilössä verrattuna osakeyhtiön hallitukseen, jonka yläpuolella aina on yhtiökokous. Itsenäinen asema säätiössä korostaa huolellisuusvelvollisuutta ja vastuuta.

Roolin merkittävyys ja itsenäisyys sekä oman toiminnan ohjeistus, arviointi ja valvonta ovat perusteita säätiön hallituksen jäsenen korostuneelle huolellisuusvelvollisuudelle. On perusteltua edellyttää, että säätiön hallituksen jäsen kaikessa itsenäisyydessään, toisen omaisuutta hallinnoidessaan ja sitä kolmannen hyväksi käyttäessään, toimii korostetun huolellisesti. Näin varmasti käytännössä useimmissa säätiöissä toimitaankin. Haasteeksi jää varmistaa, että näin toimitaan kaikissa säätiöissä.

Säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuutta ja vahingonkorvausvastuuta säätiölle aiheutetusta vahingosta koskevat säännökset ovat selkeitä ja tiukkoja. Lieväkin huolimattomuus riittää korvausvastuuseen. Lisäksi olen tässä tutkimuksessa esittänyt perusteet säätiön hallituksen jäsenen korostetulle huolellisuusvelvollisuudelle. Sen pitäisi konkreettisesti tapauksessa toimia säätiön eduksi ja huolellisuusvelvollisuuden toteutumisen varmistajana niissä yhteisöihin verrattuna poikkeuksellisissa olosuhteissa, joissa säätiön hallitus toimii.

Henkilökohtainen vahingonkorvausvastuu huolellisuusvelvollisuuden tehosteena ei kuitenkaan toimi, jos ei ole tehokasta menettelyä potentiaalisten vahinkotilanteiden ilmi tulemiseen, selvittämiseen ja tarvittaessa korvausvastuun toteuttamiseen. Myös potentiaalisten vahinkotilanteiden selvittäminen ja tarvittavat toimet korvausvastuun toteuttamiseksi säätiössä kuuluvat lähtökohtaisesti hallitukselle itselleen. Jo oman tai hallituskumppanin korvausvastuun selvittäminen, saati toteuttaminen ovat inhimillisestikin arvioiden vaikeita tehtäviä tai suorastaan mahdottomia. Huomioiden säätiön hallinnon valinta- ja vaihtumismekanismi, voi uusi, asian selvittämiseen motivoitunut hallituskin jäädä valitsematta. Lopputuloksena voi

siis olla potentiaalisen vahingon selvittämättä jääminen ja vahingonkorvausvaatimuksen esittämättä jättäminen.

Säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuuden tehosteena olevan vahingonkorvausvastuun muuttamisessa teoriasta käytännöksi tarvitaan toimia. Avainroolissa näen säätiön tilintarkastajan ja säätiövalvojan, sekä mekanismin, jolla säätiöön tarvittaessa saadaan vaihdettua uusi hallitus, jolla on intressi selvittää säätiölle mahdollisesti aiheutettu vahinko.

Tilintarkastuksen olennaisen tärkeä merkitys säätiöiden valvonnan onnistumisessa on todettu niin lainsäätäjän, lainsoveltajan kuin tutkijoiden toimesta. Ulkoisen valvonnan toimivuuden perustavaa laatua oleva edellytys on toimiva tilintarkastus. Huomioiden haasteet ja riskit itse itseään täydentävän yksiportaisen hallinnon omavalvonnassa, se on säätiön hallinnon valvonnan toimivuuden perustavaa laatua oleva edellytys kokonaisuudessaan. Tilintarkastuksen roolia voitaisiin säätiölain muutoksella vahvistaa ainakin siten, että tilintarkastajalla olisi velvollisuus, eikä vain oikeus, oma-aloitteiseen säätiövalvojan informoitiin tilintarkastuskertomuksen kynnyksen alle jäävistä, mutta tilintarkastajan huomion herättäneistä asioista. Tietojen toimittamiskynnyksen pitää olla matala.

Säätiövalvojan on toimittava. Valvojan kattavat tiedonsaantioikeudet ja valvontakeinot voimassa olevassa säätiölaissa mahdollistavat tehokkaan valvonnan. Laki säätiön valvontamaksusta varmistaa resurssien riittävyyden. Valvontakeinoista yksi kuitenkin vaatii myös säätiölain muuttamista. Säätiön hallituksen tai sen jäsenen vaihtaminen vastoin sen tahtoa rasakaassa ja kalliissa tuomioistuinprosessissa vahingonkorvausvastuutakin tiukemmilla edellytyksillä, palvelee ja edistää säätiön hallituksen yksittäisten jäsenten, ei säätiön etua. On syytä selvittää, miten tätä menettelyä voitaisiin muuttaa paremmin säätiön etua palvelevaksi, ja saada säätiöön se seuraava hallitus silloin kun sitä tarvitaan.

Kun lopulta potentiaalinen vahingonkorvausvastuukysymys saadaan tuomioistuimen käsiteltäväksi, vaaditaan tuomioistuimelta osaamista ja rohkeutta säätiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvollisuussäännöksen soveltamisessa ja säätiön erityispiirteiden huomioimisessa. Muuten säätiölaissa säädetyn velvollisuuden sekä sen tehosteen vaikutukset jäävät heikoiksi. Tämä ei olisi omiaan edistämään säätiölain perusteluissakin moneen kertaan kuuluttua luottamusta säätiötoimintaan. Yleisten periaatteiden toimivuuden yhtiöoikeudessa on todettu edellyttävän niiden tehokasta soveltamista, ja asettavan paineita periaatteiden soveltajille. Säätiöoikeudessa nämä paineet korostuvat omistajakontrollin puuttumisen seurauksena.



Oletettavasti enemmistö säätiön hallituksen jäsenistä tai sellaiseksi aikovista ei onneksi tarvitse tehostetta noudattaakseen säätiötoiminnan ja säätiölain edellyttämää huolellisuutta. Perehtyessään säätiölain mukaiseen huolellisuusvelvollisuuteen ja tiukkaan henkilökohtaiseen vahingonkorvausvastuuseen, voi sen sijaan mieleen nousta kysymys, uskaltaako istua säätiön hallituksessa. Tämän kysymyksen on esittänyt myös Katarina Olsson. Hän vastaa, että tietysti säätiöissä, säätiöiden ja niiden tärkeän merkityksen puolesta on työskenneltävä. Säätiön hallituksen jäsenen tehtävästä selviää hienosti, kun perehtyy säätiöön ja sen toimintaa ohjaaviin normeihin. Säätiön perustamismääräys, säännöt ja vanhat pöytäkirjat on syytä lukea. Samoin säätiölaki on luettava ja selvitettävä itselleen, mistä tehtävässä on kysymys, ja millaisen vastuun on ottamassa ja kantamassa. Asiantuntijoiden, tilintarkastajien ja viranomaisten apu kannattaa hyödyntää.<sup>391</sup>

Itse totean edellä mainittujen lisäksi, että Säätiön hyvän hallinnon ohjeista saa ymmärrettävässä muodossa konkreettisia menettelyohjeita säätiön hallituksen jäsenen tehtävän huolelliseen hoitamiseen. Huolellisen perehtymisen lisäksi hallituksen jäsenen korvausvastuun vakuuttaminen on sekä säätiön että sen hallituksen jäsenen etu. Vastuuvakuutus ei anna turvaa väärinkäyttötilanteisiin tai normeista piittaamattomaan toimintaan. Näitä varten säätiön hallituksen on rakennettava ja ylläpidettävä asianmukainen sisäinen valvonta, kontrollit ja riskienhallinta. Säännöksiä on paljon, eikä niiden tulkinta aina ole helppoa. Vahinko voi sattua kenelle tahansa. Tavallisen tai lievän huolimattomuuden varalta on tänä päivänä saatavissa kohtuullisella vakuutusmaksulla säätiön toiminnan laadun ja laajuuden edellyttämä hallinnon vastuuvakuutusturva. Huolellisuusvelvollisuuden tehosteena oleva korvausvastuu on siis hallittavissa ja vakuutettavissa.

---

<sup>391</sup> ”Vågar man sitta i en stiftelsestyrelse?” Olsson 2008 s. 482–483.

## Lähteet

### Virallisaineisto

HE 4/1929 Hallituksen esitys Eduskunnalle säätiölaiksi.  
 HE 4/1964 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi säätiölain muuttamisesta.  
 HE 27/1977 Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.  
 HE 89/1985 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi säätiölain muuttamisesta.  
 HE 93/1994 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi säätiölain muuttamisesta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.  
 HE 109/2005 Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.  
 HE 166/2014 Hallituksen esitys säätiölaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

KM 81/1975 Säätiölaitoskomitean mietintö.

OM 4/2003 Osakeyhtiölakityöryhmän mietintö. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä.  
 OM 47/2012 Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 47/2012: Säätiölainsäädännön uudistaminen. Selvitys kansallisten säätiöiden säännöistä ja käytännöistä.  
 OM 23/2013 Säätiölakityöryhmä, Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 23/2013: Uusi säätiölaki. Säätiölain uudistamistyöryhmän mietintö.  
 OM 20/2016 Osakeyhtiölain muutostarve, arviomuistio. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja.

### Kirjallisuus

Aarnio Aulis, Laintulkinnan teoria, Werner Söderström, Juva 1989. (Aarnio 1989)  
 Af Hällström Esbjörn – Ijäs Hannu – Laasonen Jussi, Vastuuvakuutus, Kolmas, uudistettu painos, FINVA, Vantaa 2014. (Af Hällström – Ijäs – Laasonen 2014)  
 Af Schultén Gerhard, Innehåller nya aktiebolagslagens stadganden för mycket dispositiva regler? Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 2006 s. 309–318. (Af Schultén JFT 2006)  
 Aro Pirkko-Liisa, Säätiön tarkoituksesta ja sen toteuttamisen takeista, WSOY, Porvoo 1971. (Aro 1971)  
 Halila Heikki, Toimivaltajako yhdistyksissä, Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki 1993. (Halila 1993)  
 Halila Heikki, Säätiöoikeuden tutkimuskysymyksiä, Lakimies 1998 s. 18–37. (Halila LM 1998)

Halila Heikki, Piirteitä säätiölain uudistamisesta, *Defensor Legis* 2013 s. 597– 620. (Halila DL 2013)

Halila Heikki - Tarasti Lauri, *Yhdistysoikeus, Neljäs, uudistettu painos*, Talentum, Helsinki 2011. (Halila – Tarasti 2011)

Hannula Antti – Kari Matti – Mäki Tia, *Osakeyhtiön hallituksen ja johdon vastuu*, Talentum, Helsinki 2014. (Hannula – Kari – Mäki 2014)

Hannula Antti - Kilpinen Kai – Lakari Torsti, *Säätiö*, Talentum, Helsinki 2011. (Hannula – Kilpinen – Lakari 2011)

Hannula Antti – Kilpinen Kai – Lakari Torsti, *Säätiö – käytännön käsikirja*, Talentum Pro, Helsinki 2015. (Hannula – Kilpinen – Lakari 2015)

Hemmo Mika, *Vahingonkorvausoikeus, WSOYpro*, Helsinki 2005. (Hemmo 2005)

Hoppu Esko - Hemmo Mika, *Vakuutusosoikeus, WSOYpro*, Helsinki 2006. (Hoppu – Hemmo 2006)

Hovi Risto, *Säätiövarallisuuden suoja*, Talentum, Helsinki 2005. (Hovi 2005)

Kaisanlahti Timo, *Hallitusjäsenen tuottamus ja vastuu säätiötä kohtaan*, Edilex, asiantuntija-artikkeli 21.3.2016. (Kaisanlahti 2016)

Jauhiainen Jyrki, *Yritystoiminta säätiössä*, teoksessa: *Yritysoikeus, Kolmas, uudistettu painos*, Talentum, Helsinki 2014 s. 622–638. (Jauhiainen 2014)

Jauhiainen Jyrki – Kaisanlahti Timo – Kela Oili, *Säätiölaki, Kauppakamari, Viro* 2017. (Jauhiainen – Kaisanlahti – Kela 2017)

Kilpinen Kai – Perälä Johanna – Perälä Samuli – Viertola Juha, *Säätiön toiminta ja talous*, ST-Akatemia Oy, Helsinki 2015. (Kilpinen – Perälä – Perälä - Viertola 2015).

Mähönen Jukka - Villa Seppo, *Osakeyhtiö III, Corporate governance, Toinen, uudistettu painos, WSOYpro*, Helsinki 2010. (Mähönen – Villa 2010).

Mähönen Jukka - Villa Seppo, *Osuuskunta, Toinen, uudistettu painos, Sanoma Pro*, Helsinki 2014 (Mähönen – Villa 2014).

Mähönen Jukka - Villa Seppo, *Osakeyhtiö I, Yleiset opit, Kolmas, uudistettu painos, Talentum*, Helsinki 2015. (Mähönen – Villa 2015)

Määttä Tapio, *Soft law kansallisen oikeuden oikeuslähteenä. Tutkimus oikeudellisen ratkaisun normipremissin muodostamisen perusteista ympäristöoikeudessa*, *Oikeustiede Jurisprudentia XXXVIII* (2005) s. 336 – 460. (Määttä OTJP 2005)

Norio-Timonen Jaana, *Toiselle aiheutettujen vahinkojen korvaaminen, vahingontorjunta ja moraalinen uhkapeli*, *Lakimies* 2007 s. 807–829. (Norio-Timonen Jaana LM 2007)

Norio-Timonen Jaana, *Vakuutuskorvaukset ja vanhentuminen*, *Lakimies* 2011 s. 627–648. (Norio-Timonen Jaana LM 2011)

Olsson Katarina, *Att styra en stiftelse - några ord om förvaltningsuppdraget*, *Festskrift till Lars Gorton, Juristförlaget i Lund*, Lund 2008 s. 469-483. (Olsson 2008)

Perälä Samuli – Perälä Johanna, *Yhdistyksen ja säätiön talous, kirjanpito ja verotus. Kolmas, uudistettu painos, WSOYpro*, Helsinki 2006. (Perälä – Perälä 2006)

Pykäläinen-Syrjänen Ritva, Säätiön tehokkuus: corporate governance-säännösten vaikutuksesta säätiön tarkoituksen tehokkaaseen toteuttamiseen, WSOYpro, Helsinki 2007. (Pykäläinen-Syrjänen 2007)

Pykäläinen-Syrjänen Ritva, Teoreettinen vertailuanalyysi säätiölain ja osakeyhtiölain corporate governance-säännösten kyvystä kannustaa johtoa tarkoituksen tehokkaaseen toteuttamiseen, Defensor Legis 2008 s. 415 – 434. (Pykäläinen-Syrjänen DL 2008).

Pöyhönen Seppo, Säätiölaki: Muutokset ja muutostarpeet, Edilex 12/2009. (Pöyhönen Edilex 2009)

Savela Ari, Vahingonkorvaus osakeyhtiössä, Kolmas, uudistettu painos, Talentum, Helsinki 2015. (Savela 2015)

Siltala Raimo, Oikeustieteen tieteenteoria, Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 2003. (Siltala 2003)

Sisula-Tulokas Lena, Ren ekonomisk skada, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 2012. (Sisula-Tulokas 2012)

Ståhlberg Pauli - Karhu Juha, Suomen vahingonkorvausoikeus, Kuudes, uudistettu painos, Talentum, Helsinki 2013. (Ståhlberg – Karhu 2013)

Tolonen Hannu, Oikeuslähdeoppi, WSOY Lakitieto, Helsinki 2003. (Tolonen 2003)

Tuori Kaarlo, Oikeudenalajaotus – strategista valtapeliä ja normatiivista argumentaatiota, Lakimies 2004 s. 1196 – 1224. (Tuori LM 2004)

Viljanen Mika, Ihmisen identiteetti ja tuottamusarviointi, Lakimies 2005 s. 426 – 451. (Viljanen LM 2005)

## Haastattelut, seminaarit, uutiset

Haastattelu: neuvontalakimies Ahdeoja Jyrki, Patentti- ja rekisterihallitus 20.7.2017. (Ahdeoja 2017)

Haastattelu: Vastuuriskienhallinnan asiantuntija Sjögren Matti, If Vahinkovakuutusyhtiö Oy 11.8.2017. Matti Sjögren on lisäksi Finanssiala ry:n vastuuvakuutustoimikunnan puheenjohtaja ja Vakuutus- ja rahoitusneuvonnan vakuutuslautakunnan 4. jaoston jäsen. (Sjögren 2017)

Haastattelu: toimitusjohtaja, dosentti Suvikumpu Liisa, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry 21.6.2016. (Suvikumpu 2016)

The Targeted Regulation framework of the Scottish Charity Regulator. Jaettu eurooppalaisten säätiövalvojien tapaamisen ”European Foundation Authorities Meeting” 24.5.2016 yhteydessä. (Skotlannin valvontaviranomaisen valvontasuunnitelma)

Löfman Martin, ”Säätiön hallinnon järjestäminen hyvän hallintotavan mukaisesti”.

Lakimiesliiton säätiöpäivä 16.11.2016. (Löfman 2016)

Business Insurance, Breaking News December 8, 2009, Allianz leads D&O liability cover in Siemens settlement, Temporary Internet Files\Content.Outlook\OUKMW054\Allianz leads DO liability cover in Siemens settlement Business Insurance.mht, vierailupäivä 29.8.2017. (Business Insurance 8.12.2009)

Turun Sanomat 18.12.2015 s. 4 Sari Sarelius: Leppä: On toimittu säätiölakia vastaan. (TS 18.12.2015)

Hufvudstadsbladet 24.3.2016 s. 5 Maria Gestrin-Hagner: Bensows försöker få tillbaka för-lorade renoveringspengar. (HBL 24.3.2016)

Helsingin Sanomat 16.10.2016 Tuomo Pietiläinen: Kymmenien suomalaisten säätiöiden toiminnassa epäselvyyksiä – HS:n hankkima lista näyttää 34 tutkinnan kohdetta.

[Http://www.hs.fi/kotimaa](http://www.hs.fi/kotimaa), vierailupäivä 29.6.2017. (HS 16.10.2016)

Helsingin Sanomat 26.10.2016 Tuomo Pietiläinen: ”Lasten loppumista” ihmetellyt Benso-win lastenkosäätöön toiminnanjohtaja sai syytteet useista törkeistä talousrikoksista.

[Http://www.hs.fi/kotimaa](http://www.hs.fi/kotimaa), vierailupäivä 29.6.2017. (HS 26.10.2016)

YLE uutiset 26.10.2016 Jyri Hänninen: Nuorisosäätiö järjesteli miljoonien pikavoitot joh-tajansa kaverille – näin kiinteistökaupat syntyivät. [Https://yle.fi/uutiset](https://yle.fi/uutiset), vierailupäivä 29.6.2017. (YLE 26.10.2016)

Hufvudstadsbladet 28.2.2017 s. 1 ja 4-6 Tobias Pettersson: Usel insyn i stiftelseskötsel. (HBL 28.2.2017)

Uusi Suomi 28.6.2017 Niko Kaistakorpi: Säätiöiden villi länsi. [Http://nikokaistakorpi.puheenvuoro.uusisuomi.fi](http://nikokaistakorpi.puheenvuoro.uusisuomi.fi), vierailupäivä 30.6.2017. (US 28.6.2017)

Aamulehti 7.8.2017 Tatu Airo: Demareilla merkittäviä kaksoisrooleja Tampereella - Muut valtuustoryhmät tuomitsevat käytännön. <https://www.aamulehti.fi/kotimaa>, vierailupäivä 19.8.2017. (Aamulehti 7.8.2017)

## Vakuutusehdot

If Vahinkovakuutusyhtiö Oy, Vastuuvakuutusturvaehto 212: Hallinnonvastuu, Vastuu- ja oikeusturvavakuutuksen yleiset ehdot 100. (If Hallinnonvastuuehdot)

LähiTapiola Keskinäinen Vakuutusyhtiö, Hallinnon vastuuvakuutus VA70, Vakuutusehdot 1.5.2010, Vastuuvakuutusten yhteiset ehdot VY1, 1.1.2014. (LähiTapiola Hallinnon vastuuvakuutusehdot)

OP Vakuutus Oy, Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutus VA 06, Yleiset vakuutusehdot 1.1.2016. (OP Toimitusjohtajan ja hallituksen vastuuvakuutusehdot)

## Muita lähteitä

Patentti- ja rekisterihallituksen säätiörekisteri. (PRH:n säätiörekisteri)

Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteri 30.6.2017. (PRH:n yhdistysrekisteri 30.6.2017)

Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteri 31.12.2017. (PRH:n kaupparekisteri 31.12.2017)

Patentti- ja rekisterihallituksen kotisivut, Säätiövalvontaratkaisut, Valvonta-asiat 2016, <https://www.prh.fi/fi/saatiorekisteri/valvonta/saatiovalvontaratkaisut/valvonta-asiat>, vierailupäivä 24.8.2017. (PRH:n kotisivut, Valvonta-asiat 2016)

Stiftelselag (1994:1220). [Http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19941220.htm](http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19941220.htm). (Stiftelselag (1994:1220))

Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodi (Corporate Governance) 2010, Arvopaperimarkkinayhdistys ry 15.6.2010. (Listayhtiöiden hallinnointikoodi 2010)

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n kotisivut, <http://www.saatiopalvelu.fi/srnk.html>, vierailupäivä 4.8.2017. (Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta 2017)

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n muistio, Säätiön hallituksen vastuu 20.10.2009. (Neuvottelukunnan muistio säätiön hallituksen vastuusta 2009)

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n Hyvä säätiötapa ohje 24.4.2006. (Hyvä säätiötapa)

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n ohje Säätiön hyvä hallinto, Pekan Offset Oy, Helsinki 2015. (Säätiön hyvä hallinto 2015)

Wikipedia, [https://fi.wikipedia.org/wiki/Taloudellinen\\_tehokkuus](https://fi.wikipedia.org/wiki/Taloudellinen_tehokkuus), vierailupäivä 24.8.2017. (Wikipedia 24.8.2017)

## Oikeuskäytäntö

### Korkein oikeus

KKO 1981 II 48

KKO 1991:79

KKO 1997:134

KKO 1999:12

KKO 2001:70

KKO 2008:115

## Hovioikeus

HelHO 17.1.2014 nro 103

## Käräjäoikeus

Satakunnan käräjäoikeus, päätös 2.6.2016 (16/7235) (lainvoimainen)

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, päätös 13.3.2017 (17/3161) (lainvoimainen)

Varsinais-Suomen käräjäoikeus, päätös 18.8.2017 (17/23242) (ei lainvoimainen)

## Vakuutuslautakunta

VKL 674/1996

VKL 713/2014